
ZBIÓR
ARTYKUŁÓW NAUKOWYCH

PEDAGOGIKA.
PRIORYTETOWE OBSZARY
BADAWCZE: OD TEORII DO PRAKTYKI

Lublin

30.05.2016 - 31.05.2016

#2

СБОРНИК
НАУЧНЫХ СТАТЕЙ

ПЕДАГОГИКА.
ПРИОРИТЕТНЫЕ НАУЧНЫЕ
НАПРАВЛЕНИЯ: ОТ ТЕОРИИ К
ПРАКТИКЕ

Льблін

30.05.2016 - 31.05.2016

#2

U.D.C. 37+082

B.B.C. 94

Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Zbiór artykułów naukowych.

Z 40 Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej "Pedagogika. Priorytetowe obszary badawcze: od teorii do praktyki ." (30.05.2016 - 31.05.2016) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. - 124 str.

ISBN: 978-83-65207-88-3

Wszelkie prawa zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów. Pisownia oryginalna jest zachowana. Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour». Obowiązującym jest odniesienie do zbioru.

nakład: 50 egz.

"Diamond trading tour" © Warszawa 2016

ISBN: 978-83-65207-88-3

KOMITET ORGANIZACYJNY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;

A. Murza, (Zastępca Przewodniczącego), MBA, Ukraina;

E. Агеев, д.т.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;

K. Fedorova, PhD in Political Science, International political scientist, Ukraine.

P. Bieś-Srokosz, dr, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;

A. Горохов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;

A. Kasprzyk, dr, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska;

L. Nechaeva, dr, Instytut PNPУ im. K.D. Ushinskogo, Ukraina;

M. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия;

B. Подобед, dr, Belarus;

S. SerEGINA, independent trainer and consultant, Netherlands;

J. Srokosz, dr, Uniwersytet Opolski, Polska;

A. Tsimayeu, dr, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus;

J. Turlukowski, dr, Uniwersytet Warszawski, Polska.

KOMITET NAUKOWY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;

В. Куц, д.т.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;

J. Kaluža, dr. hab, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;

Р. Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;

J. Rotko, dr. hab, profesor, Instytut Nauk Prawnych PAN, Polska;

T. Szulc, dr. hab, profesor, Uniwersytet Łódzki, Polska;

Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы, Россия.

SPIS /СОДЕРЖАНИЕ
СЕКЦЈА 13. PEDAGOGIKA.

1. Ratushinskaya A.	7
THE ART OF BEING A TEACHER	
2. Chuenko V.	14
DEVELOPING STUDENTS' ECOLOGICAL CONSCIOUSNESS AND CULTURE THROUGH FOREIGN LANGUAGE TEACHING AT HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS	
3. Гавриляк І. С.	18
РОЛЬ МІЖКУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ	
4. Непорожня Г.А.	21
КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ УСТАНОВ НАН СОЦІОГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ (1990-2010)	
5. Ткачева Н. П.	31
МУЗЫКАЛЬНО-ПЕВЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ ПО СИСТЕМЕ Д. ОГОРОДНОВА	
6. Головкова М.М., Коновальчук В.Ю.	36
ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ)	
7. Гордієнко Н.В.	40
ОРГАНІЗАЦІЯ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ СИСТЕМИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ	
8. Малазонія С.В.	46
САМООПРЕДЕЛЕНИЕ ЛИЧНОСТИ И ЛИЧНОСТНОЕ САМООПРЕДЕЛЕНИЕ КАК ОТРАЖАЮЩИЕ ПОНЯТИЯ	
9. Вітвицька С.С.	49
ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ	
10. Кожевникова А.В., Турченко Г.С.	52
ВПЛИВ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОКЛАСНИКА	
11. Філіппова М.В.	55
ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
12. Парилівська В. І.	57
ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	

13. Семенова В. А.....	59
ВАЛЬДОРФСЬКА ШКОЛА ЯК ГАРМОНІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ВИХОВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ КРИЗИ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ	
14. Волошанська І. В., Кемінь Г. М.....	62
ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ДЛЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ТА ОСОБИСТИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ	
15. Переверзева Е.В.....	69
САМОРЕАЛИЗАЦІЯ ДУХОВНИХ УСТРЕМЛЕНІЙ ШКОЛЬНИКОВ КАК ОСНОВА СОДЕРЖАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	
16. Юнак О.В.	72
ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІ	
17. Задорожна І. О.	74
ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
18. Наливайко О.Б.....	76
ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СІМЕЙНИХ ЛІКАРІВ	
19. Головкова М.М., Смоляков О.В.	78
ГУМАНІЗМ – ЯК НЕОБХІДНА ЯКІСТЬ МЕНЕДЖЕРА ОСВІТНИХ ПРОЦЕСІВ	
20. Литовченко Г.В.....	83
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З ПРЕДМЕТУ «ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО» У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ	
21. Павленко В.В.....	85
РЕФОРМУВАННЯ ПОЛЬСЬКОЇ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ХХ - ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ	
22. Кшановська Г.І., Борейко Л.Д., Каратеева С.Ю.	88
ІНТЕГРАЦІЯ НАУКИ І ПРАКТИКИ ЯК МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ В ОБЛАСТІ СУЧАСНОЇ МЕДИЦИНИ	
23. Сілкова О.В., Оленець С.Ю.	92
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	
24. Рішкевич О. В.	95
МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-МУЗИКАНТА В КЛАСІ ВОКАЛУ	

25. Садова Т.О.	99
СПЕЦИФІКА УПРАВЛІНСЬКИХ ФУНКЦІЙ СУЧАСНОГО КЕРІВНИКА	
26. Гаврилюк О.А.	102
ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
27. Фоменко Е. В., Фоменко В. Х.	107
ФИЗИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ СТУДЕНТОК ВЫСШИХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ С ПОМОЩЬЮ НЕТРАДИЦИОННЫХ ОЗДОРОВИТЕЛЬНЫХ ВИДОВ ГИМНАСТИКИ	
28. Khmyzova O.	110
BUSINESS ENGLISH AND DEVELOPING LEADERSHIP POTENTIAL	
29. Школа О. М., Пятницька Д. В., Бойченко А. В.	113
ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОБОТИ ІНСТРУКТОРА ЗІ СПОРТУ В ДИТЯЧИХ ЗАКЛАДАХ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ	
30. Заблоцький А.Ю.	116
МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ E-LEARNING У ВНЗ	
31. Кыдырнязов А.	118
О ПОНЯТИИ МЕДИАКОМПЕТЕНТНОСТИ	
32. Баркаси В.В., Филиппьева Т.И.	121
МОДЕЛЬ СМЕШАННОГО ОБУЧЕНИЯ КАК РЕАЛИЗАЦИЯ КОНЦЕПЦИИ МОДЕРНИЗАЦИИ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ	

THE ART OF BEING A TEACHER

A real teacher is a person with high moral character and level of culture that understands that the path to the profession requires work, constant self-formation and self-improvement. Conscious entry into the teaching profession begins with the comprehension of the nature, purpose, functions and structure, rational methods of professional self. Various aspects of this subject covered in the article.

Key words: pedagogical activity, personality, individual style, image, profession, self-education, self-development,

Statement of the problem.

The problem of the teacher – his professional, philosophical, cultural, spiritual and moral character is one of the most important in the pedagogy and philosophy of education. And this is understandable. It is from the teacher, his personal characteristics depends on the implementation of curricula, quality educational services, the education of students in the teaching / learning process and outside normal working hours. In the National doctrine of education development of Ukraine in XXI century is also mentioned the need for the formation of teacher identity in accordance with the needs of modern practice, the dynamic changes taking place in the country and the world.

In order to be attractive and effective, the teacher's personality must meet the requirements of practice, the requirements of the time, the perspectives that are outlined in the process of social transformation. The answer to the demands of time and determines the main directions of formation and development of personality characteristics of the modern teacher. Among them, in particular, should be highlighted: a) deepening and expansion of scientific outlook of the teacher; b) increase in its overall culture – political, moral, aesthetic; c) constant updating of scientific knowledge, rational component of the personality; d) crystallization of volitional qualities; e) improving teaching skills; f) deepening the organic relationship of the teacher with life, social practices; g) approval of an active life position [9].

A set of professionally caused requirements to the teacher identifies readiness for professional pedagogical activity. In its composition isolated, on the one hand, psychological, psycho-physiological readiness and scientific-theoretical and practical training as the foundation of professionalism.

Analysis of current research.

Issues of professional formation of the teacher considered classics foreign (Th. A. Herbart, A. Diesterweg, J. Comenius, I. Pestalozzi, etc.) and domestic (A. Makarenko, G. Skovoroda, V. Sukhomlinsky, K. Ushinsky, etc.) of pedagogy. The analysis of a wide range of sources showed the great attention of scientists to the problem of the personality of the teacher, his professional skills. To summarize the scientific views on this phenomenon allowed Trud in which the question of the teacher's personality (I. Bekh, I. Sasun, G. Sagach, V. Forty-She, Jaworski, etc.), relationship success of professional activity and skills of the teacher (G. Kodzhaspirov, V. korotov, N. Leshchenko, G. Logutenko, L. Ruvinsky, G. Shchukin, etc.);

pedagogical skills as a component of professional preparation of future teachers (B. Mtoro, N. Have nichkalo, etc.); psychological fundamentals of pedagogical skills (F. Gonobolin, N. Dyachenko, L. Kandybovich, N. Kuzmin, V. Semchenko, V. Yakunin, etc.); pedagogical culture (V. Grineva, T. Ivanova, etc.); pedagogical techniques (I. Sasun, G. Sagach, I. Sinitsa and others); pedagogical tact (Bondarevsky, I. Vadeiko, I. G., D. Samuilenko, etc.), teaching professionalism (N. Guziy, L. Puhovski, N. Yakovets, etc.).

In Ukrainian pedagogical literature of the last years to the problem of personality formation of the modern teacher addressed by scholars such as N. Deserted, evtuh M., I. Sasun, V. Kremen, A. Petrenko, A. Infantry, A. Savchenko, A. Sukhomlinsky, I. Yashchuk, etc.

Paying tribute to developments of the theoretical aspects of the problem and given the specificity and structure of teacher's activity and its main components, development of pedagogical skills, qualities, orientation, value orientations, attitudes, needs, ideals, etc, note that the problem requires better research.

The purpose of this writing.

To identify and analyze the peculiarities of the work of the teacher-the professional, the formation of professional skills. To establish the technology of forming of personality of a teacher.

Presentation of the basic material.

The teaching profession is one of the oldest. Thanks to the specially organized pedagogical activity possess all other professions. The need to transfer the accumulated social experience to new generations, to prepare them for life and work led to the selection of training and education in separate public function. The first schools appeared in Ancient near East during the formation of the slave society. In Ancient Sumer, Babylon, Egypt, Assyria, Phoenicia teachers were mostly the priests who was privileged caste. The knowledge they passed on from parents to children, but there was a school for priests in temples and in major cities. The social status of teachers was extremely high.

In the middle ages teachers were usually clergymen (priests, monks). Behavior, status, methods of work, responsibilities as a teacher were dictated by religious canons.

The responsibilities of teachers in Kievan Rus coincided with the responsibilities of parents. Here they were called masters, respecting the personality of the mentor, and craftsmen who passed on their experience, teachers [2, 8].

The activity of the modern teacher covers the training and education of students in the school and other types of educational institutions, classroom management, conducting extra-curricular activities, communication with parents, propaganda pedagogical knowledge among the population, etc. Appeared new types of educational institutions, expanding the range of specialties of training of future specialists in higher educational institutions, which is accompanied by qualitative changes in teacher training.

The task of the teacher as a deeper understanding of the student to meet his or her needs, to assist in the development of personality. This reinforces the role of personal relationships in the pedagogical process and focuses on the importance of moral aspects. The activities of a teacher at public functions, requirements for professionally important personal qualities, the complexity of psychological tension and emotional stress is close to the activities of artist, scientist, writer. According to psychologists, it contains in its structure up to 250 components. The lesson is sometimes called "the theatre of one actor". However, for an actor screenwriter writing a script helps the Director during rehearsals, other work-

ers — for the stage decoration, lighting, musical accompaniment. But the teacher is both a screenwriter and Director, and a Director, and actor, who daily puts not one, but several performances [6].

The profession of a teacher relates to stress, the most intense in the psychological plan. It requires a person of permanent reserves of self-control and self-regulation. The emotional load of a teacher is significantly higher than that of top managers and bankers, that is, those who work directly with people. The teaching profession differs from the others primarily by way of thinking of its representatives, by a sense of duty and level of responsibility. The basic difference from other professions such as “man — man” is that the teacher applies to those who create and those who govern. With a view to his professional activities, formation and transformation of the child, the teacher is called upon to manage the process of his intellectual, emotional, physical development, formation of his inner world [5].

The task of the teacher to lead the teaching and not to teach, to manage the process of education and not to educate. The deeper he realizes its basic function, the greater the autonomy, the initiative, gives freedom to his disciples. A good teacher is always in the educational process as if “behind the scenes”, outside of the free choice of students, and in fact — choice that led to them. The teacher must help to be born thoughts of a disciple, and not to tell the truth. Therefore, the core of the teaching work — to manage all the processes that accompany the development of man. Currently the teacher’s work is often called “pedagogical management”, and the teacher as a “Manager of education, training, development” [1].

Teaching activities can not be working only “for himself”. Its essence is in transition activities “for themselves” in the activity “other”. It combines the self-realization of the teacher and his meaningful participation in changing the level of teaching, education, development, scholarship student, his growth. The peculiarity of the teaching profession lies in the fact that it inherently has a humanistic, collective and creative nature.

The profession of a teacher in modern social conditions has positive and negative sides. The positive changes include: professional development opportunities; the variety of social relations with colleagues, students, parents; the ability to satisfy the highest human needs — creative, a humanistic nature; creative independence; summer vacation time and its duration (48 working days). Among negative — low wages; strict regulation of behavior and activity of the teacher, high requirements for its morality; a significant neural cost, high stressogenic teaching.

So the job of the teacher is one of the most important, but at the same time the most difficult. So a person who aspires to be a teacher, you should clearly understand what the requirements will appear in front of him, and not only to acquire professional knowledge, but also cultivate a character of its own, intellectually and emotionally to develop [4].

Teaching, like any other, is characterized by a certain style. Style of activity is caused by specificity of the activity and individual-psychological peculiarities of its subject.

Style of pedagogical activity — stable individual-specific system of psychological tools, techniques, skills, methods and modalities of teaching. Reflecting the specifics of the pedagogical activity, pedagogical style covers the style of management, style of self-regulation, communication style and cognitive style of subject teachers.

Depending on individual psychological qualities of the teacher there are following types of activities: democratic style, authoritarian style, liberal style [7].

Personality type of teachers — a set of deliberately chosen intuitively or learned qualities that are correlated with the most outstanding traits and qualities of the individual teachers. It is determined by the setting of the teacher and child, the profession.

Polish writer and educator Janusz Korczak classify teachers depending on personal qualities: educator-tyrant (creates a lot of restrictions and requires compliance with them, striving to be very vigilant); the ambitious educator (focuses on achieving results in its clear plan, does not take into account the interests of the child); the intelligent tutor (valid only for good children, understands them).

The basis of classification of types of domestic professional teacher E. Kostyashkin adopted the organizational structure of the master's personality, the nature of his inner world, highlighting the emotional, intellectual, volitional and organizational types. Organizational type is generic.

The acquisition of a teacher's individual style of professional activity allows you to consciously shape the image of a teacher who reflects his inner world and reveals the most striking quality of a person. We are talking about the pedagogical image.

Teaching image — emotional stereotype of perception of the image of the teacher in the minds of students, colleagues, and also in mass consciousness. In forming the image of a teacher of real quality are closely intertwined with those that he ascribes to the environment. The image covers the appearance, mode of dress, communication style, behavior, thinking. In other words, it is an art to «manage impressions» (E. Goffman).

Teacher's image should reflect its charismatic features — attractive qualities that are associated with the person's personality and cover the socio-personal characteristics, and characters. Through the charismatic qualities of the teacher gained the recognition, success, prestige.

Practice shows that often the interest of the audience to his personality teachers support novice or extravagant — unusual appearance, manners, or shocking — vulgarities the form of an image. To achieve the proper image is necessary first of all to objectively evaluate what is given by nature, to understand its strengths and successfully use them. It is equally important to learn to look at yourself through the eyes of other people, to assess their charisma, to be able to “submit” to semipresential.

Self-presentation is the ability of a person to submit their best side, to induce the feeling of confidence and keep it. The image of the teacher affects the success of his self-presentation. In particular, the first impression about a person develops under the influence of its appearance. Clothes, shoes, makeup, accessories — all this creates its image. However, it should be remembered that hairstyle and costume, and jewelry in clothing teachers should abide by the decision of pedagogical tasks and effective impact on the formation of student's personality. The appearance of a teacher should be aesthetically expressive: a friendly smile, restrained movement, smooth gait, correct posture and so forth [5].

So, these teachers should have their own “handwriting”, to own personal attitude and special attention to training and education. If the teacher was unable to develop an individual style in their professional activities, they would not be able to take a clear authorial position in the educational space.

The teacher is the Creator of the spiritual nature of the pupil, his intellectual capacity, world view; he is responsible for the fate of the child. Its most important purpose is to

contribute to the development of the child's personality, the assertion of human in man. Given that the teaching profession puts very high demands on the personality of a teacher.

One of the most important requirements is the definition of social and professional positions. It is there that the teacher acts as the subject of pedagogical activity.

The position of the teacher— the system prevailing attitudes and value orientations, attitudes and evaluations of the world, pedagogical activity, pedagogical phenomena determining the nature of the activity, behavior, communication master, his place and role in professional activities and everyday life [10].

In the position of the teacher his personality, social orientation, type of social behavior and activity. The most important thing for the teacher that his position was humanistic, characteristics of which are love of children, protection of their rights and interests, care about their physical and mental health, empathic attitude to every, Dialogic communication, and the like.

A set of professionally caused requirements to the teacher identifies readiness for professional pedagogical activity. In its composition isolated psychological and psychophysiological readiness as well as scientific-theoretical and practical training as the Foundation of professionalism. The content of professional readiness as a reflection of the goals of teacher education are accumulated in the profессиogram.

Profессиogram of the teacher identity is a perfect portrait of the master, model, model, which presents the personal qualities that he should possess and the knowledge, abilities, skills necessary to perform pedagogical functions.

It is a kind of registry that includes a mixture of personal and business qualities, socio-political, psycho-pedagogical and special knowledge, and the pedagogical skills necessary to perform the teacher's daily professional duties. Profессиogram gives complete the qualification profile of the teacher from the point of view of requirements to knowledge, abilities, skills, personality, abilities, psycho-physiological capabilities and level of training.

Professionally unacceptable are such qualities: rudeness, irresponsibility, unscrupulousness, incompetence in matters of education and teaching, the narrowness, the limited world view of the low moral and spiritual culture, vindictiveness, imbalance, indifference to students and their subject.

All the personal qualities of the teacher are closely interconnected and equally important. However, the leading role belongs to the Outlook and orientation of the individual, the motives, which determine their behavior and activities. We are talking about socio-moral, professional-pedagogical and educational orientation of the teacher. In the activities of teachers ideological conviction determines its socio-moral orientation, which is expressed in social needs, moral and value orientations, sense of public duty and civil liability. Around professionally-pedagogical orientation are arranged the main professionally significant qualities of personality of a teacher: the interest in the profession, teaching vocation, teaching inclinations.

Among the most important qualities of teaching duty and responsibility. Guided by the teacher is always in a hurry to help all who need it. He's demanding of himself, follows a peculiar code of morality teaching, professional honor. The highest manifestation of the pedagogical debt is the dedication of the teachers.

Qualities that characterize the professional-pedagogical orientation, form the authority of the teacher recognition of students his intellectual, moral strength and dignity.

A reputable teacher should be knowledgeable, fair, tolerant, principled, humane, with a high sense of responsibility. No less essential are the ability to behave with dignity, cheerfulness and cheerfulness, inner discipline, restraint, friendliness, attractiveness is not only sensual and intellectual, but also external.

One of the manifestations of the spiritual and cultural needs of the teacher is the need for knowledge. Perhaps the most important factor of cognitive interest — the love for his subject. The modern teacher should be familiar in various branches of science, which he teaches, to meet new research, discoveries and hypotheses, to see close and distant perspectives of science, own culture of scientific and pedagogical thinking.

The personality of the teacher as a specialist is characterized by such qualities: professionalism, pedagogical culture, pedagogical skills, professional and pedagogical competence, teaching abilities, professional and pedagogical potential, pedagogical techniques pedagogical creativity.

Important for the teacher is systematic self-improvement. I should add that in the process of professional self of the teacher needs to feel the freedom of self-expression. Pedagogical activity is impossible to regulate and to squeeze into the rigid framework of regulations. Only subject to the approval of the professional freedom of teachers efficient organization of process of professional self, professional development of teachers [3]. Professional growth of a teacher can be called finding our way finding “your own voice”, “own handwriting”. The teacher who has the freedom of expression, able to manage their own development, can devote their creative energy to find new ways of teaching and upbringing. To achieve good results in professional activity, the teacher must systematically examine themselves, know their strengths and weaknesses, constantly forming in the inner core, on which there will be not only professional but also personal growth. In pedagogical activity, personal growth will be a prerequisite for the achievement of professionalism.

Conclusions.

At all times, the profession of teacher was very important. Thanks to the pedagogical activity is not interrupted the connection between generations. Without it is difficult to imagine the development of society or the individual. In the process of interaction of teacher and student new ideas are born, formed the spiritual and material values, creative potential of personality.

Offer methodological tips for the teacher:

The stages of effective teachers in student staff.

- The ability to understand the problem and to give her the exact wording.
 - To produce different solutions.
 - Discuss and choose a rational course of action, which allows to achieve the intended purpose.
 - Identify phases of execution.
 - To distribute the functions, duties.
 - Control of time and performance.
 - To check the results.
 - Analysis, assessment, correction.
- Ways that help create a good atmosphere in the group:
- To compromise, to narrow the differences between members and their views;
 - Find total in various statements, to do summary;

- To draw attention to the achievements of the group;
- To create a safe environment for expression (the member must be sure that his views will not be ridiculed);
- To reject their own ideas in the name of common interests of the group;
- A joke to diffuse the tension;
- Culturally to behave in each situation.

Every teacher should be a humanist, to recognize the individual importance of each student, build relationships with children based on love and respect. Original thesis in professional activity of a teacher-humanist is the understanding that students can be different children — witty and laggards and offenders are disciplined, silent, and “sharp-tongued”, attractive and nice, healthy and morbid, and teachers — only the best who know how to teach, to protect the interests of students, to assist them and create conditions for self-affirmation and self-development of each of them.

LITERATURE

1. Bolson S. A. Model ideal teacher / S.And. Bolsun // M.: Native HQ. – 1999. – No. 2. – P. 55-59.
2. Galuzinsky V. M. Pedagogy: theory and history / V. M. Galusinski // – K.: Knowledge, 2005. – 254 p.
3. S. Elcano. Fundamentals of professional self of future teachers / H.. Alkanov // – M.: Science, 2003. – 170 p.
4. Kovalev S. M. Education and self-education / H.M. Kovalev // Moscow: Mysl, 2004. – 284 p.
5. Kukushkin S. V. Introduction in pedagogical activity: Training, the manual / V. S. Kukushkin // Rostov – on-don: Izd. center “Mart”, 2002. – 367 p
6. Mieszko, G. M. an Introduction to the teaching profession / G. M. Mieszko // – K.:”Academica”, 2010. – 200 p.
7. Moroz V. G. the Training of a future teacher: content and organization: Proc. village / G. A. frost // – K.: Knowledge, 2002. – 264 p.
8. Nikolenko D. F. The Teacher // The Soviet Ukrainian Encyclopedia / D. F. Nikolenko. // — 2-the e-edition. — T. 11. — Book 1. — Kiev, 1984. — P. 519.
9. V. Newcomers. Vocational education teachers./ V. Would. Beginners // – M.: Nauka, 2000. – 341 p.
10. Solov'ev, E. A. Psychology of self-actualization. / A. E. Solovyova // - M.: Nauka, 2002. – 215 p.

Victoria Chuenko
English Senior Teacher,
Petro Mohyla Black Sea State University,
Mykolayiv, Ukraine

DEVELOPING STUDENTS' ECOLOGICAL CONSCIOUSNESS AND CULTURE THROUGH FOREIGN LANGUAGE TEACHING AT HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

The article studies the problem of students' ecological culture and consciousness formation through language teaching at higher educational establishments. The author analyzes numerous activities which can provide students with basic ecological knowledge, develop their positive attitude to the things that surround them and encourage them to make a certain contribution to saving nature.

Key words: sustainable-earth mentality, ecological culture, consciousness, ecological education, environmentally-friendly, ESP teaching, experience-sharing, case study, project work.

Nowadays a great deal of problems is caused by human activity. A special place is occupied by ecological problems which have become so urgent that demand our immediate consideration. They have reached the global levels, affecting a social and economic situation in many countries, showing us the necessity of harmonizing our relations with the surrounding natural environment, making them more nature-oriented. Now the attention of many educationalists (T.Miller, P.Taylor, W.Cunningham) tends to be focused on having a "sustainable-earth mentality", as well as on educating a person who will demonstrate a high level of ecological culture and ethics.

In Ukraine's Environmental Education Conception, it is mentioned that ecological education is an integral constituent of the educational process, focused mainly on forming people's ecological culture and ecological consciousness, which can ensure a harmonic, ecologically-safe development of the country [3]. Ecological culture is defined as a cumulative system of knowledge, beliefs and behavior patterns that demonstrate the attitude of the society, its public groups and individuals towards the surrounding world. It cultivates the humanistic attitude to nature, when a person identifies himself as an inseparable part of the natural community. Being a part of this community, he thinks about the possible ways of their mutual development and coexistence. An ecologically conscious person is able to evaluate his own positive or negative behavior towards the environment and shows a great desire to make it environmentally-friendlier. He takes care of the present for the next generations to enjoy its benefits. As ecological culture is regarded to be a part of general culture, so after analyzing a person's attitude to the surrounding world we may judge about the level of his general values.

As many educationalists believe, ecological cultural competence is necessary to be formed since childhood and be aimed at different age groups. It is a ceaseless process, which should be continued at the university as well. Our research has shown that this can be done, for instance, while ESP teaching at the ecological faculty. ESP teaching offers a wide arrange of possibilities and tools which can be used to achieve this objective.

At ESP lessons, we try to create a psychological atmosphere and get students involved in tackling environmental issues. Students are offered to work with true information and real facts which bring them closer to life. The authentic literature which they apply to, besides mastering their language competence, helps them to widen and deepen their ecological knowledge. Students are encouraged to surf the Internet to get more information about the newest world achievements or inventions in the sphere of natural sciences. Now a quick and easy access to on-line resources makes language learning process more interesting, cognitive and efficient.

At the lessons, students are given an opportunity to share their opinion on what they have read or learnt or simply know. Experience-sharing is very important for enhancing their self-affirmation and self-esteem. Moreover, the other students may get benefit as experience-sharing is one of the possible ways of learning and getting new information.

As a rule, when the information is interesting, new, ambiguous or sometimes controversial, it provokes a vigorous discussion. S.Gaponova, who has studied discussion as an exercise for teaching fluent communication in a foreign language, emphasizes that interest is a more stimulating factor. She mentions that to spark a discussion the information shouldn't be obligatorily contradictory and conflict-causing as in real communication we discuss usual things which are interesting for us, and only some of them are really controversial [4].

Case-study has proven to become a very beneficial means of integrating subject-specific aspects into language teaching process. We usually apply to this method because it helps to develop not only students' language competence, but also their decision-making and problem-solving abilities, which involve analytical, practical, creative, social and communicative skills.

In a case-study method, students are confronted with an authentic environmental problem which they need to evaluate, analyze and solve, the problem which they may really encounter in their professional life. Students are asked to model their own ecological behavior, they are encouraged to think critically and globally when they suggest their own solutions to the problem. Very often unexpected ideas are born in such discussions, which are worth implementing in life.

If a case study is chosen as a classroom activity, the following ideas must be taken into account:

Every student must be given an individual approach.

The class work must be more learner-centered than teacher-centered.

Learning activities are centered more on situational analysis and problem-solving than on answering questions and doing text-related exercises.

Language is taught through the content.

Students require reading skills in skimming and searching for specific details.

The knowledge of terminology facilitates the discussion and helps the students express their thoughts more fluently.

Collaboration and team work are welcomed. Students are taught to collaborate and to be tolerant to each other.

Besides case-study discussions, students can be offered to work with some charts or tables or crossword puzzles to develop their logical thinking and analytical skills. As a rule, they welcome taking part in role-play activities or making virtual excursions about a national park or a zoo. They will eagerly participate in poster competitions or poem-writing

that may be organized to commemorate some important dates in ecology like Chernobyl Disaster Day, Earth Day, Black Sea Day etc. For the first-year students, we suggest creating an imaginary animal and inventing adaptations that can allow it to survive in the conditions of a certain biome. They learn to foresee the possible hazards that this animal can encounter and try to protect it against them.

The other activity which has gained popularity among students is project work. It is a highly adaptable methodology as it can be implemented at any level of learning the language. Projects, either individual or team, may be devoted to different ecological issues, for example: Is Nuclear Energy Safe? or Should People Stop Conducting Experiments on Animals? or Are Fallen Leaves a Threat or a Benefit? It's nice when the topics coincide with the students' interests.

John Taylor, head of philosophy and director of critical skills at Rugby School, said that project work "offers a bridge to independent learning" [8]. This process may be fraught with difficulties and challenges, as it foresees much research work and investigation. Students have to look through tons of information. They learn to evaluate and select the facts, to summarize the main ideas and to generate the new ones, to see the weak sides of their work and possible ways how to improve them. Students may need to synthesize their knowledge from various areas of learning to achieve their goal.

Project work is also a good chance for students to demonstrate their originality and creativity, especially when they have to choose the most appropriate form of presentation as projects may be done in a poster or a chart or a video presentation format. Moreover, students learn to present their ideas clearly, logically and coherently, in other words, they develop important skills in critical thinking and the expression of their own thoughts.

Vivid benefits of the project work allow us to say that through it students develop the competencies that enable them to cope with the new challenges more effectively and may be essential for their future life or work like the ability to set goals and to predict the possible results, the ability to think independently, to conduct research in team work and collaboration, etc.

Through these numerous activities, which require a creative approach, students develop their positive ecological values and attitudes to the things that surround them. The teacher's goal in this process is not only to interest students in the problems of ecology but also to emphasize the role of everyone in saving nature. It's vitally important to develop their sense of responsibility, to make them think about the consequences of their actions towards nature and teach them to foresee the adverse effects of their negligent attitude to it.

Literature

1. Miller G. Tyler, Jr. Environmental Science: Introduction. – Wadsworth Publishing Company, 1988. – 450 p.
2. Cunningham P. William, Saigo B. Environmental Science. – Wm.C. Brown Publishers, 2001. – 690 p.
3. Концепція екологічної освіти України // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2002 р. – №7, квітень.
4. Гапонова С.В. Дискусія як вправа для навчання вільного спілкування іноземною мовою // Іноземні мови. – 1999. – №4. – с.3-10.

5. Грабовська І.М. Проблеми екологічної освіти // Арка. – №2-3. – 1994. – с.27.
6. Крисаченко В.С. Екологічна культура: теорія і практика: навч. посіб./ В.С.Крисаченко. – К.: Заповіт, 1996. – 352 с.
7. Лебідь С.Г. Спеціалізований курс екології як засіб формування екологічної культури школярів // Наукові праці: Науково-методичний журнал. Т. 24. Вип. 11. Педагогічні науки. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2002. – с. 145-152.
8. A Guide to Project Work: Supporting Students in Independent Learning// The Guardian. 2013. – Режим доступа: <http://www.theguardian.com/teacher-network/teacher-blog/2013/jun/13/project-work-students-independent-learning-school>

Гавриляк І. С.

Кандидат педагогічних наук,
Дрогобицький державний
педагогічний університет
імені Івана Франка

РОЛЬ МІЖКУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Ключові слова: міжкультурні цінності, міжкультурне спілкування, іноземна мова, підготовка майбутніх вчителів, навчальна програма.

Keywords: intercultural values, intercultural communication, foreign language, preparing of future teachers, the curriculum.

За умов розширення інтеграційних процесів, знання студентами іноземних мов набуває все більшої актуальності. Це дає змогу студентам не лише розширити свій світогляд та уміння, але й потенційну можливість навчатися, проходити практику та працювати за кордоном.

Саме мова та національна культура вважається найбільшою цінністю нації. Тому вивчення культури крізь мову – це шлях до подолання непорозумінь, шлях до взаєморозуміння та поваги до культурного та етнічного розмаїття. [1, 39].

Засвоєння міжкультурних цінностей постає важливою складовою вивчення іноземної мови і сприяє проникненню у менталітет, життя і дух іншого народу та передбачає знайомство з поглядами, оцінками та досвідом іншої культурної спільноти, оскільки за кожною національною мовою стоїть національно-культурна специфіка образу світу, який складається з елементів та явищ, притаманних певному народові та невід’ємних від нього. Тому заняття з іноземної мови має стати процесом, який забезпечує студентам можливість розширити образ світу, що носить відбиток власної культури, до більш різноманітної картини.

Оптимально організований процес викладання іноземних мов, що здійснюється через призму міжкультурних цінностей, передбачає розвиток толерантного сприйняття „іншої” культури, емпатії, а також визнання рівноправного та рівноцінного існування загальнолюдських цінностей. Організуючи процес навчання таким чином, щоб іноземна мова вивчалась як феномен національної культури, як «мовна модель» світу цього народу й цієї культури, можна й треба розвивати у студентів лінгвосціокультурну компетентність та забезпечити в кінцевому підсумку повноцінне міжкультурне спілкування та взаєморозуміння, тобто діалог культур.

Беручи до уваги те, що оволодіння іноземною мовою пов’язане із засвоєнням етносоціокультурного багажу народу – носія мови, можна з певністю сказати, що у фаховій підготовці майбутніх учителів іноземних мов вирішальну роль має відігравати лінгвосціокультурна компетентність, яка разом із лінгвістичною компетентністю складають основу формування комунікативної компетентності [2].

Підручники з методики навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах для студентів вищих навчальних закладів освіти вже наприкінці 90-х років

інформують студентів, що здатність учнів спілкуватися іноземною мовою забезпечується формуванням у них іншомовної комунікативної компетенції, зміст якої зумовлений такими видами компетенцій: мовною, мовленнєвою та соціокультурною. Проблема формування соціокультурної компетентності майбутніх вчителів іноземної мови постає головною метою щодо підготовки фахівця високого рівня, який опанував свою професію, орієнтується в суміжних науках, відповідальний і спроможний до ефективної роботи за спеціальністю на рівні світових стандартів, а також готовий до професійного зростання, наділений соціальною та професійною мобільністю і прагне отримати високоякісну освіту [3, 72].

У міжкультурному вимірі іноземна мова стає цінністю, оскільки відкриває шлях до освітніх можливостей[4]:

- мова виступає потужним засобом здобуття інформації про інші країни й культури;
- вона є джерелом найновішої освітньої інформації в різних академічних галузях;
- вивчення мови розвиває метакогнітивні вміння (наприклад, «...допомагає розвивати творче, аналітичне мислення студентів та заохочує індивідуальність»);
- воно уможливорює продуктивніше й швидше використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і їх продуктів (комп'ютерних програм, різноманітних гаджетів, цифрових пристроїв, Інтернету);
- виступає знаряддям міжнародного особистого й дистанційного академічного спілкування (наприклад, «...студенти можуть відвідувати міжнародні конференції за кордоном»);
- з її допомогою можна здобути освіту за кордоном, що може відкривати нові життєві перспективи;
- знання мови може стати джерелом додаткового заробітку для студента;
- вивчення іноземної мови загалом збагачує лінгвістичну компетентність й допомагає в оволодінні іншими мовами.

Особистісні характеристики вчителя повинні відповідати успішному формуванню їх іншомовної соціокультурної компетенції, особливо необхідних для міжкультурного спілкування особистісних якостей. До них належать наступні характеристики:

- готовність розуміти психологічні стани суб'єктів навчання, вміння зрозуміти позицію іншого, виявити цікавість до його особистості, зрозуміти точку зору учня, здатність проникати в його внутрішній світ, чуйність та спостережливість до проявів почуттів, розуму й характеру людини, до її поведінки, вміння й здатність моделювати її внутрішній світ;
- вміння створити атмосферу терпимості до несхожості з іншою людиною в навчальному спілкуванні, до її цінностей, безумовно позитивне ставлення до учня, прийняття його таким, яким він є;
- вміння надавати своїм емоціям конструктивний характер, високий ступінь саморегуляції, витримка й позитив;
- відкритість до пошуку нового, готовність до його прийняття.

У світлі сучасних тенденцій модернізації вітчизняної освіти до рівня європейської, потужним стимулом до пошуку нових, більш ефективних шляхів засвоєння

будь – якої іноземної мови є необхідність спілкування з її носіями, що втілюється в усвідомленні конкретної та важливої мети викладання іноземної мови – формування комунікативної культури. Практика, однак, показує, що в сучасних умовах постійного розширення міжнародних контактів одного вміння правильно говорити й писати іноземною мовою, що опирається на фундаментальні знання її основ, явно не вистачає. Відсутньою ланкою тут є грамотне використання культурно-обумовлених норм поведінки – як мовного так і немовного характеру, заснованих на знанні особливостей культури й способі мислення комунікантів. У зв'язку з цим, більш ніж закономірним постає поширення в Україні нової тенденції у вивченні іноземної мови – розвиток міжкультурної компетенції, що може (і повинно) стати основою ефективного спілкування [5, 295].

Таким чином, засвоєння міжкультурних цінностей у процесі вивчення іноземної мови і сформованість іншомовної компетенції дає змогу широко охопити проблеми соціально-гуманітарної та професійної підготовки студента, розширити діапазон його комунікативної компетенції в предметних галузях. Володіння не лише іноземною мовою (мовами), а й засвоєння ціннісного аспекту культури комуніканта надає можливість покращити якість спілкування, що зумовлює ефективну співпрацю, налагодження особистих контактів. Усе це допомагає на більш високому рівні розуміти один одного, вивчати культуру країни, мова котрої вивчається [6, 85].

Література:

1. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: К.І.С., 2003. – 296 с.
2. Сафонова В.В. Социокультурный подход к обучению иностранным языкам. – М.: Высшая школа, 1991. – 311 с.
3. Присяжная А. Ф. Прогностическая компетентность преподавателей и обучаемых / А. Ф. Присяжная // Педагогика. – 2005. – № 5. – С. 71-78.
4. Місечко О. Готовність майбутніх учителів англійської мови до формування міжкультурної компетентності учнів: постановка проблеми / О. Місечко // Наукові записки. – 2014. – № 128. – С.291-297.
5. Березовська О. Актуальність формування міжкультурної компетенції майбутніх вчителів у контексті глобалізації освітнього простору [Електронний ресурс]–Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12278/1/Ber-3.pdf>
6. Коваленко О.Ю. Культурний підхід при формуванні міжкультурної компетентності в процесі вивчення іноземних мов студентами / О.Ю. Коваленко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – №2. – С. 83-86.

Непорожня Г.А.

кандидат історичних наук,
доцент кафедри загальної історії та методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ УСТАНОВ НАН СОЦІОГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ (1990-2010)

В статті досліджується кадровий потенціал установ НАН соціогуманітарного профілю (1990-2010) вітчизняної науки, національна система підготовки і атестації наукових кадрів та результати їх функціонування на практиці.

Ключові слова: наукові кадри, аспірантура, докторантура, науковий потенціал, Національна академія наук України, вищий навчальний заклад.

Key words: brainpower, postgraduate, doctoral, research capabilities, the National Academy of Sciences of Ukraine, higher education institution.

Україна є державою, що володіє достатньо вагомим науковим кадровим потенціалом, який відчутно впливає на її соціально-економічний розвиток. Актуальною постає проблема створення ефективної системи забезпечення якісного зростання кадрового потенціалу науки з урахуванням тенденцій цивілізаційного поступу та стратегічних напрямів розвитку держави. В умовах глобалізації суттєвих змін, у тому числі й в Україні, зазнає соціогуманітарна сфера, яка є важливим чинником сталого розвитку науки. Рівень наукового потенціалу й подальший його розвиток залежить від потужності базових для нього складників – кадрового і матеріально-технічного. Існуюча вітчизняна система підготовки наукових кадрів має зазнати структурної трансформації. Дослідження особливостей та динамік і розвитку кадрового потенціалу установ НАН соціогуманітарного профілю в останні роки (фінансове забезпечення, рівень інноваційної активності, вплив економічної кризи на процеси наукового розвитку) стає дедалі популярнішим. Висвітлення широкого кола питань, які мали місце у кадровому забезпеченні науки, дає можливість узагальнити набутий досвід, виокремити в ньому позитивні та негативні сторони, поглибити теоретичні уявлення, дати практичні рекомендації щодо їх ефективного вирішення.

Отже, враховуючи зазначене вище, обрана нами для вивчення тема має наукове, суспільно-політичне значення, чим зумовлено її актуальність.

Дослідження особливостей та динаміки розвитку кадрового потенціалу НАН соціогуманітарного профілю (1990-2010 рр.), пошук шляхів удосконалення наукової роботи та підготовки кадрів в соціогуманітарних установах НАН України.

Певні сторони цього питання розкриті в працях Чумаченко М.Г.[1], Шкворець Ю.Ф та Шильської Н.М.[2]., Кураса І.Ф. [3], Коваленко Я.Ю.[4], Малицького Б.А.[5]. та ін.

Світова глобалізація та розвиток інформаційних технологій, трансформація українського суспільства та перехід до створення національної інноваційної системи – такими є зовнішні та внутрішні імперативи, що впливають на розвиток ві-

тчижняного кадрового науково-технічного потенціалу. Як осередок інтелектуальних ресурсів суспільства кадровий потенціал науково-технічної сфери впливає на конкурентоспроможність економіки та переважно визначає місце держави на світовому глобалізованому ринку. Стратегічним завданням України є ефективне використання цього потенціалу, що обумовлюється досягненням гармонізації основних параметрів науково-технологічної сфери (внутрішніх чинників) та сприяння зростанню попиту на науково кваліфіковані кадри в економіці (зовнішніх чинників). Для вирішення цього завдання необхідним є побудова гнучкої, адекватної системи кадрового забезпечення, здатної не лише ефективно реагувати на зовнішні виклики, а й сприяти формуванню перспективних напрямів науково-технологічного розвитку країни як підґрунтя її суспільно-економічного прогресу.

Україна є державою, що володіє достатньо вагомим науково-технічним кадровим потенціалом, який відчутно впливає на її соціально-економічний розвиток. За рівнем такого впливу – 4,6 дослідників на 1000 осіб економічно активного населення – Україна дещо поступається країнам ЄС (5,7 – для перших 15 країн ЄС), проте випереджає нових членів цього Союзу, зокрема Словенію (4,5), Словаччину та Угорщину (3,7), а також Польщу (3,3). Одночасно чисельність наукових кадрів в Україні на відміну від переважної більшості європейських країн зменшується, що погіршує передумови успішної реалізації євроінтеграційних прагнень держави [6].

Відсутність основних прописаних положень державної політики щодо збереження інтелектуального потенціалу країни спричинило складнощі при нарощенні якості кадрового потенціалу країни.

На середину 1990-х років у світі нараховувалося більше 5 млн. наукових співробітників, 94 % з яких працювали у розвинутих країнах, і лише 6 % у країнах, що розвивалися, до яких входила і Україна [7].

В досліджуваний період відбувається відхід молодих науковців з інститутів через причини пов'язані з низькою заробітною платою, відсутністю реальних перспектив придбання власного або отримання службового житла, все це стримувало кадрове самовідтворення академічної соціогуманітаристики. В Україні покидання науки дослідниками набувало катастрофічних масштабів. За кількістю науковців на тисячу зайнятого населення Україна опустилась до найнижчого рівня в Європі – 3,7 чол. (в країнах ЄС-9,2-24), що суперечило як світовим тенденціям, так і потребам науково-кадрового забезпечення модернізації [8].

У 1990-і роки середній вік докторів наук на кожні два три роки в середньому збільшувався на один рік. У 1991 році середній вік доктора наук в Україні склав 55 років, 1997- 58, 1998- 59, у 2000-60. Аналогічна тенденція склалася і серед кандидатів наук [4, с.80-81].

З кінця 1990 років спостерігалось деяке вирівнювання у віковій структурі кадрів Інститутів соціогуманітарного профілю. Зросла частка молоді до 30 років. В 2003 році вона склала 17,1 %. Вікова структура установ секції Суспільних наук мала наступні показники: вікова група 30-39 років – 14,6%, 41-49 років – 25,6 %, 50-59 років – 23%, 60 і вище – 19,7% [9]. Отже, 42 % співробітників перебували у віці 50 і більше років. Цей факт не можна розцінювати як недолік, тому що досвід цієї вікової структури та кваліфікація учених старших вікових груп завжди був затребуваним. Водночас незбалансована вікова структура Інститутів стримувала забезпечення наступності та відтворення кадрового потенціалу.

В 2000 роках, завдяки спрямованим зусиллям керівництва Інституту політичних і етнонаціональних досліджень, в установі кожен четвертий науковець і кожен третій кандидат наук мали вік до 35 років [10].

Згідно досліджень Інституту соціології протягом 1990-х років «старіння» кадрів академічних соціогуманітарних інститутів відбувалося дещо повільніше, ніж, наприклад, в установах природничого профілю. Це пояснювалося ростом престижності соціогуманітарного знання, енергійним припливом молоді з вузів.

Болісною проблемою Інститутів були висококваліфікаційні фахівці молодого і середнього віку. Звуженою залишалася ланка науковців у віці від 30 до 50 років. Це є наслідками відтоку найбільш активної, професійної частини дослідників в інші сфери діяльності, не пов'язані з науковою творчістю.

В 2000 роках, керівництво НАН України здійснило заходи щодо подолання проблем старіння кадрового потенціалу, які дали певний результат. Проте, попри усі намагання, не було створено загальної системи залучення талановитої молоді до наукової роботи. Основною причиною цього була незначна підтримка держави, яка мала окремі і розрізнені характер.

Досить довго зберігалось дещо радянське ставлення до престижності наукової діяльності. Вона продовжувала вважатися матеріально вигідною, а також як така, що давала можливість вирватися з «радянського побуту», хоча б за рахунок уявної або реальної причетності до науки.

Оплата наукової праці вчених – гуманітаріїв НАНУ не відповідає, ані кваліфікації, ані знанням і здійснюваній складній роботі. Світова практика свідчить: для повноцінного функціонування науки як галузі середня зарплата в ній повинна перевищувати середню по країні у 2-2,5 разів [11].

Протягом 199-2002 років середня заробітна плата вчених НАН в розрахунку на одного штатного працівника зростала так як і в промисловості, а темпи зростання навіть перевищували загальне зростання заробітної плати по Україні (593,2 грн.). Середній розмір зарплати соціогуманітаріїв був дещо вищим, ніж співробітників деяких технічних інститутів. Очевидно, це пояснювалось тим, що соціогуманітарії мали дещо вужчі можливості у додаткових заробітках. Разом з тим, розмір заробітної плати не забезпечував потреб вчених. Це негативно позначалося на їх продуктивності праці, погіршувало ступінь залучення до наукової діяльності. Багато науковців шукали додаткових джерел заробітку- викладацька робота, консультаційна, експертна діяльність.

Низькі розміри оплати праці суттєво позначилися на матеріальному самопочутті молодих вчених, у яких були вищі потреби, ніж у старшого покоління, яке було забезпечене житлом, товарами необхідного вжитку тощо.

З середини 2000 років, НАН постійно привертала увагу органів влади до проблем наукової молоді. Значною мірою, завдяки її активній позиції вдалося сформувати багаторівневу систему адресної підтримки кращих молодих науковців та посилення мотивації молоді до наукової діяльності. В 2006 році діяло чотири загально-академічні форми підтримки [12].

Окремі заходи держави (присудження стипендій) сприяло активізації роботи талановитих молодих науковців, прискоренню підготовки і захисту ними дисертацій, розширення сектору наукового пошуку. Проте, грошовий розмір стипендій не

міг спонукати талановиту молодь обрати наукову діяльність як основний вид своєї роботи.

В 2000-і роки в інститутах стало традицією оголошення конкурсів на здобуття премій для молодих учених та аспірантів за кращі наукові роботи.

В 1996 році в Інституті національних відносин і політології працювало 113 співробітників, з яких 57 наукові співробітники[13].

В 2006 році в Інституті держави і права працювало 114 співробітників, із них 89 науковці, в тому числі: директор, два заступники директора, вчений секретар, радник при дирекції, сім завідуючими відділами, три головних наукових співробітники, вісім провідних науковців, 23 старших наукових співробітників, 15 наукових співробітники, 27 молодших наукових співробітників. В цьому ж році в науковому колективі Інститут історії України працювало 144 наукових співробітників, в тому ж числі 33 доктори, 89 кандидатів наук, два академіки, чотири члени – кореспонденти НАН України [14].

Однією з найголовніших проблем виступала якість праці конкретного вченого чи колективу науковців. За загальноприйнятими критеріями, вона, як правило, визначалася за витратами на дослідження, кількістю опублікованих праць, індексом цитувань.

Сприяли розвитку і відтворенню наукового потенціалу інститутів НАН різного роду професійні об'єднання, громадські структури. В 1999 році була зареєстрована громадська організація Всеукраїнська асоціація молодих науковців, метою якої було сприяння реалізації молодих ініціатив в науці. В Інституті історії НАН України продуктивно працювала Рада молодих вчених.

В інститутах соціогуманітарного профілю поширювалася така робота молодих науковців як літні школи, які проводилися під егідою академічних інститутів або благодійних фондів.

З середини 1990-х років почали поширюватися додаткові можливості продовження розробки наукової проблематики, в тому числі за рахунок грантів вітчизняних та зарубіжних фондів[15].

Важливою ознакою сучасної соціогуманітаристики стало формування нового стилю мислення, для якого характерне розмаїття методологій, науковий прагматизм, орієнтація на сучасний ринок ідей та розумової праці.

Починає формуватися новий тип дослідника, «новий інтелектуал». Для них характерним було володіння мовами, інтеграція в європейський простір, користування сучасними засобами наукової комунікації. Цей тип в усіх інститутах соціогуманітарного профілю постійно збільшується.

В соціогуманітарних інститутах НАН в цей час відбувалися зміни у сфері комунікацій, а саме, пов'язана з розгортанням інформаційної мережі Інтернет. Фахівці переходили до якісно нового збору і обробки інформації, її обміну. Одним із показників відповідності науковця вимогам ставав рівень комп'ютерної грамотності, уміння використовувати комп'ютерну техніку в своїй роботі. Більш продуктивно освоювали комп'ютер молоді науковці. За даними Інституту соціології, у 1998 році 54,2 % вчених ще не працювали з комп'ютером. В послідовні роки ця цифра суттєво зменшилась. В 2000 роки майже 90% науковців володіли технологіями збору і передачі аналітичної інформації [16].

В умовах поширення інформаційних технологій виникає реальна загроза втрати науковості та інші проблеми. Вони, на перший погляд, розширювали дослідницькі пошуки, інформаційні можливості, з іншого – руйнували соціокультурні засади існування науки й творчості взагалі. Інтернет спричинив свого роду «інформаційний перегрів», завдяки своїй паралельній, віртуальній реальності.

Незнання англійської мови ускладнювало вітчизняним науковцям підготовку і підтримку своєї кваліфікації, знижувало їх рейтинг. Не знання англійської мови заважало приєднанню до здобутків світової науки, адже у 1990-і роки у світі близько 85% наукової літератури видавалося англійською мовою [17]. Починаючи з 2000 – их років відсоток соціогуманітаріїв, що почали надолужувати вивчення мов почав стрімко зростати.

В досліджувані роки підвищення кваліфікації спеціалістів стало дуже актуальним. В інститутах, відділах створювалися для цього умови. Участь у наукових конференціях, проведення наукових семінарів, спілкування з колегами за кордоном стають якомога частішими. Хоча стажування за кордоном не набуло масового явища, регулярніше за рубіж виїздила молодь, вчені старших поколінь віддавали перевагу спілкуватися з колегами в країні.

Соціогуманітарії НАН України поступово інтегрувалися до європейської наукової співпраці. Докторанти і аспіранти все частіше користувалися можливістю скористатися міжнародним відрядженням чи грантами від міжнародних фондів в Україні. З точки зору збереження і розвитку науково-кадрового потенціалу у складних соціально-економічних умовах, в яких перебувала вітчизняна наука, використання іноземних інвестицій для здійснення наукової діяльності і підвищення кваліфікації – було позитивним явищем [18].

Ефективним способом розв'язання кадрової кризи в науці є проведення підготовки молодих фахівців у провідних наукових центрах світу за рахунок держави і в інтересах держави. В Україні також практикувався таких підхід. Починаючи з середини 1990-х років, щорічно, завдяки налагодженим контактам з Радою Європи, ЮНЕСКО, фондами Фулбрайта, Сороса, Форда, Німецькою академічною службою обмінів (ДААД), Британською Радою та ін. організаціями, проходили навчання, стажувалися багато аспірантів, науковців інститутів соціогуманітарного профілю НАН. Така практика була корисною для професійного зростання, оволодіння іноземною мовою.

Незважаючи на такі тісні зв'язки, характерною рисою кадрової ситуації в соціогуманітарних установах був практично відсутній вплив науковців за кордон, хоча міжнародні зв'язки вчених були інтенсивними і значна частина їх часто вирушала за кордон на стажування, для роботи в архівах і бібліотеках, читання курсів у зарубіжних університетах, участі у міжнародних форумах.

В той же час негативним чинником був перехід цілого ряду провідних учених на державну службу та викладацьку роботу. В 1995 році співробітники Інституту соціології здійснили 22 закордонних відрядження [19].

Одним з пріоритетних напрямків у галузі державної політики у сфері науки і інновацій було проголошено інтеграцію науки і освіти. В Україні склалась стійка традиція співпраці інститутів і університетів з академічними інститутами і навпаки. Такий зв'язок був надзвичайно корисним, оскільки сприяв підготовці фахівців з

підвищенням творчим потенціалом. Крім того ця багатопланова співпраця включала проведення спільних наукових досліджень, написання монографій, підручників, посібників.

Розширення співпраці Інститутів з вищою школою давало можливість омоложення складу, напружувався досвід міжнародної взаємодії.

В Інститутах соціогуманітарного профілю роботі аспірантур та докторантур приділялася велика увага. Розглянемо спочатку умови, в яких відбувалася підготовка аспірантів і докторантів у досліджуваний період. З проголошенням незалежності України наукова система почала перетворюватися з регіональної на самостійну національну наукову систему. Складність перших років незалежності України зумовлена появою наслідків зростаючої в країні економічної кризи, що негативно вплинули на процес формування української наукової системи. Інтелектуальна, політична, соціально-економічна трансформація суспільства суперечливо позначилася на стані і перспективах розвитку вищої освіти. Вітчизняна вища школа зазнала серйозної кризи, а з нею і її кадровий потенціал. Зауважимо, що в 1990–1991 рр. в Україні діяло 149 ВНЗ [20, с.458]. Підготовка професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів відбувалася у складних, динамічних умовах. Радянська система підготовки кандидатів і докторів наук через аспірантуру і докторантуру продовжувала існувати і надалі. У першій половині 90-х рр. ХХ ст. в усіх вищих навчальних закладах стався різкий спад якісно-кількісних характеристик професорсько-викладацького корпусу, спостерігався відтік молоді з науки, відбулося послаблення довіри до наукових досліджень, збільшилася як внутрішня еміграція (відхід до інших сфер діяльності на заробітки), так і зовнішня еміграція. Наприклад, у 1994 р. з України виїхало 90 докторів наук, що в 1,3 рази більше, ніж у 1993 році [21].

Зсередини 90-х років ХХ ст. спостерігається деяке послаблення негативних тенденцій у розвитку вітчизняної науки, позначилася тенденція на зменшення відсвіту зі сфери науки і освіти. Почалося зростання кількості нових кандидатів і докторів наук.

Однак, аналіз статистичних даних свідчить про підвищення престижу, в основному, вчених ступенів з економічних та юридичних наук. Наприкінці ХХ ст. особливо швидко збільшувалася кількість і різноманітність вищих навчальних закладів. Швидке кількісне зростання приватних вищих навчальних закладів призвело до відтоку частини викладачів з державних у приватні ВНЗ. Наприкінці 90-х рр. ХХ ст., за даними Міністерства освіти і науки, в Україні вженалічувалося 92 приватних вищих навчальних заклади III–IV рівнів акредитації, в яких 43,6 % викладачів мали вчений ступінь (в Україні цей показник складав 58 %). Поступово зростала кількість штатних викладачів у приватних ВНЗ – у 1999 р. Їх налічувалося майже 65 % [22].

На початку ХХІ ст. спостерігається кадрова стабілізація у вищих навчальних закладах України – як державних, так і приватних. Для цього етапу також характерне послаблення негативних тенденцій у розвитку вітчизняної науки і посилення ролі соціального управління діяльністю наукової інтелігенції. Аналіз статистичних даних свідчить, якщо у 1997 р. у ВНЗ України працювало 71,9 тис. викладачів, то у 2000 р. – 80 тис., а у 2004 р. Їхня кількість сягала вже 95,8 тис. Спостерігається динаміка росту викладачів з науковим ступенем і вченим званням. Так, у 1997 р. у ВНЗ працювало 6,6 тис. докторів наук і 36,5 тис. кандидатів наук; у 2000 р. – відповідно 6,9 тис. і 39 тис., у 2004 р. – вже 7,7 тис. докторів і 44,4 тис. кандидатів наук [20, с.450], [23, с.

480]. До викладання у вищій навчальній закладі залучаються вчені інших науково-дослідних інституцій. У цілому загальні тенденції змін професорсько-викладацького складу вищої школи можна визначити як процес поступової стабілізації при одночасному зростанні числа штатних і молодих викладачів.

З приєднанням України до Болонського процесу з 2005 р. Зросли вимоги і до кадрового потенціалу вищої школи: науковий ценз, штатний корпус викладачів, якість викладання, перехід на кредитно-модульну систему навчання тощо. Складним питанням залишається запровадження змін у системі підготовки науково-педагогічних кадрів. Певні труднощі з осені 2008 року вносить і світова фінансово-економічна криза, що негативно позначилася на фінансовому забезпеченні заходів Міністерства щодо впровадження в життя Програми входження України до Болонського процесу, розрахованої до 2010 року.

Сьогодні мережа вищих навчальних закладів налічує 904 заклади усіх рівнів акредитації та форм власності. Якщо орієнтуватися на європейський досвід, це не виправдано багато. Дотепер в Україні зростала кількість вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації (з 156 у 1992 р. до 351 у 2008 р.) і вищих навчальних закладів приватної форми власності (з 25 у 1992 р. до 202 у 2008 р.) [24]. У ВНЗ різних рівнів акредитації нині працює 200,5 тис. педагогічних та науково-педагогічних працівників, з них 12,3 тис. докторів та 63,5 тис. кандидатів наук; 12,3 тис. професорів та 45,3 тис. доцентів. [25; 26].

Основним джерелом підготовки науково-педагогічних кадрів як у Радянській Україні, як в сучасній Україні залишається аспірантура і докторантура. Аналіз статистичних даних за роки незалежності України свідчить, що кількість організацій в Україні, що мають аспірантуру, постійно зростала. Так, у 1990р. нараховувалося 291 організація, що мала аспірантуру; у 1995 р. – 374; у 2000р. – 418; у 2005 р. – 496; у 2007 р. – 507 організацій. Відповідно зростала і чисельність аспірантів. Так, у 1990 р. в аспірантурі навчалася 13 374 особи, у 1995 р. – 17 464; у 2000 р. – 23 295; у 2005 р. – 29 866; у 2007 р. – 32 497 осіб [20,с. 458], [25,с. 467].

Разом з тим, у першій половині 90-х рр. XX ст. сталися різкі зміни в аспірантурі: зменшилися конкурси до аспірантури, майже на 20 % скоротився захист дисертацій, спостерігався відтік молоді з аспірантури. Зменшилася і чисельність аспірантів-випускників. Так, якщо у 1990 р. було підготовлено 3377 аспірантів, то у 1995 р. – лише 3372. До кінця XX ст. кількість підготовлених в аспірантурі починає поступово зростати – до 5132 у 2000 р. Тенденція збільшення характерна і для наступних років: у 2005 р. в аспірантурі підготовлено 6417 осіб, у 2007 р. – 7154 [20,с. 458], [25,с.467], [27,с. 110].

Подібна тенденція характерна і для мережі докторантури. Кількість організацій, що мали докторантуру, зростала таким чином: у 1991 р. Їх нараховувалося 93; у 1995 р. – 158; у 2000 р. – 209; у 2005 р. – 240; у 2007 р. – 252. Відповідно зростала і чисельність докторантів. Так, у 1991 р. У докторантурі навчалася 503 особи, у 1995 р. – 1105; у 2000 р. – 1131; у 2005 р. – 1315; у 2007 р. – 1418 [20, с. 458; 25, с. 467].

Змінюється і якісна характеристика докторантури. На початку XX ст. невиконується державне замовлення щодо прийому в докторантуру, знижується її ефективність; захищається лише кожен десятий докторант. Наприклад, у 25 університетах України у 2002 році не захищено жодної кандидатської дисертації в установленні

терміни, і в 19 університетах, серед яких 8 національних, за 2000 – 2004 роки не захищено у зазначений термін жодної докторської дисертації [28, с. 114].

Навіть аспіранти і докторанти, які захистили дисертацію, не поспішали працювати на кафедрах у вищих навчальних закладах. Пояснюється це декількома причинами: низькою зарплатнею; зниженням престижу наукової роботи; надзвичайно суворимиви могами ВАКу тощо. Разом з тим, у багатьох вищих навчальних закладах і нині стабільно зберігаються високі показник ищодо захисту дисертацій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Чумаченко М.Г., Грубіч Г.К., Землянкін А.І. Концепція державної науково-технічної політики України в перехідний період / Ін-т економіки промисловості НАН України. — Донецьк, 1996.
2. Шкворець Ю.Ф., Шильська Н.М. Державні науково-технічні програми як інструмент трансформації наукового потенціалу // Наука і наукознавство. — 1999. — № 1. — С. 66—80.
3. Курас І.Ф. Розвиток соціогуманітарних досліджень у Національній Академії наук України 1999-2003 // Курас І.Ф. Етнополітологія. Перші кроки становлення. — К., 2004. — С. 704.
4. Коваленко Я.Ю. Підготовка наукових кадрів в Україні у 90-х роках ХХ століття.: дис. на здобуття наук. ступеня кандидата істор. наук за спеціальністю: 07.00.01- Історія України/ Я.Ю.Коваленко.- Черкаси, 2010.- С.224.
5. Малицький Б.А. Академічна наука: традиції і відповіді на нові виклики./ Б.А. Малицький// Вісник НАН України.- 2005.- №1.
6. Бублик С. Кадрове забезпечення науково-технологічного розвитку [Електронний ресурс] // Бублик С.- Режим доступу: http://old.niss.gov.ua/book/2004_html/010.htm.
7. Тарапов И. Интеллектуальный труд, наука и образование. Кризис в Украине./ И.Тарапов.- Х.:Фолио,1994.-С.37.
8. Звернення Б.А.Малицького до Голови Верховної Ради України Литвина В.М.//Наука і наукознавство. — 2012. — №2.-С.25.
9. Національна академія наук України: проблеми розвитку та входження в європейський науковий простір...- С.475.
10. Про підсумки діяльності Національної академії наук України у 2000 році та основні напрями її роботи в сучасних умовах: Доповідь Президента НАН, академіка Б.Є.Патона на сесії Загальних зборів НАН 7 квітня 2001 року/ Б.Є.Патон // Наука та наукознавство.- 2001.- №2. — С.27.
11. Локтев В. Чи з'явиться світло в кінці тунелю? /В.Локтев// Вісник НАН України.- 2010.-№1.- С.14.
12. Про діяльність НАН України щодо залучення і закріплення наукової молоді у 2001-2006 рр. Доповідь академіка НАН України В.Д. Походенка на засіданні Президії НАН України //Вісник НАН України.- 2007.- №7.-С.6.
13. Звіт про діяльність Інституту національних вілносин і політології НАН України у 1995 році //Архів Інституту.- С.56.
14. Звіт про наукову та науково-організаційну діяльність Інституту держави і права ім.В.М.Корецького НАН України у 2006 році// Архів Інституту.- С.4.
15. Академічна наука і науковці в сучасній Україні (за результатами соціологічного дослідження).- К.,1998.- С.23.

16. Академічна наука і науковці в сучасній Україні (за результатами соціологічного дослідження).- К.,1998.- С.16.
17. Онопрієнко В. Міжнародний рейтинг української науки /В. Онопрієнко//Вісник НАН України.- 2005.- №5.- С.30.
18. Лобанова Л.С. Интернационализация подготовки научных кадров в Украине: вызовы современности, проблемы и стратегия развития/ Л.С.Лобанова// Наука и наукознание.-2012.- №3.- С.151.
19. Звіт про діяльність Інституту соціології НАН України у 1995 році// Архів Інституту.- С.22.
20. Статистичний щорічник України за 1995 рік. – К., 1996.
21. Мороз О. Думки, концепції, дії. – К., 2005.- С.39.
22. Сидоренко О.Л. Приватна вища освіта: шляхи України у світовому вимірі. – Х.: Основа, 2000. – С.113.
23. Статистичний щорічник України за 2003 рік. – К., 2004.
24. Вища освіта в Україні: відповіді на виклики часу // Режим доступу: www.mon.gov.ua.
25. Статистичний щорічник України за 2007 рік. – К., 2008.
26. Чумаченко М.Г., Грубіч Г.К., Землянкін А.І. Концепція державної науково-технічної політики України в перехідний період / Ін-т економіки промисловості НАН України. — Донецьк, 1996.
27. Шкворець Ю.Ф., Шильська Н.М. Державні науково-технічні програми як інструмент трансформації наукового потенціалу // Наука і наукознание. — 1999. — № 1. — С. 66—80.
28. Курас І.Ф. Розвиток соціогуманітарних досліджень у Національній Академії наук України 1999-2003 // Курас І.Ф.Етнополітологія. Перші кроки становлення. – К., 2004. – С. 704.
29. Коваленко Я.Ю. Підготовка наукових кадрів в Україні у 90-х роках ХХ століття.: дис. на здобуття наук. ступеня кандидата істор.наук за спеціальністю: 07.00.01-Історія України/ Я.Ю.Коваленко.- Черкаси, 2010.- С.224.
30. Малицький Б.А. Академічна наука: традиції і відповіді на нові виклики./ Б.А. Малицький//Вісник НАН України.- 2005.- №1.
31. Бублик С. Кадрове забезпечення науково-технологічного розвитку [Електронний ресурс] //Бублик С.- Режим доступу: http://old.niss.gov.ua/book/2004_html/010.htm.
32. Тарапов И. Интеллектуальный труд, наука и образование. Кризис в Украине./ И.Тарапов.- Х.:Фолио,1994.-С.37.
33. Звернення Б.А.Малицького до Голови Верховної Ради України Литвина В.М.// Наука і наукознание. – 2012. – №2.-С.25.
34. Національна академія наук України: проблеми розвитку та входження в європейський науковий простір... - С.475.
35. Про підсумки діяльності Національної академії наук України у 2000 році та основні напрями її роботи в сучасних умовах: Доповідь Президента НАН, академіка Б.Є.Патона на сесії Загальних зборів НАН 7 квітня 2001 року/ Б.Є.Патон // Наука та наукознание.- 2001.- №2. – С.27.
36. Локтев В. Чи з'явиться світло в кінці тунелю? /В.Локтев// Вісник НАН України.- 2010.-№1.- С.14.

37. Про діяльність НАН України щодо залучення і закріплення наукової молоді у 2001-2006 рр. Доповідь академіка НАН України В.Д. Походенка на засіданні Президії НАН України //Вісник НАН України.- 2007.- №7.-С.6.
38. Звіт про діяльність Інституту національних вілносин і політології НАН України у 1995 році //Архів Інституту.- С.56.
39. Звіт про наукову та науково-організаційну діяльність Інституту держави і права ім.В.М.Корецького НАНУкраїни у 2006 році// Архів Інституту.- С.4.
40. Академічна наука і науковці в сучасній Україні (за результатами соціологічного дослідження).- К.,1998.- С.23.
41. Академічна наука і науковці в сучасній Україні (за результатами соціологічного дослідження).- К.,1998.- С.16.
42. Онопрієнко В. Міжнародний рейтинг української науки /В. Онопрієнко//Вісник НАН України.- 2005.- №5.- С.30.
43. Лобанова Л.С. Інтернаціоналізація підготовки научних кадрів в Україні: вызовы современности, проблемы и стратегия развития / Л.С.Лобанова// Наука и наукознание.-2012.- №3.- С.151.
44. Звіт про діяльність Інституту соціології НАН України у 1995 році// Архів Інституту.- С.22.
45. Статистичний щорічник України за 1995 рік. – К., 1996.
46. Мороз О. Думки, концепції, дії. – К., 2005.- С.39.
47. Сидоренко О.Л. Приватна вища освіта: шляхи України у світовому вимірі. – Х.: Основа, 2000. – С.113.
48. Статистичний щорічник України за 2003 рік. – К., 2004.
49. Вища освіта в Україні: відповіді на виклики часу // Режим доступу: www.mon.gov.ua.
50. Статистичний щорічник України за 2007 рік. – К., 2008.
51. Мета реформ у вищій школі – якість і доступність освіти: Доповідь Міністра Івана Вакарчука на розширеній підсумковій колегії Міністерства освіти і науки України, 2 квітня 2009 р.
52. Сидоренко О.Л. Приватна вища освіта: шляхи України у світовому вимірі. – Х.: Основа, 2000. Кремень В. Освіта і наука України. Шляхи модернізації. – К., 2003.
53. Винницький М. Впровадження третього циклу вищої освіти – ключ до успіху Болонського процесу //Вища школа. – 2009. – № 3. – С. 20–27.

Ткачева Наталья Петровна
старший преподаватель
кафедры музыкального воспитания
Бердянский государственный
педагогический университет

МУЗЫКАЛЬНО-ПЕВЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ ПО СИСТЕМЕ Д. ОГОРОДНОВА

Актуальность заявленной темы заключается в поисках путей усовершенствования методики обучения пению учащихся начальных классов общеобразовательной школы.

«Вопросы преподавания музыки в общеобразовательной школе – это альфа и омега нашей эстетической культуры» – так охарактеризовал Д. Шостакович основу эстетического воспитания, которая закладывается в начальной школе обучения.

Цель статьи – ознакомить с методикой усовершенствованной работы по вокальному воспитанию учащихся начальных классов.

В методическом пособии «Музыкально-певческое воспитание детей в общеобразовательной школе» Д.Огороднов обобщил свой многолетний опыт певческого воспитания учащихся начальных классов общеобразовательной школы. В пособии раскрываются важные проблемы вокального и общемузыкального воспитания, приёмы и организация работы на уроках музыки.

Исторический опыт, а также новейшие научные исследования в области педагогики свидетельствуют, что вокальное воспитание оказывает влияние не только на эмоционально-эстетическое развитие ребёнка, но и на умственное.

Основным принципом воспитания музыкального слуха Д. Огороднов считает ладовое чувство – основу развития. В этом вопросе он опирается на мнение группы педагогов, которые считали, что основным стержнем развития слуха является усвоение ступеней лада в их функциональном значении.

Вторым компонентом развития музыкального слуха являются звуковысотные представления. «Имея дело не с отдельными звуками – ступенями лада, а с их отношениями по высоте, ладовое чувство (с помощью ладовых тяготений) связывает звуки между собой, благодаря чему звуковысотные представления приводятся в определённую систему и в единстве с метrorитмическими становятся собственно музыкальными представлениями» [2, с.12].

Автор считает, что музыкальные представления могут возникать только на основе ладового переживания мелодии. Поэтому, наиболее естественным, наиболее лёгким способом является интонирование мелодии на основе ладового соотношения звуков. Следовательно, ладовое чувство является основой музыкальных способностей и общей музыкальности человека. Способствуя формированию и совершенствованию ладового чувства ребёнка, мы тем самым закладываем фундамент его всестороннего музыкального развития.

Способность к музыкальным представлениям (обычно называемая «внутренним слухом») охватывает как метrorитмические, так и высотные соотношения звуков. И те и другие наглядно выражены в нотной записи. Именно запись может облегчить формирование у детей звуковысотных представлений и развитие способности осознавать их.

Многие авторы в методике музыкального воспитания пришли к такому мнению, что для решения задач музыкального всеобуча необходимо как можно раньше с самого начала связать обучение детей пению с воспитанием навыка «чтения по нотам».

Чтение нот оказывается для ребёнка «существенной помощью в трудной для него музыкальной работе, опорой для его музыкального слуха. Тогда развитие его слуховых музыкальных представлений, формирование чувства ритма и ладового чувства, совершенствование вокально-двигательной моторики и координации её со слухом связываются всё время с соответствующими зрительными представлениями в виде нотной записи. Только в этом случае и получается тот прочный «сплав» музыкальных слуховых представлений и вокальной моторики со зрительными образами нотного текста» [5, с. 247], о котором пишет Б. Теплов, как о необходимом условии формирования навыка чтения нот.

Д. Огороднов в своём пособии подчёркивает, что «возможности для осуществления музыкального всеобуча на практике открываются тогда, когда в дополнение к художественному материалу в руках учителя оказывается специальная, строго обоснованная система музыкально-ладовых упражнений по сольфеджио с последовательным и постепенным усложнением материала при минимальном шаге программы» [2, с.14].

Применение такой системы упражнений в вокальной работе и в работе по сольфеджио на опыте доказало свою эффективность в развитии музыкально-слуховых и певческих навыков детей. Но даже при достаточном упрощении и строгой последовательности в наращивании трудности материала, вокальная работа и работа по чтению нот в коллективе для многих детей оказывается всё же трудной.

В своём пособии автор даёт понять, какую огромную роль в эффективности любой деятельности ребёнка играют мышечные ощущения, организация движений учащихся. Например, для развития метро-ритмического чувства и метро-ритмических навыков применяется так называемое художественное тактирование – движения, эмо-

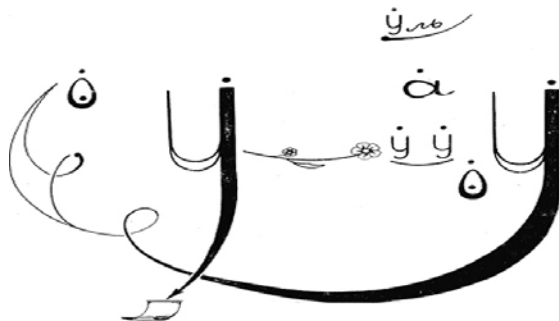
ционально и точно выражающие метрическую пульсацию. Эти движения значительно отличаются от обычно практикуемого отстукивания ритма, при котором дети дробят удары сообразно четвертям, восьмым и шестнадцатым. Кроме того, они хореографичны. В дальнейшем эти движения служат детям метрической и ритмической опорой при пении по нотам. Кроме того, они фиксируются в наглядной записи:

Данная методика, которую предлагает в своём пособии Д. Огороднов использует на уроке восемь основных видов учебной деятельности.

1. Художественное тактирование.
2. Работа по алгоритму постановки голоса и воспитания вокальных навыков и музыкальности.
3. Вокально-ладовые упражнения (ладо – вокальные жесты).
4. Дидактическая мелодекламация с жестикуляцией.
5. Вспомогательные движения рук при вокальной работе над песней.
6. Освоение нотной грамоты (элементарное).
7. Поиски выразительных движений во время слушания музыки.
8. Музыкальные диктанты и пение по нотам.

Особенно эффективно проходит вокальная работа по схеме-алгоритму, когда учитель или ученик во время пения проводит по схеме лёгкой указкой или рукой. Остальные учащиеся, наблюдая за этим и исполняя вокальное упражнение, выполняют такие же движения. В результате со временем каждый ученик легко воспроизводит строгие, размеренные и даже красивые движения, подобные дирижированию.

С комплексом движений, с их характером и качеством связано проявление, развитие и организация эмоциональной сферы ребёнка. Это приводит к выявлению значительных резервов его музыкальных задатков. Вместе с тем развивающееся внимание, точность и экономность движений, требовательность к их эстетической стороне, к качеству выполняемых действий поднимает уровень готовности ребёнка к любой другой учебной, а также и трудовой деятельности. Работа на уроке становится для ребёнка и для учителя более увлекательной и радостной. Это сказывается и на результатах.

Основной путь вокального воспитания у детей, как указывает автор, заключается в создании условий, при которых процесс формирования голоса и певческих навыков мог бы осуществляться естественно и последовательно с самого начала и до конца. Эти условия достигаются в вокальной работе над заранее и хорошо систематизированным вокальным материалом.

Незаменимую роль также выполняют вокальные (вокально-ладовые) упражнения, которые служат не только средством первоначального узко певческого воспитания, но закладывают своего рода фундамент как для занятий сольфеджио, нацеленных на развитие музыкального слуха, так и для последующей художественной работы над песенным материалом (вокально-хоровой работы). Вокально-ладовые упражнения дают возможность подготовить ребёнка к исполнению любой песни на действительно высоком художественном уровне и не только в хоровом, но и в сольном жанре. Вся работа – и пение по нотам, и диктанты – проводятся в релятивном плане. Всё поётся в удобной для детей тональности. Подобраны жесты для обозначения различных ступеней звукоряда. Преимущество знаков-жестов очевидно: ступени обозначены естественными движениями и жестами, в этих движениях эмоциональный и эстетический элементы, движения комплексны, имеется отчётливо видимая и телесно ощущаемая шкала звукоряда лада, движения всегда выполняются двумя руками, жесты помогают активной артикуляции и выразительному звучанию голоса.

Таким образом, систематизированные вокально-ладовые упражнения позволяют вести на более высоком уровне работу и над песней, и по сольфеджио.

Дидактическая мелодекламация с жестикюляцией (художественная декламация, декламация с жестикюляцией) предусматривает чтение стиха, близкого по содержанию данной возрастной группе. Это декламация с выразительным показом рук, движениями, эмоциями, мимикой и т.д. Например, чтение стихотворений «Муха-муха-цокотуха...», «Идет бычок качается...», «Как пошли наши подружки...», «Как у наших у ворот...».

Вспомогательные движения при вокальной работе над песней предусматривают вспомогательные жесты по высоте звука, по голосоведению мелодии вниз, вверх, крещендо, диминуэндо, работа по фразам и т.д. Руки должны выражать звук, показ в руках характера произведения, ощущения чувства руками. В начале работа по фразам, затем по предложениям, потом полностью исполнить куплет песни.

Когда произведение выучено – предложить детям игру «Дирижер», где ученик перед классом самостоятельно руководит исполнением песни от начала до конца дирижерским жестом, в зависимости от характера произведения.

Поиск выразительных движений во время слушания музыки предусматривает тактирование, показ выразительных движений в зависимости от внутренних ощущений прослушиваемой музыки.

Выводы. Д. Огороднов предлагает практическое пособие по начальной вокальной подготовке и начальному сольфеджио. Комплексы упражнений, составленные с учётом минимального «шага программы», рассчитаны на последовательное их прохождение и усвоение. Этот материал используется для постоянной и систематической тренировки голоса и слуха. Каждый из комплексов решает вполне определённую вокально-интонационную задачу.

Такая система всеобщего певческого воспитания в общеобразовательной школе позволит воспитать в музыкальном отношении всех детей, включая самых

слабых и будет способствовать развитию голоса каждого ребёнка, даст возможность научиться петь по нотам, стать музыкально грамотным.

Уроки музыки в общеобразовательной школе по какой бы программе не проводились обязательно должны быть комплексными, яркими, эмоциональными, где вокально-певческое воспитание должно способствовать развитию общей музыкальности каждого школьника.

Литература:

1. Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів початкової школи // Книга вчителя дисциплін художньо-естетичного циклу : довідково-методичне видання / уряд. М.С. Демчишин, О.В. Гайдамака. – Х. : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – С. 85-88.
2. Огороднов Д. Музыкально-певческое воспитание детей в общеобразовательной школе / Д. Огороднов. – К. : Музична Україна, 1981. – 165 с.
3. Печерська Е.П. Уроки музики в початкових класах : навч. посібник / Е.П. Печерська. –К. : Либідь, 2001. – 272 с.
4. Ростовський О.Я. Методика викладання музики у початковій школі : навч.-метод. посібник / О.Я. Ростовський. – [2-е вид., доп.]. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 216 с.
5. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей / Б.М. Теплов // Избранные труды : В 2-х т. – М. : Педагогика, 1985. – Т.1. – С. 42 – 222.
6. Чурікова-Кушнір О.Д. Виховання вокально-інтонаційної культури молодших школярів у процесі роботи над музичним образом: автореф. на здобуття наук. ступеня кан. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / О.Д. Чурікова-Кушнір. – Луганськ, 2002. – 20 с.

Головкова М.М.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки
і педагогічної майстерності
Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

Коновальчук В.Ю.

магістрантка Мелітопольського
державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ)

Ключові слова: С.Миропольський, професійна компетентність учителя, освіта.

Keywords: S.Myropolsky, professional competence teacher, education.

На сучасному етапі державотворення основним завданням політики реформування освіти на державному рівні є її відповідність пріоритетам розвитку держави. Одним із стратегічних завдань змісту освіти, визначених «Національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ ст.», є оптимальне поєднання класичної спадщини та сучасних досягнень наукової думки, використання позитивних надбань національного педагогічного досвіду. Просвітницька діяльність та історія вітчизняної школи є сьогодні однією з центральних дослідницьких проблем історико-педагогічної науки. Ключовою фігурою сучасних процесів модернізації системи національної освіти та виховання, безперечно, є вчитель, чий рівень професійної та особистісної культури має забезпечувати дієвість виховуючих перетворень. Нові вимоги до професіоналізму педагога ставлять на порядок денний завдання суттєвих змін у методології, технології, змісті безперервної педагогічної освіти, приведення їх у відповідність до освітніх і культурних реалій сьогодення. Проте найголовнішим все ж залишається питання професійної та особистісної компетентності вчителя щодо якості організації навчально-виховного процесу в сучасному загальноосвітньому закладі. Історико-ретроспективний та логіко-порівняльний аналіз показує, що проблема професійної компетентності вчителя завжди стояла в центрі уваги широкого педагогічного загалу й була предметом численних наукових розвідок (С.Золотухіна, І. Прокопенко, О.Бондар, О.Виговська, М.Головань, М.Камінська, В.Орлов, О.Романова, М.Калашнікова, О.Передерій та ін.). Компетентність визначається педагогічною наукою як інтегральний соціально-особистісно-поведінковий феномен, що поєднує в собі мотиваційно-ціннісний, когнітивний і діяльнісний компоненти [1;2;6;7]. У більшості європейських країн вона є показником, що найбільшою мірою відповідає сучасним вимогам здійснення вчителем своєї професійної місії і визначається як здатність особистості вчителя кваліфіковано й ефективно діяти не тільки в стандартних

умовах, але й вирішувати професійні завдання в ситуаціях, що вимагають творчого підходу. Також професійна компетентність учителя включає методологічну, психолого-педагогічну, спеціально-предметну і методичну складові [2; 6]. Підкреслюємо, що поняття «компетентність» деякі вчені розглядають ширше, ніж поняття «кваліфікація», оскільки воно означає не тільки професійні знання, навички та досвід у певній спеціальності, але й спрямованість особистості – її ідеали, погляди і переконання, інтереси й прагнення, здатність ефективно і творчо використовувати професійно-особистісний потенціал. Як показують результати сучасних наукових досліджень (Т. Волобуєва, М. Калашнікова, О. Онаць, О.Ситник), комплекс сформованих ключових світоглядних компетенцій представлений у житті вчителя соціальною, економічною, полікультурною, інформаційно-комунікативною, політико-правовою, еколого-валеологічною складовою, а також компетентністю в сфері особистісного життя. Професійну компетентність вчителя, видатний педагог Слобожанщини другої половини ХІХ століття – С.Миропольський, ім'я якого увійшло в історію вітчизняної й світової педагогічної думки, вважав головною рушійною силою педагогічного процесу, вагомим чинником формування дитячої особистості, критерієм якості навчання й виховання підростаючого покоління. Власні погляди на загальні проблеми освіти, як важливої передумови соціально-економічного розвитку суспільства, С.Миропольський виклав у працях «К вопросу об образовании народных учителей», «Учитель народной школы», «В чем наша задача?» [3; 4; 5]. Ці праці є утіленням ціннісних провідних дидактичних ідей вченого. Аналіз цих фундаментальних праць дозволив виокремити найважливіші світоглядні позиції вченого щодо державотворчого значення освіти людини; складових професійної компетентності вчителя, що забезпечує якість освітнього процесу. Мета і завдання народної школи, на думку С.Миропольського, полягають у входженні особистості у світ науки і людської культури. В роботі «В чем наша задача?» визначив наступні аспекти особистісного фактору освіти: перший – пов'язаний із пізнанням оточуючого світу й набуттям навичок, що дозволяють брати участь у перетворювальній діяльності; другий – пов'язаний із пізнанням самого себе, формуванням мотивацій, інтересів, набуттям навичок, що сприяють самовдосконаленню [4, 44]. За допомогою освіти, стверджував С.Миропольський, у загальну суспільну свідомість закладається також система духовно-матеріальних цінностей: світоглядні, громадянські, моральні, правові, естетичні уявлення, що складають основу духовного життя людини. Вчений вважав за необхідне гармонійне поєднання практичних і просвітянських завдань народної школи, які пов'язані з релігійно-моральним впливом школи на життя, з сімейно-громадською сферою, соціально-побутовою стороною народного життя, з юридичною освітою як учнів, так і батьків. Вчений звертав увагу на те, що тільки професійна компетентність освітян – фахівців є головним чинником розвитку науково-технічного прогресу країни й покращенням духовно-морального життя суспільства. Педагог вважав освіту найважливішим чинником, що повністю визначає стан суспільства, а головну мету навчання й виховання вбачав у підготовці молоді до майбутньої життєдіяльності на благо держави та людства. Підготовка майбутніх професійно компетентних фахівців ґрунтується, на думку вченого, на формуванні в учнів міцної бази загальнонаукових знань, світоглядних переконань й цілісного сприйняття світу, і тільки з часом на цьому підґрунті повинна здійснюватися підготовка спеціалістів у

своёй справе, сярод якіх «знайдуться людзі, які будуць окрылены навуковым энтузіазмам, які відчуваюць, што немае нічога больш захопляючага, ніж разв'язуванне важкіх і карысных задач у галузі асветы...» [5,173]. С.Міропольскі зазначае, што залучыць учня да сістэмы навуковых ведаў, да логікі навуковага пізнання магчыма толькі за актывнага спрыяння асобы вучыцеля. Саме таму ў сваіх працах ён прыдзіліў значную увагу вызначэнню кампетэнтнісных характэрыстык асобы вучыцеля, абгрунтаванню вимог да *його псіхолога-педагагічнай падрыхтоўкі* (разуміць псіхалогію дзітніны; валодзіць псіхолога-педагагічнымі ведамі і вміннямі), *да загальнадыдактычнай падрыхтоўкі* (забеспечыць тэарэтычную і практычную падрыхтоўку вучыцеля; знаёміць вучыцеля з усіма навчальна-вуховнымі засадамі), *да прафесійных якасцей вучыцеля* (любіць сваю справу; глыбока разуміць дзітчы натуру, вивчаць заканы та умовы развітку дзітчы асобы; ўміць керуваць, спрямовуваць і вивпраўляць іншых і весты іх за сабою; быць відданым своёй прафесіі; усвідомлюваць наяўнасць здібнасцей і сіл для своёй справы; глыбока знаць навуку, што вивкладае, апановуваць тэ, што блізькі да ных; постыйно і сумлінно готуваць ся да уроків; любіць дзітэй, школу і охоче ў ній працаваць, маты паклікання да працы вучыцеля; верыць ў сябе, йці вперед; вивчаць у падрабязях сваю прафесію, іі завданьня, змст і фармы; апановуваць методыку вивкладання); *да педагагічнай майстэрнасці вучыцеля* (валодзіць тактовнасцю та праніклівасцю; ўміць перадбачаць падіі та іх рэзультаты; ўміць валодзіць сабою; ўміць спостерігаць педагагічны працесы і явішча; вивкорыстоуваць манеры, погляд, вивраз абліччя, прыёмы як элементы педагагічнай тэхнікі); *да моральна-вольовых якасцей вучыцеля* (буць вивсокаморальным, скромным, позбавленым самовпевненасці, повным спрагі да ведаў, правдым, чесным, добрым, лагідным, благородным, сумлінным, енергійным; маты «серыозно вивробленый моральний характэр», «людські стасункі» з учнямі і колегамі); *да світогляду вучыцеля* (зберігаць незалежнасць сярод членів супільства; не браты участы ў дзіяльнасці палітычных партый; маты друзів і абережно обіраць іх; поважаты сябе, вміць зберігаць і падтрымуваць власную гіднасць, не прыніжуючы і не презыраючы іншых; жыць повноцінным людскім жытцям; трымаць сваё слова; не завдаваць шкоды правды). Ці вимогы да асобы вучыцеля павінны быць сфармаваны ў працесі тэарэтычнай та практычнай падрыхтоўкі. Самобутньо, у парівнянні з іншымі педагагама, вивршувалась С.Міропольскім праблема авторытету і асобытаго прыкладу вучыцеля. Пры цьому ён быў упевнены, што завданьня вучыцеля не вивчэрпуюць ся навчаньням: навчаньня – цэ толькі засіб, а мета – вухованьня і развіток жывоў людської індывідуальнасці [3,14]. У зв'язку з цым С.Міропольскі вивмагаў від вучыцеля вуховуваць і вчыць не толькі тым, што ён чытае, гаворыць і робыць у класі, а усією своєю асобнасцю, усім жытцям, характэром і складом своіх діій, духом і перекананьнямі. Дзітчы натуру мінліва, справядліва вважав С.Міропольскі, і таму значення прыкладу для дзітэй вельмі важліва [5,168]. Греасерія сіосепі, ехетрыє ІгаыпІ (правыла навчаюць, а прыклады захопляюць). Вчений зазначае, што ў ранньому віці дзітчына сыльніше захоплюеця сілою безпосередньо діючых на неї вражэнь, ніж правыламі, вона большэ наслідуе, ніж самостыйно здійснюе сваю волю. У зв'язку з цым ён наголошуваў, што жытця вучыцеля – «відкрыта кныга», з наглядного досвіду якоў дітчы перш за все вивчаюць жытця і йго правыла. Звертаў увагу і на тэ, што дзіяльнасць вучыцеля не павінна суперечыць словам: вучытель можа даць толькі тэ, што сам мае. Якщо ён жажае, щоб учні старанно і охоче вивконувалы сваю справу, былі правды-

ми і чесними, то перш за все вчитель сам повинен бути таким [4,24]. Учитель, за словами вченого, повинен допомогти учневі «пізнати самого себе», виховати в нього потребу до самоосвіти, самоконтролю та самоаналізу власної поведінки, навчити його узагальнювати та робити об'єктивні висновки. Він стверджує: «Викладач повинен, передусім, любити свою професію. Але викладачеві треба більш ніж будь-кому віддаватися своїй роботі, вважати її метою всіх своїх зусиль» [5]. Таким чином, визначення С.Миропольським компетентнісних характеристик учителя являє собою сукупність, по-перше, загальнодидактичних і спеціальних професійно значимих ознак, по-друге, якостей учителя – вихователя творчого спрямування. Ці елементи повинні відповідати актуальним соціально обумовленим професійно – педагогічним ціннісним нормам і разом із тим відрізнятися унікальністю його особистості. Компетентність учителя в контексті парадигми освіти і виховання С.Миропольського можна визначити як світоглядну ерудицію вчителя, що полягає у формуванні особливого стилю професійної діяльності, спілкування і відносин, становленні його професійної культури в результаті якісної зміни когнітивних, ціннісно-змістовних та емоційних компонентів особистості – як носія духовних цінностей, моральних ідеалів та педагогічної свідомості. Таким чином, стрижень професійної компетентності сучасного вчителя складає становлення в його свідомості цілісної картини світу культури, світу цінностей, внутрішнього світу людини як органічної частини певного культурно – історичного часу і простору.

Література

1. Волобуєва Т. Оновлення змісту професійної компетентності педагогічних кадрів / Т. Волобуєва // Рідна школа. – 2006. – № 3. – С. 21-23.
2. Орлов В. Ф. Професійне становлення вчителя як предмет педагогічних досліджень / В. Ф. Орлов // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 1. – С. 42-51.
3. Миропольский С.И. Учитель народной школы / С.И.Миропольский // Народная школа. – 1872.-N 2.- С.10-19.
4. Миропольский С.И. В чем наша задача? / С.И.Миропольский // Наша начальная школа. -1873.-Т.1.- С.3-46.
5. Миропольский С.И. К вопросу о образовании народных учителей / С.И.Миропольский // Наша начальная школа.- 1873.-N2.- С.168-176; N3.- С. 218-238.
6. Слостенин В. А. Профессионализм учителя как явление педагогической культуры // А. В. Слостенин // Педагогическое образование и наука. – 2004. – № 5. – С. 4-15.
7. Хлебнікова Т. М. Діагностика професійної компетентності вчителя / Т. М. Хлебнікова // Управління школою: Науково-методичний журнал. – 2006. – № 19-21. – С. 37-39.

Гордієнко Н.В.

Кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки
та корекційної освіти
ДДПУ ім. Івана Франка

**ОРГАНІЗАЦІЯ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ
З ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ СИСТЕМИ МОВЛЕННЯ
У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ**

Постановка проблеми. Сучасні процеси розвитку громадянського суспільства обумовлюють зміну пріоритетів освіти в галузі загальної і спеціальної педагогіки. Все більшого значення набуває пошук нових шляхів навчання і виховання, спрямованих на розвиток особистості не тільки здорової дитини, але й дитини з особливостями психофізичного розвитку, на створення умов, сприяючих її соціальній адаптації. Серед даної категорії дітей дошкільного віку значну частину становлять діти із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ), що являє собою специфічний прояв мовної аномалії, при якій порушено чи відстає від норми формування основних компонентів мовної системи: лексики, граматики, фонетики. При цьому типовами є відхилення в смисловій та вимовній сторонах мовлення.

Низький рівень мовленнєвої компетенції у дітей із ЗНМ постає серйозною перешкодою для опанування ними навичками спілкування рідною мовою, проявляється в несформованості основних форм комунікації, зміщенні ієрархії цілей спілкування, зниженні потреби в ньому; позбавляє можливості взаємодії дітей, стає перешкодою у формуванні ігрового процесу, призводить до появи численних помилок у усному і писемному мовленні під час навчання у початковій школі, стає причиною відставання у засвоєнні предметів мовного циклу, а також цілісної системи шкільних знань. Виникнення труднощів у мовленнєвому розвитку дитини гальмує її соціальний розвиток в цілому. Тому питання корекції вад мовленнєвого розвитку дітей належать до числа найбільш актуальних у логопедії, оскільки відзначаються як складністю симптоматики, так і патогенезу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про наявність численних досліджень, спрямованих на вивчення загально-недорозвинення мовлення дітей в різних аспектах: клінічному (О. Мастюкова), психолого-педагогічному (Г. Гуменна, Н. Жукова, Р. Левіна, С. Миронова, В. Чиркіна, С. Шаховська та ін.), психолінгвістичному (Б. Гриншпун, В. Ківшиків, Н. Микляєва, Є. Соботович, Л. Халилова).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Аналіз та узагальнення сучасної психолого-педагогічної літератури засвідчує, що у плані подолання лексико-граматичних порушень, несформованості зв'язного мовлення, незрілості окремих психічних функцій, проблема подолання загального недорозвинення мовлення дошкільників усе ще залишається недостатньо вивченою.

Зважаючи на тісний взаємозв'язок мови і мислення, проблема загального недорозвинення мовлення у дітей та розробка науково обґрунтованого змісту і методів корекційної роботи, спрямованих на його подолання, має важливе значення і є складною загально педагогічною, психологічною та логопедичною проблемою.

Метою даної статті є висвітлення окремих аспектів розвитку лексичної сторони мовлення у дітей із ЗНМ та на цій основі окреслення особливостей логопедичної роботи з формування лексичної системи мовлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальне недорозвинення мовлення виступає результатом таких несприятливих факторів, як забруднення екології, дестабілізація в соціальному середовищі, занедбаність з боку дорослих, зростання відсотка родових травм і післяпологових ускладнень, збільшення кількості захворювань і патологій, які впливають на здоров'я та психічний розвиток дитини [4]. Крім того, загальне недорозвинення мовлення може спостерігатися у дітей з різними особливостями їх психічного розвитку, як-то: психофізичний інфантилізм, затримка темпу психічного розвитку, психічна виснаженість різного генезу та ін. [1]. З огляду на зазначене проблема виявлення та кваліфікованої діагностики особливостей затримки мовленнєвого розвитку на ранніх етапах онтогенезу виступає вагомим чинником успішної логопедичної роботи.

Оволодіння словниковим запасом складає основу мовленнєвого розвитку дітей, оскільки саме слово є основною одиницею мови. У словнику відображений зміст мовлення. Слова позначають речі, виділяють ознаки, дії, відношення, слово об'єднує об'єкти у відомі системи, інакше кажучи, кодує наш досвід. Саме словниковий запас дитини дошкільного віку виступає першою ознакою норми чи відхилення від норми у мовленнєвому розвитку.

Раціональна і максимально ефективна побудова корекційно-навчального впливу, спрямованого на формування лексичної системи мовлення дітей із ЗНМ, неможлива без глибокого знання природного ходу становлення мовлення в нормі особливо на ранніх етапах розвитку дитини, оскільки спеціальне цілеспрямоване формування порушеної функції може будуватися тільки з урахуванням закономірностей її нормального розвитку. Так, зокрема, загальноприйнятими показниками нормального початкового мовленнєвого розвитку дитини є наступні:

- поява перших слів до 1 року;
- поступове накопичення словника до 18 місяців;
- лексичний «вибух» у кінці 2-го року життя;
- перша фраза орієнтовно до 2-х років;
- поступове розгортання фразового мовлення від 2-х до 2 років і 6 місяців.

Діти раннього віку, стан мовлення яких кваліфікується неврологами та логопедами як затримка мовленнєвого розвитку, являють собою неоднорідну групу. В одних дітей затримка мовленнєвого розвитку успішно компенсується без спеціального стороннього втручання і може розглядатися як тимчасовий стан. Натомість у інших дітей схожі відхилення мовленнєвого онтогенезу проявляються мозаїчно в мовних і когнітивних процесах, що в дошкільному віці провокує різного ступеня розлади мовлення. З огляду на зазначене особливого значення набуває розв'язання проблеми визначення прогностично значимих ознак відхилень у формуванні мовлення дітей дошкільного віку і відмежування їх від затримки темпу мовленнєвого розвитку з метою своєчасного корекційного впливу.

Діти з відхиленням від мовленнєвого онтогенезу, що проявляється у відставанні на певну кількість епікризних термінів, поділяються на наступні групи:

- на один термін – група *уваги*;
- на два терміни – група *ризик*;
- на три і більше термінів – група *яскраво вираженого ризику*.

Діти, які свої перші слова промовляють біля одного року, а потім їхній мовленнєвий розвиток відбувається дуже повільно і на другому році життя залишається практично незмінним, після 18 місяців входять у групу уваги. Якщо ж від 1 року до 2-х у дітей цієї групи експресивний запас не збільшується і не з'являється фразове мовлення, то після 24-х місяців ці діти розглядаються вже як група ризику.

Діти, в активному словнику яких спостерігається незначна у порівнянні з їх здоровими однолітками кількість слів, після 30 місяців життя належать до групи яскраво вираженого ризику загального недорозвинення мовлення [7].

У логопедії умовно виділені три рівні ЗНМ, серед яких перші два характеризують більш глибокі ступені порушення мовлення, а третій – лише окремі прогалини у розвитку звукової сторони мовлення, словникового запасу і граматичної будови [5].

Щодо розвитку лексичної сторони мовлення, то для дітей I-го рівня ЗНМ характерні такі ознаки: активний словник перебуває в зародковому стані і складається із звуконаслідувань, слів-белькотін, невеликої кількості загальноновживаних слів. Значення слів нестійкі і недиференційовані; пасивний словник ширший за активний, але розуміння мовлення поза ситуацією досить ускладнене. Фразове мовлення практично відсутнє. Здібність сприймати звукову і складову структуру слова не сформована.

Для II-го рівня ЗНМ характерна різка розбіжність обсягу активного і пасивного словника (діти володіють здебільшого пасивним побутовим словниковим запасом), несформованість семантичних полів, численні вербальні парафазії. Активний словник розширюється за рахунок використання деяких прикметників і прислівників; збагачення мовлення відбувається за рахунок використання окремих форм словозміни. Спостерігаються спроби змінити слова за родами, числами, відмінками, дієслова за часом, але ці спроби є невдалими. Діти починають користуватися фразою, зв'язне мовлення у зародковому стані; покращується розуміння мовлення; вимова звуків і слів значно порушена.

Лексична сторона мовлення дітей III-го рівня ЗНМ має такі особливості: на фоні порівняно розгорнутого мовлення спостерігається неточне знання і неточне використання багатьох побутових слів. В активному словнику переважають іменники і дієслова. Мало слів, які характеризують якості, ознаки предметів і дій, зустрічаються часті помилки у використанні простих прийменників і практично не використовуються складні. У більшості дітей розуміння побутового мовлення хороше, але виявляється незнання окремих слів і значень, змішування смислових значень слів, близьких за звучанням. Експресивне мовлення дітей із ЗНМ III-го рівня може слугувати засобом спілкування лише за певних умов, які вимагають постійної допомоги у вигляді додаткових питань, підказок, заохочень (з боку логопеда, вихователя, батьків).

Оцінювання лексичної сторони мовлення здійснюється за такими основними критеріями, як сформованість певних рівнів лексичних узагальнень, системи морфологічного словотворення та лексичної системності, що дає змогу більш об'єктивно оцінити стан сформованості лексичної сторони мовлення дитини та виявити механізми її недорозвитку.

Важливим аспектом роботи логопеда з формування лексичної сторони мовлення дітей із ЗНМ є урахування ним таких спільних для більшості даної категорії дітей характерних особливостей:

– низький рівень розвитку основних властивостей уваги (недостатня стійкість, дифузність, обмеженість можливостей розподілу уваги);

– смислова, логічна пам'ять у дітей відносно збережена, але відзначається зниження вербальної пам'яті, продуктивності запам'ятовування. Дітям важко запам'ятовувати складні, багатоступеневі інструкції. Вони не можуть відтворити завдання в певній послідовності, забувають, «гублять» елементи завдань. В деяких випадках це призводить до обмеження можливостей розвитку пізнавальної діяльності;

– уповільнений розвиток моторної діяльності. Рухова недостатність проявляється у невпевненості при виконанні окремих рухів, зниженні швидкості, загальній незграбності; значних труднощах при виконанні дій за словесною інструкцією; відтворенні послідовності елементів рухів, особливо страждає дрібна моторика, що проявляється в недостатній координації пальців, кисті руки. Натомість доведено, що рівень розвитку мовлення знаходиться у прямій залежності від ступеня розвитку тонких рухів пальців рук, а засвоєння лексичного значення слова потребує сформованості таких розумових операцій, як структурування мовної ситуації та виділення її окремих семантичних елементів, встановлення зв'язку між цими елементами й мовними засобами їх вираження, порівняння однакових компонентів дійсності та визначення їх загальних ознак, визначення системи зв'язків між словами, кумуляція й узагальнення різних значень слова, практична класифікація слів за семантичними ознаками.

Отже, з огляду на окреслені відхилення від мовленнєвого онтогенезу та чинники, які можуть провокувати їх виникнення, серед першочергових завдань діяльності логопеда є своєчасна діагностика відхилень від норми у мовленнєвому розвитку дітей (у тому числі всебічне обстеження немовних процесів, сенсомоторної сфери, інтелектуального розвитку, а також особистісних особливостей та соціального оточення), опис прогностично значимих ознак мовленнєвих дизонтогеній, вивчення динамічної взаємодії компонентів мовлення дітей на різних етапах його оволодіння з метою розробки своєчасного комплексного логопедичного впливу. При цьому робота фахівця-логопеда повинна будуватися на основі таких принципів, як онтогенетичний (віковий), етіопатогенетичний (облік симптоматики мовної аномалії) та взаємозв'язку мовленнєвого та загального психічного розвитку дитини.

Логопедична робота з формування лексичної сторони мовлення дітей із ЗНМ передбачає уточнення значення слів, які вже існують у пасивному словнику дитини, актуалізацію їх у самостійному мовленні, оволодіння новою лексику (насамперед дієсловами, прикметниками, а також іменниками у відповідності із загальноосвітньою програмою навчання і виховання в дошкільному закладі). А, отже, робота логопеда має бути спрямована не тільки на кількісне збільшення лексичних одиниць, а й на якісне збагачення словника (засвоєння соціально закріплених значень слів), на формування вміння правильно, точно і виразно використовувати в своїй мовленнєвій практиці лексичні структури української мови. Цей напрям роботи логопеда є одним із найголовніших, оскільки забезпечує також повноцінне розуміння дитиною інформації, що надходить ззовні, та породження нею власних мовленнєвих висло-

вів, завдяки чому дошкільник може повідомити свої думки, прохання, переживання тощо [6].

В основі збагачення словника мають лежати утворення зв'язків між уявленнями про об'єкти, дії і відповідними назвами як самого об'єкта, так і певних його ознак, властивостей. Важливо, щоб діти засвоїли поєднуваність слів, їх асоціативні зв'язки (семантичне поле) з іншими словами, особливості використання у мовленні. Крім загальних завдань, повинна приділятися увага багатозначності слова у відповідності до контексту, освоєнню лексичних засобів виразності (антоніми, синоніми, метафори тощо). При цьому лексична робота має бути тісно пов'язана з розвитком інших сторін мовлення [3, с.32].

Організація логопедичної роботи, спрямованої на оволодіння дитиною різною за складністю лексичною семантикою, морфологічною системою словотвору, розвиток лексичної системності, повинна здійснюватися на основі таких загальнодидактичних принципів, як доступність, систематичність, наочність, свідомість та активність, диференційований підхід, з урахуванням загальних і специфічних особливостей розвитку лексики у залежності від рівня ЗНМ. Це диктує і вибір фахівцем відповідної системи методів і прийомів логопедичного впливу, серед яких особливе місце посідають гра як вид провідної діяльності у дошкільному віці та різні види вправ [4].

Висновки. Узагальнюючи, варто зазначити, що досягнення результату у логопедичній роботі, спрямованій на формування лексичної системи мовлення у дітей із ЗНМ – це справа не одного дня, яка вимагає як від логопедів, так і від батьків щоденної системної роботи із дитиною, що передбачає не тільки корекцію мовленнєвих вад, а й усунення несприятливої дії вказаних вище соціальних чинників, поліпшення загального психічного стану дитини, формування в неї мотивації до мовного спілкування та організацію правильного мовного виховання.

Література

1. Ефименкова Л.Н. Формирование речи у дошкольников: Дети с общим недоразвитием речи: Книга для логопедов / Л. Н. Ефименкова. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1985. – 109 с.
2. Крутикова, Н.В. Развитие сенсомоторной сферы детей с ЗНМ [Текст] / Н. В. Крутикова // Логопед : науково-методичний журнал. – 2013. - N 12. – С. 33-35
3. Марченко І.С. Спеціальна методика початкового навчання української мови (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників): навч. посіб. / І.С.Марченко. – 2-ге вид. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. – 288 с.
4. Сазонова С.Н. Развитие речи дошкольников с ОНР (Комплексный подход): учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / С. Н. Сазонова. – М. : Издательский центр «Академия», 2003. – 144 с.
5. Соботович Є.Ф. Рівні сформованості узагальнюючої функції мовлення та їх діагностика у дітей дошкільного віку./ Є.Ф.Соботович // Механізми та критерії діагностики психофізичного розвитку дітей у системі корекційної роботи. – Ч.2. – К., 1999. – С. 12-13.
6. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс / За ред. Є.Ф.Соботович. – К.: „Актуальна освіта”, 2007. – 120 с.

7. Хватцев М.Е. Логопедическая работа с детьми дошкольного возраста [Текст] / М. Е. Хватцев // Хрестоматия по теории и методике развития речи детей дошкольного возраста: учеб. пособие / сост.: М.М.Алексеева, В.И. Яшина. – Москва, 2000. – С. 331-343

Малазоня С.В.

доцент, канд. псих. наук,

УНППИ Украинской

инженерно-педагогической академия

САМООПРЕДЕЛЕНИЕ ЛИЧНОСТИ И ЛИЧНОСТНОЕ САМООПРЕДЕЛЕНИЕ КАК ОТРАЖАЮЩИЕ ПОНЯТИЯ

Ключевые слова: личностный подход, индивид, личность, самоопределение, профессиональное самоопределение.

Keywords: personal approach, individual, personality, self-determination, professional self-determination.

Актуальность данной статьи в том, что рассматривается и сравнивается понятие «самоопределение личности» с точки зрения социологии и психологии.

Личностный подход в психологии привел к понятиям, отражающим аспекты сферы развития личности. К таким понятиям следует отнести понятие «самоопределение личности» или «личностное самоопределение», распространенное в психологической и педагогической литературе.

Термин «самоопределение» употребляется в литературе в различных значениях. Говорят о самоопределении личности, социальном, жизненном, профессиональном, нравственном, семейном, религиозном. Иногда под идентичными терминами имеется в виду различное содержание. Для достаточно четкого определения понятия самоопределение разграничим два подхода к самоопределению: социологический и психологический. С точки зрения социологического подхода самоопределение относится к поколению в целом; характеризует его вхождение в социальные структуры и сферы жизни. Психологию же интересует в первую очередь процесс, т.е. психологические механизмы, которые обуславливают вхождение индивида в социальные структуры. На основе этого критерия большинство имеющейся литературы по самоопределению относится к социологическому подходу; количество работ, в которых рассматриваются собственно психологические механизмы самоопределения, чрезвычайно ограничено.

Методологические основы психологического подхода к проблеме самоопределения были заложены С.Л. Рубинштейном. Проблема самоопределения рассматривалась им в контексте проблемы детерминации, в свете выдвинутого им принципа – внешние причины действуют, преломляясь через внутренние условия. Самоопределение выступает как самодетерминация, в отличие от внешней детерминации; в понятии самоопределения, выражается активная природа «внутренних условий». В понятии самоопределения для С.Л. Рубинштейна выражается самая суть, смысл принципа детерминизма: « смысл его заключается в подчеркивании роли внутреннего момента самоопределения, верности себе, неодностороннего подчинения внешнему». Сама специфика человеческого существования заключается в мере соотношения самоопределения и определения другими условиями или

обстоятельствами, в характере самоопределения в связи с наличием у человека сознания и действия.

Таким образом, для человека «внешние причины», «внешняя детерминация» – это социальные условия и социальная детерминация. Самоопределение, как самодетерминация, представляет собой, механизм социальной детерминации. Этот механизм не может действовать иначе, как будучи преломленным самим субъектом. Проблема самоопределения, это узловая проблема взаимодействия индивида и общества. В ней как в фокусе высвечиваются основные моменты этого взаимодействия: социальная детерминация индивидуального сознания (шире – психики) и роль собственной активности субъекта в этой детерминации. На разных уровнях это взаимодействие обладает своими специфическими характеристиками, которые нашли свое отражение в различных психологических теориях по проблеме самоопределения.

На уровне взаимодействия человека и группы (коллектива) эта проблема была детально проанализирована в работах А.В. Петровского[5] (КСО). В этих работах самоопределение рассматривается как феномен группового взаимодействия. КСО проявляется в особых, специально конструируемых ситуациях группового давления – ситуациях своеобразной «проверки на прочность», - в которых это давление осуществляется вразрез с принятыми самой этой группой ценностями. Оно является «способом реакции индивида на групповое давление»; способность индивида осуществлять акт КСО это его способность действовать в соответствии со своими внутренними ценностями, которые одновременно являются и ценностями группы.

Подход, С.Л. Рубинштейна, развивает в своих работах К.А. Абульханова-Славская[1], для которой центральным моментом самоопределения является самодетерминация, собственная активность, осознанное стремление занять определенную позицию. По К.А. Абульхановой-Славской [1], самоопределение – это осознание личностью своей позиции, которая формируется внутри координат системы отношений. Она подчеркивает, что от того, как складывается система отношений (к коллективному субъекту, к своему месту в коллективе и другим его членам), зависит самоопределение и общественная активность личности.

Попытка построения общего подхода к самоопределению личности в обществе была предпринята В.Ф. Сафиним и Г.П. Никовым. В психологическом плане раскрытие сущности самоопределения личности, как считают авторы, не может не опираться на субъективную сторону самосознания – осознания своего «я», которое выступает как внутренняя причина социального созревания. Они исходят из характеристики «самоопределившейся личности», которая для авторов является синонимом «социально созревшей « личности.

Н.А. Бердяев[3] в работе «Самопознание» отмечает, что еще «на пороге отрочества и юности был потрясен однажды мыслью: «Пусть я не знаю смысла жизни, но искание смысла уже дает смысл жизни, и я посвящу жизнь этому исканию смысла».

Все это позволяет определить сущность профессионального самоопределения как поиск и нахождение личностного смысла в выбираемой, осваиваемой и уже выполняемой трудовой деятельности, а также – нахождение смысла в самом процессе самоопределения.

При этом сразу обнаруживается парадокс самоопределения (как и парадокс счастья): найденный смысл тут же обесценивает жизнь (образуется как бы «пусто-

та»). Поэтому важен именно процесс поиска смысла, где отдельные (уже найденные) смыслы – это лишь промежуточные этапы процесса (сам процесс становится главным смыслом – это и есть жизнь, жизнь как процесс, а не как некое «достижение»).

Правда, по В. Франклу получается, что смысл нельзя построить заново, его можно только «найти». Но в этом есть элемент предопределенности, что несколько ограничивает подлинное творчество профессионального и личностного самоопределения.

При творческом подходе к своей жизни сам смысл создается человеком заново. Именно в этом случае человек превращается в субъекта самоопределения, а не просто выступает как проводник каких-то «высших» смыслов.

Можно сделать вывод, что на сегодняшний день личностное самоопределение еще не получило однозначной трактовки. Однако реальная жизнь требует решение этой проблемы, как в теоретическом, так и в практическом ее аспектах.

Литература

1. Альбуханова-Славская К.А. Стратегия жизни. – М., 1997.
2. Абульханова-Славская К. А. О субъекте психической деятельности. М., 1999. 288 с.
3. Бердяев, 1990. С. 74
4. Крягжде С. П. Психология формирования профессиональных интересов. Вильнюс, 2000. 196 с.
5. Психологическая теория коллектива / Под ред. А.В. Петровского. М., 1999. 239 с.

ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: педагогічна діяльність, педагогіка вищої школи, основи педагогіки вищої школи.

Keywords: pedagogical activity, pedagogics of higher school, bases of pedagogics of higher school.

Успішна розбудова української держави та її інтеграція у світове співтовариство передбачає динамічний розвиток та реформування вищої освіти відповідно до європейських стандартів. Вища освіта, і перш за все, вища педагогічна освіта, відіграє особливу роль у постіндустріальному інформаційному суспільстві.

Розвиток України відбувається в загальному контексті європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності загальносвітової культури здійснюється перехід до динамічної ступеневої підготовки фахівців, запровадження сучасних підходів до інтеграції вищої освіти і науки в процесі підготовки магістрів, оволодіння ними інноваційними технологіями.

Підготовка магістрів до педагогічної діяльності, як педагогічна система, є багатофункціональною і багатоступеневою. Вона включає цільовий, змістовий, організаційний і методичний компоненти.

Метою підготовки магістрів до педагогічної діяльності є підготовка фахівців, здатних забезпечити перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства через новаторство у навчанні, вихованні та науково-методичній роботі.

Наголос дедалі більше робиться на якості освіти, визначальній важливості освіти у забезпеченні сталого людського розвитку на особистісній орієнтованості навчального процесу, його інформатизації, універсальності підготовки випускника та його адаптованості до ринку праці.

Підготовка магістрів до педагогічної діяльності розглядається як багатофункціональний, відкритий, самостійний, своєрідний цикл педагогічної освіти, яка має свої функції, мету, зміст, форми та методи, функціонує шляхом реалізації складних організаційних та змістово-процесуальних зв'язків. Педагогічна підготовка магістрів виступає в органічній єдності загального, особливого й одиничного. Як загальне, вона відображає закономірності здобуття вищої освіти та є складовою означеної системи; як особливе – має свою специфіку, зумовлену особливостями майбутньої професійної інноваційної діяльності, необхідністю поєднання фахової, педагогічної та науково-дослідної діяльності; як одиничне – відображає залежність педагогічної підготовки від індивідуальних особливостей магістрів, рівня їх знань, інтересів, схильностей.

Головним атрибутом індивідуальної парадигми є свобода творення, яка виражається у творенні себе як педагога, власної духовності й культури. Це передбачає

визначення співвідношення індивідуального підходу до формування особистості магістра із загальними вимогами у системі освіти, узгодження програм, рекомендованих Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, з вільним вибором змісту освіти, організацією особистісно орієнтованого навчання. Метою такого типу навчання є вдосконалення змісту та методів, створення розвивального середовища для індивідуальної самореалізації студента магістратури, розвитку і саморозвитку його особистісних якостей у процесі дослідницько-орієнтованої діяльності, яка характеризується: створенням середовища пошуку і творчості; реалізацією сучасних інноваційних інтерактивних, інформаційних технологій навчання у підготовці майбутніх фахівців найвищого освітньо-кваліфікаційного рівня „магістр”; формуванням пізнавальної самостійності (потреби і вміння самостійно мислити, здатність орієнтуватися в новій пізнавальній ситуації, бачити проблему і шляхи її розв’язання).

У підготовці магістрів до педагогічної діяльності застосовується модульно-контекстна технологія, яка ставить за мету формування педагогічної спрямованості, розвиток емоційних і морально-естетичних якостей, засвоєння знань, умінь та навичок, способів розумових дій, дійово-практичної сфери та самокерованих механізмів особистості майбутнього фахівця.

Це технологія з орієнтації на особистісні структури – всебічно гармонійна, за характером змісту – гуманістична, навчально-виховна, за типом управління – система малих груп, за провідним методом навчання – проблемно-пошукова, творча, діалогічна, ігрова; за організаційними формами – академічна, індивідуально-групова, диференційована.

Вона спрямована на розвиток потреби студента в самореалізації, що посідає одне з найвагоміших місць у сфері спонукання дидактичного вибору. У зміст педагогічної освіти закладено модель підготовки викладача ВНЗ, вчителя-вихователя, яка відображає діяльнісну модель педагога, що включає предметно-професійний і соціальний контекст майбутньої професії. Перехід від навчальної діяльності до професійної відбувається за допомогою діяльнісного модуля – інтегрованої якості педагога-вихователя. Діяльнісний модуль включає в себе такі угруповання: методологічний, теоретичний, практичний і соціальний.

Технологічний підхід у вивченні курсу „Педагогіка вищої школи” передбачає: постановку цілей, проектування, організацію навчального процесу, діагностичну і підсумкову перевірку ефективності за допомогою тестів, контрольних питань, розв’язання задач, кросвордів тощо у кожному модулі.

Логіка викладання курсу така: проектування цілей навчання, що відбувається відповідно до розробленої моделі підготовки вчителя; переведення цілей на мову практичних завдань у вигляді діяльнісного модуля, який має забезпечити перехід від навчальних завдань до професійної діяльності; реалізація моделі підготовки вчителя-вихователя у процесі викладання педагогічних дисциплін; корекція процесу засвоєння ЗУН студентами; контроль, оцінка (поточна, рубіжна, заключна) ЗУН студентів.

Ця логіка реалізується у кожному модулі (темі) курсу „Педагогіка вищої школи” через зовнішню структуру (тема, мета, обладнання, план, завдання студентам, рекомендована література, теоретичний і практичний блоки, прогнозовані педагогічні якості та вміння) та внутрішню структуру, що відображає основні рівні засвоєння

ЗУН студентами, що відповідає таксономії цілей: на рівні пізнання, розуміння, застосування, аналізу, синтезу, оцінки.

Реалізація концептуальних ідей забезпечується: методологічними та теоретичними засадами; розробленою моделлю та технологією, які втілюються через систему організаційно цілісного процесу педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти в університеті.

Література

1. Біла книга національної освіти України / [за заг. ред. академіка В. Г. Кременя] ; НАПН України. – К. : Інформ. системи, 2010. – 347 с.
2. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна–Болонья–Саламанка–Прага–Берлін) / [упор. М. Ф. Степко та ін.]. – Тернопіль : Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. – 52 с.
3. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підруч. [за модульно-рейтинговою системою навчання для студ. магістр. / С. С. Вітвицька]. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 401 с.
4. Вітвицька С.С. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти. Монографія. – Житомир: «Полісся», 2015. – 416 с.

Кожевникова А.В.

к.пед.н., доцент кафедри педагогіки
і педагогічної майстерності
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Турченко Г.С.

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр,
спеціальність «Математика»
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ВПЛИВ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОКЛАСНИКА

Ключові слова: цінності, сімейні цінності, сім'я, сімейне виховання.

Постановка проблеми. Сьогодні в українському суспільстві гостро стоять питання щодо підвищення ролі сім'ї та ефективності її впливу на становлення моральної свідомості учнівської молоді. Сім'я є природнім середовищем, в якому справляють взаємний вплив погляди декількох поколінь, еволюціонують, особливо в умовах радикальних змін у суспільстві, стосунки між батьками, сімейні правила, традиції. Вони закладають основи характеру, виробляють світогляд і певні норми моральної поведінки підростаючого покоління. У сучасній теорії і практиці національно-патріотичного виховання актуальною є проблема використання сімейних традицій у формуванні сімейних цінностей особистості старшокласника.

Аналіз останніх досліджень. Достатньо уваги приділено вітчизняними і зарубіжними дослідниками в розгляді питань специфіки сімейного виховання учня (Е. Берджерсс, М. Боришевський, М. Емлер, А. Каменський, А. Макаренко, Й. Песталоцці, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський, М. Хілл), як окремих напрямків розглядається проблема сімейних цінностей (А. Бондарчук, Л. Канішевська, Л. Карецька, В. Кравець, Л. Гончар, К. Павицька, І. Сайтарли, А. Хижняк, О. Чеботарьова, О. Шайкіна, Т. Яблонська, Л. Яценко та інші.) проте системних досліджень зазначеної проблеми все ж не достатньо.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення специфіки впливу сімейних цінностей на процес формування сучасної особистості старшокласника.

Основна частина. Спочатку розглянемо сутність понять «сім'я», «сімейні традиції» та «сімейне виховання».

Сім'я – це особливого роду колектив, який грає найважливішу роль у вихованні. Від того, як будуються відносини в родині, які цінності, інтереси висуваються у її старших представників на перший план, залежить, якими виростуть діти [1, с. 87].

Загально відомо, що сім'я готує дитину до життя, є його першим і самим глибоким джерелом соціальних ідеалів, закладає основи громадянської поведінки, а старшокласник-підліток дуже чуйно реагує на поведінку дорослих і швидко засвоює

«уроки», отримані в процесі сімейного виховання.

Ми погоджуємося із В. Сухомлинським, що «сім'я в ... суспільстві – це первинний осередок багатогранних людських відносин – господарських, моральних, духовних, психологічних, естетичних і звичайно, виховних» [4, с. 172].

Підкреслимо, що сім'я дає дитині як би первинне оснащення, первинну підготовку до життя, яку школа все-таки не може дати, тому що необхідно безпосереднє зіткнення зі світом близьких, оточуючих дитини, світом дуже рідним, дуже звичним, дуже потрібним, світом, до якого дитина з найперших років звикає і з яким рахується. А вже потім народжується відоме почуття самостійності, яке школа повинна не придушувати, а підтримувати [2, с. 124].

Сімейні традиції є поєднанням суспільних традицій у тій мірі, в якій вони відображаються в житті сім'ї, та специфічних норм і правил, прийнятих у кожній конкретній родині з унікальними для кожної окремої сім'ї культурно-історичними ознаками. Вони виступають як певні моделі поведінки, культурні зразки та норми моральних відносин. Їх існування у сім'ї залежить від характеру стосунків, діяльності та впливу соціокультурних та педагогічних чинників. Коріння української родини сягає в сиву давнину. Адже сім'я з її побутом, тобто загальним укладом життя, сукупністю виховних звичаїв і традицій, складалася упродовж багатьох століть і зміцнювалася в ході історичного розвитку людства [3, с. 25].

Отже, освітньо-виховна роль сімейних традицій полягає у гармонійному поєднанні новаторства у вихованні з опорою на апробовану спадщину і систему цінностей національної та світової культури, передачі та збереженні матеріальних, духовних і культурних цінностей та закріпленні важливих соціальних форм поведінки і нормативної діяльності. Вони встановлюють активний діалог і міцні стосунки між поколіннями в сімейно-родинному колі, є ефективним способом непрямого впливу на розвиток особистості, збагачують та удосконалюють процес виховання.

Сімейне виховання – це усвідомлені зусилля дорослих з вирощування дитини, які спрямовані на те, щоб молодші відповідали наявним у старших уявленням про те, якою має бути дитина, підліток, юнак чи дівчина. Одночасно сімейне виховання розглядається як складова частина щодо контрольованої соціалізації людини в сучасному цивілізованому суспільстві [4, с. 125].

Соціальне, сімейне і шкільне виховання здійснюється у нерозривній єдності. Проблеми сімейного виховання в тій частині, де вони стикаються зі школою, вивчаються визначними педагогами – А. Каменським, А. Макаренком, Й. Песталоцці, Г. Сковородою, В. Сухомлинським, К. Ушинським та інші [1; 2; 3; 4].

Слід підкреслити внесок А.С. Макаренка який вперше розкрив специфіку принципів виховання в сім'ї [2, с.76].

У зв'язку з особливою виховною роллю сім'ї виникає питання про те, як зробити так, щоб максимізувати позитивні впливи на процес формування особистості дитини та звести до мінімуму негативні впливи сім'ї на виховання. Для цього необхідно точно визначити які саме сімейні цінності мають виховне значення.

Цінностями називаються різновиди добра і зла та їх численні прояви а, сімейними цінностями те, що важливо для сім'ї, той необхідний «цемент», який групує людей з схожим генетичним кодом об'єднує в дружнє співтовариство. Виходить, що в кожній сім'ї головне щось своє: одним необхідно довіру, а іншим потрібно про-

цвітання сімейного бізнесу. Очевидно, що в цих двох сім'ях цінності будуть різними. Тому сказати, які повинні бути сімейні цінності, і вже тим більше розповісти про їх ієрархії, місія нездійсненна, кожна сім'я має свій погляд на те, що для неї важливо, сама розставляє пріоритети. І це не дивно – всі ми різні.

«Пізнай свій край ... себе, Свій рід, свій народ, свою землю – і ти побачиш шлях у життя. Шлях, на якому найповніше розкриються твої здібності. Ти даси йому продовження, вторувавши стежину, Із тієї стежини Вже рушили у життя твої нащадки. І також будеш ти» – зазначив Г. Сковорода [3, с. 81].

Отже, сімейні цінності є частиною історичної пам'яті родини – це спадщина, звичаї, традиції, які йдуть від наших дідів і прадідів.

Висновок. Таким чином, сім'я є першим і найважливішим середовищем суспільства, яке сприяє формуванню сімейних цінностей, життєвих принципів особистості учня. Батьки як перші вихователі мають найсильніший та визначальний вплив на дітей.

Метою сімейного виховання є формування таких рис і якостей особистості, які допоможуть гідно подолати життєві труднощі, перешкоди й негаразди. Розвиток інтелекту і творчих здібностей, пізнавальних сил і початкового досвіду трудової діяльності, морального та естетичного формування, емоційної культури і фізичного здоров'я дітей – все це залежить від сім'ї, школи і все це є завданнями сімейного виховання

Основою успішного виховання особистості вважається продуктивна взаємодія школи і сім'ї, а для цього школі треба вчитися працювати з сім'єю разом, бути добре знайомою з нею, визначати і ставити спільні завдання, розробити методи спільної роботи. Батьки можуть допомогти школі своїми знаннями про дітей, а школа в свою чергу повинна приділяти велику увагу вивченню побуту сім'ї. На підставі отриманих даних школа розробляє свій план виховання дитини разом з родиною.

Саме тому сімейні цінності здійснюють величезний вплив на процес формування сучасної особистості старшокласника та забезпечують ефективне виховання, адже дитина як суб'єкт не лише сама змінюється під дією виховних впливів, а й змінює своїх вихователів (батьків).

Література

1. Кузьмінський А.І. Педагогіка родинного виховання: Навч. посіб / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. – К.: Знання, – 2006. – 324 с.
2. Макаренко А.С. Мета виховання: Навчальний посібник / А. С. Макаренка – М.: Педагогіка, – 1984. – 380 с.
3. Прит В. І. Сімейні цінності: навчально-методичний посібник до навчальної програми «Сімейні цінності» [для педагогічних працівників] / І. Прит, С. І. Тесленко, З. В. Охрименко, Л. В. Корецька. – Івано-Франківськ: НАІР, 2013. – 196 с
4. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину / В. Сухомлинський // Вибр. твори: в 5-ти т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 2. – С. 146–415.

Філіппова М.В.

студентка 3 курсу

Інститут психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: *Толкачова А.С.*

Кандидат пед.наук, доцент

Бердянський державний

педагогічний університет (Україна)

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ключові слова: мультимедія, інформаційні технології, презентація, слайд.

Keywords: multimedia, information technology, presentation, slide.

Актуальність сьогодні важливого значення набуває впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі. За допомогою сучасних засобів навчання створюються умови для формування ключових та предметних компетентностей школяра, його повноцінної самореалізації, адже вони дозволяють максимально розкрити зміст уроку, стимулюють активність учнів, розвивають творчі здібності дітей

Мета – вивчити і науково обґрунтувати вивчення та аналіз сучасних засобів навчання в сучасній школі.

Одним з головних завдань початкової школи є застосування сучасних засобів навчання, у процесі вивчення більшості навчальних предметів у рамках освітньої програми. Основним видом використання комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання є їх органічна інтеграція в певні уроки. У цікавій, динамічній, ігровій формі учні молодших класів опановують комп'ютерні засоби, набувають первинних навичок користування пристроями введення-виведення, початковими уміннями й навичками управління комп'ютером та одночасно удосконалюють своїзнання з певних навчальних предметів, розвивають пам'ять, просторову уяву, логічне мислення, творчі здібності.

Урок, що включає слайди, презентації або дані електронної енциклопедії викликає навіть у пасивних дітей особливий інтерес. Екран притягує увагу, якої часом не можемо домогтися при фронтальній роботі з класом. За даними вчених людина запам'ятовує 20% почутого і 30% побаченого, і більше 50% того, що він бачить і чує одночасно. Таким чином, полегшення процесу сприйняття і запам'ятовування інформації за допомогою яскравих образів – це основа будь-якої сучасної презентації [2].

Ми згодні з думкою, що мультимедійні програмні засоби дозволяють поєднувати текстову, графічну, анімаційну, відео- і звукову інформацію. Одночасне використання кількох каналів сприйняття навчальної інформації дозволяє підвищити рівень засвоєння навчального матеріалу [2].

Мультимедія (мульти – багато, медіа – середовище, носій) – це сучасна комп'ютерна інформаційна технологія, що дозволяє об'єднувати в одній комп'ютерній програмно-технічній системі текст, звук, відео, графічне зображення, анімацію та мультимедію [3].

Згідно з А. Хомоненко технологія – (з грецької мови «знання про майстерність») – це комплекс, що складається із запланованих результатів, засобів оцінки для корекції та вибору оптимальних методів, прийомів навчання, оптимальних для даної конкретної ситуації, набору моделей навчання, які розроблені вчителем на цій основі [1].

Інформаційні технології це – форми і методи передачі інформації при допомозі новітніх засобів та пристроїв зв'язку (телебачення, комп'ютеризація, Інтернет та мобільна мережа зв'язку) [1].

Презентація – це набір послідовно змінюючих одна одну сторінок – слайдів, на кожній з яких можна розмістити будь-який текст, малюнки, схеми, відео- та аудіофрагменти, анімацію, 3D-графіку, використовуючи при цьому різні елементи оформлення. Вони не вимагають особливої підготовки вчителів й учнів та активно залучають останніх до співпраці [1].

Слайд – це окремий кадр презентації, що може містити в собі заголовок, текст, графіку, діаграми, відеофрагмент тощо. [1]

Загалом, мультимедіа є виключно корисною і плідною навчальною технологією, завдяки притаманній їй інтерактивності, гнучкості і інтеграції різноманітних типів мультимедійної навчальної інформації, а також завдяки можливості враховувати індивідуальні особливості школярів та сприяти підвищенню в них мотивації до навчання, зокрема українськомовного. Мультимедійні засоби навчання є перспективним і високоефективним інструментом, що дозволяє надати масиви інформації у більшому об'ємі, ніж традиційні джерела інформації і в тій послідовності, яка відповідає логіці пізнання і рівню сприйняття молодших школярів.

Отже, цілком очевидною є перспективність дослідження окресленої проблеми, використання комп'ютера на всіх предметах у початковій школі не лише можливе, але й потрібне в сучасних умовах. Учні привертає новизна проведення мультимедійних уроків. У класі під час таких уроків створюються умови для активного спілкування, за якого учні прагнуть висловити думки, вони з бажанням виконують завдання, виявляють цікавість до матеріалу, що вивчається. Учні вчатьса самостійно працювати з навчальною, довідковою та іншою літературою з предмета

Література

1. Основы современных компьютерных технологий : [учеб. пособие] / [под ред. проф. А. Д. Хомоненко]. – СПб. : Корона, 1998. – 446 с.
2. Степікова Т.В. Соціальне партнерство – НОУ-ХАУ чи реальність / Т.В. Степікова // Профтехосвіта. – 2009. – №5. – с.29-31.
3. Что такое мультимедиа [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://daz.su>. – Назва з екрану.

Париловська В. І.

студентка 3 курсу

Інститут психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: *Толчачова А. С.*

кандидат пед. наук, доцент

(Бердянський державний педагогічний університет)

Україна

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: екологічне виховання, екологічна культура, краєзнавство, краєзнавчий матеріал, усна народна творчість.

Key words: ecological education, ecological culture, local history, local history material, oral national creativity.

Актуальність. Початок ХХІ століття ознаменувався проголошенням сталого розвитку – стратегічною метою для всіх країн світу. Основними засобами впровадження сталого розвитку суспільства залишаються екологічна освіта та екологічне виховання. Саме вони є надійним фундаментом формування культури поведінки людей у навколишньому середовищі. Тому завданням сучасної школи є виховати в кожного учня свідоме ставлення до природи, почуття відповідальності за довкілля як загальнолюдську цінність.

Мета: вивчити і науково обґрунтувати особливості екологічного виховання учнів початкової школи на сучасному етапі розвитку освіти.

Виклад основного матеріалу. Екологічне виховання – складний, довготривалий і неперервний процес, що охоплює всі сходи розвитку дитини та всі сторони людського життя, вінцем якого повинна стати сформована екологічна культура як окремої особистості, так і суспільства в цілому в інтересах сталого розвитку [3].

Витоки екологічної освіти та виховання в Україні сягають сивої давнини. Вони спираються на багатовікові традиції, та народну педагогіку. Вивчення природи рідного краю є основою екологічного виховання, а ставлення учнів до природи перш за все формується під впливом знань народних морально-етичних підходів до збереження природного середовища [2, с. 3–5].

Особливого значення набуває краєзнавство на рівні початкової загальної освіти, оскільки молодший шкільний вік є сензитивним періодом людського життя, найбільш відкритим і сприйнятливим до виховних впливів. Від того, як дітей учинитимуть ставитися до природи в цьому віці, залежатимуть їхні відносини з нею в майбутньому.

Загальновідомо, як важливо вчителю в своїй роботі з дітьми з'єднувати душу дитини ниточками любові з «матір'ю природою». Однак досвід доводить, що навчити “говорити із сонцем й небом” дуже непросто. Куди легше “озброїти” дітей основами природничих знань. Але ж знання про природу – річ, хоч і необхідна, проте недостатня, оскільки не завжди визначає ставлення особистості до неї. Життя вимагає сьогодні ширше дивитися на екологічне виховання юні, враховуючи багатоаспектність цього процесу. Сформувати екологічну культуру лише на інтелектуальному

рівні неможливо, оскільки вона базується насамперед на глибоких переконаннях, які є сплавом раціонального мислення, емоцій та волі. От і виходить, що екологічні переконання народжуються лише тоді, коли природничі знання пройдуть крізь призму почуттів людини, будуть оцінені нею, а відтак стануть вольовим актом [1, с. 1–4].

Ми згодні з думкою В. Сухомлинського, що успіх екологічного виховання засобами усної народної творчості залежить від використання та правильного поєднання різних методів і форм. Про ефективність проведеної роботи можна судити по наявності живого інтересу дитини до пізнання навколишнього світу [4, с. 387–410].

Висновок: Краєзнавчий компонент є тією родзинкою, яка дає можливість учителю початкових класів стимулювати учнів до пізнання, до активної пошукової діяльності, розвивати їхні здібності в усіх напрямках. Залучення дітей до збору краєзнавчого матеріалу, сприяє оволодінню дітьми азами гармонійного спілкування з природою. Подальше його використання в навчально-виховному процесі формує відповідальне, бережливе ставлення до природи.

Література:

1. Козак В. Екологія душі людини / В. Козак, М. Курик // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2005. – № 8. – С. 1–4.
2. Корнеев О. Географічне краєзнавство в Україні 1930 – 1940 рр. / О. Корнеев // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2007. – № 39. – С. 3–5.
3. Лихачов Б. Т. Педагогіка: Курс лекцій: [учеб. посібник для студентів педагог. навч. закладів і слухачів ІПК і ФПК.] / Б. Т. Лихачов. – М. : Юрайт-М., 2001. – 607 с.
4. Сухомлинский В. А. Избранные произведения: В 5-ти т. / Василий Александрович Сухомлинский. – К. : Рад. школа, 1979. – С. 387–410.

ВАЛЬДОРФСЬКА ШКОЛА ЯК ГАРМОНІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ВИХОВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ КРИЗИ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: Рудольф Штайнер, вальдорфська методика, креативність, мистецтво, освіта.

Keywords: Rudolf Steiner, Waldorf method, creativity, art, education.

В умовах сучасного світу, технічного прогресу та пришвидшеного темпу життя зацікавленість різними методиками навчання зростає. Інформації стає більше, і вона стає доступнішою. Якщо раніше для того, щоб заволодіти інформацією, потрібно було докласти зусиль – піти до бібліотеки, зробити запит у фонди тощо, то зараз ситуація діаметрально протилежна – треба докласти зусиль, щоб відсторонитися від зайвої інформації, яку нав'язують різні інформаційні ресурси. Контент обновлюється з космічною швидкістю, а інформація часто спотворюється. Цей потік вводить людей в оману, стимулює появу упередженого ставлення до нетрадиційних методик навчання. Особливо це стосується такої методики як вальдорфська.

Тому стає актуальним питання об'єктивного висвітлення особливостей вальдорфської методики та можливостей, які вона надає для виховання креативної особистості.

Мета матеріалу – охарактеризувати вальдорфську школу як гармонійне середовище для виховання креативної особистості в умовах кризи сучасної мистецької освіти.

Варто зазначити, що діти, які піддаються впливу мистецтва, отримують значно більше переваг, ніж просто статус «більш творчих» особистостей.

Ті, хто має досвід роботи з дітьми, ймовірно, погодяться, що мистецтво є важливою частиною початкової шкільної освіти. Оскільки значна кількість шкіл та безпосередньо батьки зацікавлені у гармонійному розвитку дітей, набуває актуальності питання наукового доведення переваг впливу мистецтва в процесі навчання. Можна спостерігати, що молоді люди, які відвідують музеї, виставки, галереї тощо, не тільки краще розуміються на мистецтві, але й проявляють толерантність, здатні вибудовувати причинно-наслідкові зв'язки в історичному контексті, а також розвивають пам'ять і навички критичного мислення.

Але ця необхідність з'явилася доволі давно. Після того, як Україна здобула незалежність, зміни почалися не тільки в політиці, а й у свідомості людей. Постало питання емоційних і духовних потреб дітей різного віку. Класична педагогічна система, на жаль, не задовольняє цих потреб у повному обсязі – навчання відбувається по чіткій системі, а його метою є оцінювання навчальних досягнень учнів. У більшості випадків особистісний підхід відбувається лише на папері. Для людини, а для дитини тим паче, важливим є рівновага між мисленням, емоціями та волею. Важлива не оцінка, а результат. Ніщо не мотивує так сильно, як власне бажання. Саме бажання

вчитися стимулює учнів відвідувати уроки та творчо ставитися до виконання завдань. Власні маленькі відкриття та особистий досвід запам'ятовуються краще, ніж сухі факти та визначення з підручника. І саме такий процес сприйняття інформації стимулює формування креативного мислення у дітей.

На щастя, існує такий простір, у якому навколишній світ, науки та взаємозв'язки між ними відкривається під кутом спостереження та власних роздумів, де дитина в змозі самостійно відкрити правила та теореми, натхненно вчитися, мотивуючи себе зацікавленістю. Поштовх приходить ззовні, знання проростають зсередини – в результаті учні мають бажання спостерігати, описувати, творити, мислити.

Вальдорфська освіта – це нетрадиційна освітня система, яку започаткував Рудольф Штайнер, засновник антропософії. Перша вальдорфська школа була заснована у 1919 р. при фабриці Вальдорф-Асторія. Звідси й назва [1]. Вальдорфську школу неможливо уявити без впливу антропософії на усі її галузі. Антропософія або духовна наука – це вчення, в основі якого знаходиться людина. Важко переоцінити роль, яку відіграла ця історична постать у розвитку творчого підходу до навчання.

Для того, щоб побачити вальдорфську методику як цілісний організм, прослідкувати всі взаємозв'язки та переплетіння, побачити у цій системі сенс, потрібно або багато спостерігати, щоб пережити зсередини цей процес, або читати вузько-спеціалізовану літературу. Якщо намагатися коротко охарактеризувати особливості вальдорфської школи, для початку варто зазначити, що навчальний план розрахований на 12 років навчання. У перші 8 років навчання клас супроводжує класний вчитель, який у молодшій школі викладає всі предмети.

Особливим є запровадження «гігієнічної» організації навчання, орієнтація на ритм дня, тижня, року, викладання навчальних дисциплін «епохами» (3-4 тижні), що дає змогу органічного, послідовного викладу матеріалу протягом «епохи» [2].

Протягом 3-4 тижнів діти проживають матеріал цілісно, поглиблюються в його вивчення та проводять «дослідження» систематично, тобто під час викладу матеріалу прослідковується взаємозв'язок між навчальними предметами та явищами природи. В свою чергу, у послідовності навчального плану проведені паралелі між розвитком дитини в тому чи іншому віці та розвитком суспільства. Навчання вибудовується так, щоб не випереджувати індивідуальний розвиток дитини.

Щодо матеріальної бази – на перший план виходять натуральні матеріали, що допомагають дитині відчувати себе частиною світу, розуміти з чого і як зроблені речі навколо, а згодом учні мають можливість власноруч створити багато необхідних для навчання та життя речей. Готове, високотехнологічне навчальне обладнання лише відволікає дитину від справді важливих цілей, а також викликає свого роду душевні лінощі, особливо у молодших класах. Якщо до процесу отримання знань не докладено певне зусилля – отримана інформація не матиме такої цінності, як у випадку власного відкриття. Саме такого зусилля дитину позбавляють, надаючи необмежений доступ до комп'ютерів, калькуляторів та іншого технологічного обладнання. В результаті учню набагато важче відійти від запрограмованого, очікуваного результату, дії стають автоматизованими та не виходять за допустимі рамки. Для більшої наочності можна привести приклад з розмальовками на уроках образотворчого мистецтва. Справжня ж творчість народжується у діалозі кольорів та матеріалів на біло-

му аркуші. Дитина створює власний образ не спираючись на вилиці у вигляді чорної лінії, що обмежує рух кольору.

Особливістю вальдорфської школи є умови, що дозволяють дитині у будь який момент проявити креативність. Творчість не закута у рамки певного навчального предмету, це спосіб переживання проявів навколишнього світу, це інструмент пошуку нових знань. Творчість – не окреме явище у рамках навчального процесу, творчість – форма сприйняття, сполучна ланка між предметами.

Акцент на художніх та естетичних компонентах навчального процесу – це універсальний інструмент для вчителів та батьків. Саме така риса як креативність наразі є однією з ключових у майбутньому самостійному житті дитини. Тому важливо не стільки розвивати цю рису навмисно, скільки сформувати таке середовище для розвитку дитини, в якому вона буде в змозі проявляти себе творчо, природньо контактувати зі світом.

Істина відкривається у діалозі людини та явищ, а вальдорфська школа надає необхідні умови для такого діалогу не лише дітям, а й вчителям та батькам. Дуже важливо, щоб процес навчання відбувався у системі. Щоб той, хто хоче чомусь навчити, сам мав бажання вчитися та вдосконалюватися.

Мета вальдорфського методичного процесу полягає у продуманому за змістом та спланованому у часі створенні можливостей, які надають простір для творчої діяльності дитини. Тобто, досягається індивідуалізація педагогічного процесу, завдяки якій дитина має можливість проявляти себе у сумісній діяльності.

Література:

1. Hansjörg Hofrichter. Waldorf. Die Geschichte eines Namens. Stuttgart.: Pädagogische Forschungsstelle beim Bund der Freien, 2003. – 26 s.
2. Програми для вальдорфських шкіл України: 1–9 кл. / МОН України, департамент заг. серед. та дошк. освіти, Ін-т інновац. технологій та змісту освіти, Міжнародна асоціація вальдорфських ініціатив України. – К.: Генеза, 2009. – 512 с.

Волошанська Ірина Володимирівна

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри мовної та міжкультурної комунікації
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

Кемінь Галина Миколаївна

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри мовної та міжкультурної комунікації
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ДЛЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ТА ОСОБИСТИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Ключові слова/Keywords: викладач/tutor, студент/student, іноземна мова/foreign language, комунікація/communication, особистість/personality, суб'єкт/subject, умови/conditions, навчання/education.

Створення і розбудова Української держави в умовах сьогодення потребує кардинальних змін усього суспільного життя. Але найважливішими є внутрішні, духовні реформи, які відбуваються у свідомості кожної людини, котра усвідомлює необхідність цих перетворень та прагне змінитися сама, цим самим реорганізуючи світ навколо себе. Ці трансформації є складними і довготривалими, але дають стабільні й ефективні результати, які успадковуються майбутніми поколіннями. Необхідність ефективного вивчення іноземної мови визначена соціальним замовленням суспільства, діловими стосунками з іншими країнами, соціально-економічними перетвореннями. У зв'язку з цим збільшується потреба в людях, які вільно володіють іноземною мовою і здатні взаємодіяти з іноземними партнерами.

Для утвердження незалежної, демократичної, самостійної держави Україні потрібні люди, які мають силу волі, діяльні та відповідальні. Саме тому проблема формування комунікативних здібностей та становлення всебічно розвинутої особистості стає першочерговою та набуває сьогодні особливого значення. У Національній Доктрині розвитку освіти в Україні окреслено основні напрями розвитку освіти початку ХХІ століття. Пріоритетним є розвиток такої освіти, за якої кожна особистість отримує можливість для самореалізації і самоствердження. Педагогічна майстерність викладача є ключовою. Йдеться про особистісну орієнтацію освіти, де педагог здатний до нестандартних дій, до використання новітніх технологій навчання, до принципової переорієнтації на гуманізацію та демократизацію взаємин між учасниками педагогічного процесу, до творчого підходу у розв'язанні педагогічних завдань.

Проблема розвитку комунікативних здібностей у студентів. знайшла своє відображення у працях О. Баєва, Г. Бороздіна, О. Даниленко, О. Ілляєва, О. Казарцева, С. Мельникова, Ш. Амонашвілі, І. Бєха, Г. Васяновича, О. Вишневецького, О. Дубасенюк, Н. Ничкало, М. Савчина, Н. Скотної, О. Сухомлинської та ін. Вони

розглядають різноманітні аспекти комунікації педагога у навчальному процесі, вказують на необхідність приділення значної уваги цій проблемі. Питанню впливу комунікативних здібностей на становлення і розвиток особистості присвячено праці таких вітчизняних та зарубіжних авторів як А. Батаршев, Г. Васильєв, В. Казміренко, Л. Карамушка, А. Кідрон, Л. Кельман, Н. Коломінський, С. Максименко, Г. Міллер, К. Платонов, К. Роджерс, М. Форверг, Я. Шкурко та ін.. Важливе значення для дослідження означеної проблеми має також міжособистісна взаємодія у навчальному колективі, взаємодія викладача та студентів. Це питання знайшло своє відображення у працях Н. Анікеєва, А. Добровича, Ю. Ємельянова, Г. Ложкіна, Н. Пов'якеля, Л. Петровської та ін.. Незважаючи на те, що проблема педагогічної майстерності викладача для розвитку комунікативних здібностей та особистих якостей студентів на заняттях іноземної мови була висвітлена у працях цих та інших відомих учених, окремі аспекти означеної проблематики залишаються ще недостатньо вивченими.

Метою статті є обґрунтувати пріоритетні завдання педагога у навчально-виховному процесі, вказати на його комунікативні здібності та їх вплив на організацію навчального процесу, висвітлити пріоритетну роль суб'єкт-суб'єктної взаємодії у процесі іншомовної комунікації, проаналізувати психолого-педагогічні умови, що впливають на ефективність формування комунікативних здібностей студентів, умови, сприятливі для активної й вільної участі кожної особистості у навчальній діяльності.

Вимоги сучасного суспільства до викладача ВНЗ передбачають не тільки володіння ним широким спектром знань, умінь та навичок, а й наявність особистих рис і характеристик, необхідних для формування у студентів комунікативної компетентності та їх особистого розвитку. У педагогіці вважається загально визнаним, що професійні вимоги до викладача повинні складатися з трьох основних комплексів: загальногромадянські риси; риси, що визначають специфіку професії вчителя; спеціальні знання, уміння й навички з предмету (спеціальності) [10].

Державна програма «Вчитель» ставить перед вищою школою такі завдання [4]: 1. Модернізувати освіту, здійснивши перехід від авторитарної педагогіки до педагогіки толерантності. Зорієнтувати модернізацію вищої школи України на інтегрування національної системи вищої освіти до Європейського освітнього та наукового простору. 2. Внести корективи в освітній процес, сформувані у студентів життєво важливі компетенції шляхом застосування інтерактивних навчальних технологій. 3. Перевести матеріально-технічну базу навчального процесу на сучасний рівень світових вимог. 4. Здійснити мовний прорив в освіті. Забезпечити знання державної мови (з урахуванням відсутності україномовного середовища в певних регіонах України), а також поряд з ґрунтовним вивченням української, рідної мови, оптимізувати процес вивчення іноземної, що сприятиме підвищенню рівня професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців. Отже педагогічне спілкування має бути особистісно-орієнтованим, діалогічним, здійснюватися на суб'єкт-суб'єктному рівні. Запорукою продуктивного спілкування викладача та студента є його професійне володіння комунікативною поведінкою, уміння долати комунікативні бар'єри й ускладнення. З огляду на це особистість викладача як керівника навчального процесу та його педагогічна майстерність має першочергове значення.

Для успішної навчальної діяльності, наголошує С. Сисоєва, педагог повинен володіти такими якостями: високий рівень соціальної і моральної свідомості;

пошуково-проблемний стиль мислення; розвинені інтелектуально-логічні здібності (вміння аналізувати, обґрунтовувати, пояснювати, виділяти головне тощо); проблемне бачення; творча фантазія, розвинене уявлення; специфічні особистості якості (сміливість, готовність до ризику, цілеспрямованість, допитливість, самостійність, наполегливість, ентузіазм); специфічні ведучі мотиви (необхідність реалізувати своє «Я», бажання бути визнаним), творчий інтерес, захопленість творчим процесом, прагнення досягти найбільшої результативності в конкретних умовах праці); здатність до самоуправління; високий рівень загальної культури і високий рівень моральної культури [13].

Навчання за традиційними методами відбувалося так, що в центрі навчального процесу перебував викладач, котрий повідомляв студентам інформацію, після чого вони її відтворюють. Вчитель був суб'єктом, а студент – об'єктом навчання. На сьогоднішній час широкого поширення у Європі набув особистісно-орієнтований підхід, при якому однаково важливі як особистість студента, так і особистість викладача, кожен з них стає суб'єктом власного розвитку, адже людина розвивається лише тоді, коли вона активна та діє самостійно [14]. Підґрунтям для цього можуть бути принципи плюралізму, альтернативності, гуманності, демократизму, діяльнісної опосередкованості процесу формування особистості тощо. Психологічні та педагогічні дослідження доводять, що комплекс принципів для реалізації суб'єкт-суб'єктних стосунків у процесі навчання є широким. Зокрема, науковці називають різні принципи, які, проте, не входять у суперечність одні з одними. Серед них можуть бути принципи довіри, взаємної поваги, культури, взаємної підтримки, емпатії, рівності, комфортності [12, 43].

Позиція суб'єктності позитивно впливає на результат комунікації. Студент, який є суб'єктом навчальної діяльності у процесі іншомовної комунікації, не лише відтворює почуту інформацію, але й висловлює своє ставлення до почутого, вносить певні корективи. Викладач своєю чергою спонукає студентів до вирішення нових завдань спілкування, призначаючи комунікативні завдання, створює умови для активної й вільної участі кожної особистості у спільній діяльності. О. Столяренко виділяє такі умови успіху спілкування іноземною мовою: забезпечення студентам, які навчаються спілкуватися іноземною мовою, можливості вільного висловлювання своїх думок і вираження почуттів у процесі взаємодії з іншими; створення обставин, за яких кожен учасник групового спілкування залишається у фокусі уваги інших; включення студентів у ситуації, коли самовираження особистості стає важливішим, ніж демонстрація мовних знань; коли заохочуються навіть суперечливі, парадоксальні, сумнівні твердження, якщо вони свідчать про самостійність тих, хто навчається, їхню активну позицію; обставини, за яких учасники спілкування почувають себе у безпеці від критики, переслідування за помилки і покарання; використання мовного матеріалу підпорядковане завданню індивідуального мовленнєвого задуму; мовний матеріал відповідає мовленнєво-мисленнєвим і можливостям того, хто говорить; відносини будуються на паритетних засадах, толерантності, співпереживанні, емпатії, розумінні іншого, спілкування здійснюється без зайвої конкуренції і критиканства.

Водночас, коли студент припускається мовленнєвих помилок, доцільно вважати це явище не лише можливим, а й досить нормальним. Оволодіння англійською розмовною граматикою припускає деякі відхилення від граматики письмової мови [14].

Майстерність викладача, дотримання ним вищезгаданих умов, на наш погляд, є необхідними при навчанні іноземної мови і можуть мати визначальне значення роль у формуванні комунікативної активності студентів та їх особистому розвитку.

Проблема виховання особистості як суб'єкта навчального процесу є особливо актуальною сьогодні, оскільки людина вільна, самостійна, активна, відповідальна здатна краще творити життєвий простір навколо себе, ніж та, котра надто заангажована суспільними рамками та стереотипами. Активно іде пошук нових, альтернативних стратегій та концепцій навчання і виховання, які ґрунтуються саме на суб'єкт-суб'єктній взаємодії. Основними ознаками суб'єкта є свобода, самостійність, творчість, ініціативність, активність. Саме ці риси необхідні для формування у суб'єктів навчально-виховного процесу мовно-комунікативної культури. Отже комунікативні здібності викладача впливають на розвиток комунікативних здібностей студентів, адже педагог створює для цього відповідні умови.

Комунікативні здібності викладача є передумовою успішного вивчення іноземної мови та розвитку особистості студентів. Учені по різному розуміють поняття комунікативних здібностей, розглядаючи її як складне утворення, яке охоплює пізнавальний, поведінковий та емоційний компоненти [11].

Одним із завдань, яке стоїть перед викладачем іноземної мови, вважає Дацун О., „є налагодження психологічно-комфортних, ситуативно-адекватних умов педагогічного спілкування з учнями” [5, 70]. Для цього викладач повинен добре володіти знаннями основ психології, педагогіки, аналізувати педагогічні ситуації, адже від цього залежить результативність навчання.

Педагогічна майстерність викладача включає в себе створення позитивної мотивації на заняттях іноземної мови. Слід відзначити позитивний вплив на навчальний процес оцінювання студентів викладачем. Такі вчені як Башарін В.Ф. [1], Красногорова І.Б. [7], Левченко Т.І. [8], у своїх працях доводять, що активність студентів на заняттях не повинна залишатися без уваги викладача. Форми відзначення можуть бути різними: усне або письмове схвалення, позитивні оцінки. Значна частина студентів вважає, що позитивна оцінка, постійна похвала та доброзичливе ставлення з боку викладачів сприяють формуванню мотивації вивчення іноземної мови. Тому викладачам слід пам'ятати, що активна діяльність студентів не повинна залишатися без їхньої уваги. Однак слід зауважити, що відзначення пасивності студентів на заняттях за допомогою зауваження чи осуду, авторитарний стиль педагогічної діяльності викладача, ліберальний стиль педагогічної діяльності викладача та визнання успіхів товаришами по групі не мають значного впливу на формування мотивації вивчення іноземної мови та на особистісний розвиток студентів.

Американський психолог Брунер Д., стверджує, що інтерес до матеріалу, який вивчається є кращим стимулом до навчання є [3]. Отже, ще одне завдання педагога є розвинути інтерес студентів до вивчення іноземної мови.

Особистісно-діяльнісний підхід має неабияке значення для формування мотивації у процесі вивчення іноземної мови. Красногорова І.Б. основною умовою продуктивного навчання вважає спеціально організовану навчальну діяльність, [7, 9] побудована на основі особистісно-діялісного підходу. Для цього організація навчання іноземної мови повинна вестись на основі особистісно-діялісного підходу а навчальний процес будуватися з максимальним урахуванням минулого досвіду

студентів, їх індивідуальних і вікових особливостей та організовуватися як навчальна діяльність суб'єкта, об'єктом якої є мовленнєва діяльність. Така педагогічна майстерність викладача є необхідною умовою для вивчення іноземної мови та розвитку комунікативних здібностей студентів та їх особистого розвитку.

Маркова А.К. [9] вказує, що колективна та групова форми пізнавальної діяльності викликають позитивні емоції та підвищують інтерес до навчальної діяльності. Тому викладачеві слід звертатися до ігрових форм навчання. За допомогою ігрових прийомів викладач підключає до виконання навчальних завдань додатковий резерв – ігрову діяльність, у якій студентів притягує можливість відчувати позитивні переживання та емоції. Крім того, ігрові елементи навчальної діяльності забезпечують зацікавлене сприйняття навчального матеріалу і виступають як засіб стимулювання студентів до учіння.

Слід зазначити, що викладач іноземної мови повинен не тільки досконало вивчити мову, а й уміти пов'язати майбутню професію студентів з іноземною мовою, для цього на заняттях з іноземної мови слід використовувати різні матеріали, які включають інформацію про життя та досягнення у різних галузях науки та техніки людей з різних країн світу.

Професійна майстерність викладача вдосконалюється з використанням сучасних технічних засобів, адже технічні засоби можуть зробити навчання більш ефективним, підсилюючи наочність та підвищуючи активність студентів на заняттях з іноземної мови. Викладачі дуже часто демонструють навчальні фільми на початку або в кінці вивчення теми, причому використання навчальних фільмів на початку вивчення теми підвищує емоційний ефект сприйняття нового матеріалу, а демонстрація навчального фільму наприкінці вивчення теми сприяє закріпленню матеріалу. Комп'ютер та електронний підручник дає змогу розширювати наочність при поясненні граматичного матеріалу, використовувати нотатки, малюнки та схеми. Так різноманітні форми пізнавальної діяльності на заняттях іноземної мови сприяють закріпленню інтересу до теми, яка вивчається і можуть використовуватись як індивідуальні, групові та колективні форми пізнавальної діяльності.

Досліджуючи проблему професійної майстерності викладача слід звернутися до слів великого чеського педагога Коменського Я.А.: „Так, як ні одна річ не може створювати нічого, окрім того, що вона є насправді (біле – білити, важке – натискати, гаряче – зігрівати), так ніхто не може зробити людей мудрими, крім мудрого; ніхто – красномовним, крім красномовного; ніхто – моральним або благочесним, крім морального і благочестивого, ніхто – математиком, природничим або метафізиком, крім знавця цих наук” [6, 95]. „Любов викладача до свого предмета”, є важливим чинником підвищення ефективності роботи на заняттях з іноземної мови. Студенти цінують у викладачеві не тільки його глибокі знання, а й ставлення та любов до предмета, який він викладає. Якщо стосунки між викладачем та кожним окремим студентом доброзичливі, довірливі, передбачають взаємодопомогу, то позитивне ставлення до викладача переноситься на предмет. Якщо ж викладач „постійно демонструє відданість своїй справі, впевненість в успіху, віру в культурно-пізнавальну цінність предмета, це відразу передається студентам і стає джерелом мотивації навчання” [2, 17]. Саме ці якості впливають на педагогічну майстерність викладача, а, отже і на процес навчання та становлення особистості студентів.

Комунікативні здібності розвиваються безпосередньо в навчально-виховному процесі, в самому процесі спілкування, удосконалюються в міжособистісних стосунках. Велике значення для формування комунікативних здібностей мають психолого-педагогічні умови навчально-виховного процесу. Такими умовами є діалог між педагогом та учнем на ґрунті рівності і партнерства, відсутність страху, ініціативність, активність, свобода, сміливість, здатність змінювати навколишній світ і нести за це відповідальність, творити довкілля і змінювати себе, сприймання студента як індивідуального, активного, рівноправного суб'єкта навчально-виховного процесу, носія власної волі. На навчання іноземної мови впливають такі чинники як стосунки між студентами та викладачем у групі; знання предмета викладачем, любов викладача до свого предмета; поглиблення знань; бажання отримати нові знання з предмета, який вивчається; організація пізнавальної діяльності на доступному рівні; різноманітність форм та видів пізнавальної діяльності; доповнення існуючих знань; добрі взаємовідносини між студентами на заняттях; розширення уявлення студентів про навколишній світ за допомогою іноземної мови; професійна спрямованість вивчення іноземної мови, відзначення активності студентів на заняттях за допомогою схвалення, позитивної оцінки тощо, ігрові елементи діяльності, використання сучасних технічних засобів. Однак особистість вчителя, його суб'єктність має першочергове значення. Пріоритетними рисами педагога, на нашу думку, є не знання чи методичні вміння, а власне особисті та комунікативні якості: характер, моральність, переконання і свобода.

ЛІТЕРАТУРА

1. Башарин В.Ф. Пути и способы развития у учащихся профтехучилищ познавательного интереса к физике в процессе учебной деятельности: метод. рекомендации / Башарин В. Ф. – М., 1984. – 48 с.
2. Біган О.Л. Деякі аспекти мотивації вивчення іноземної мови / О.Л. Біган // Моделювання іншомовної мовленнєвої діяльності в контексті міжкультурної комунікації: міжвуз. наук.-практ. сем., 21–22 черв. 2007 р.: статті. – Луганськ, 2007. – С. 13–17.
3. Брунер Д. Процесс обучения / Джером Брунер. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1962. – 84 с.
4. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За редакцією В.Г. Кременя. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
5. Дацун О. Особистісна спрямованість вчителя як фактор формування позитивної навчальної мотивації учіння / О. Дацун // Гуманітарні проблеми становлення сучасного фахівця: міжнар. наук.-практ. конф., 22–23 бер. 2007 р.: тези допов. – К., 2007. – Т. 1. – С. 70–71.
6. Коменский Я.А. Избр.пед. соч.: в 2-х т. / Я. А. Коменский. – М.: Педагогика, 1982. – Т. 2.: Пансофическая школа, то есть школа всеобщей мудрости – 1982. – С. 44 – 98.
7. Красногорова І. Б. Формування мотивів учіння студентів у процесі викладання англійської мови: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. пед. наук: спец. 13.00.01 „Теорія та історія педагогіки” / І.Б. Красногорова. – Київ, 1999. – 22 с.

8. Левченко Т.И. Современные дидактические концепции в образовании / Татьяна Ивановна Левченко. – К.: МАУП, 1995. – 168 с.
9. Маркова А. К. Формирование мотивации учения: книга для учителя / Маркова А.К., Матис Т.А., Орлова А.Б. – М.: Просвещение, 1960. – 192 с.
10. Никитин А.В. Квалификационные характеристики специалистов с высшим образованием // А.В. Никитин, Л.И. Романкова. – М., 1981.
11. Петрушин С.В. Психологический тренинг в многочисленной группе (методика развития компетентности в общении в группах от 40 до 100 человек) / С.В. Петрушин. – М., 2000.
12. Психологія самоактивності учнів у виховному процесі: Навч.-метод. посібник / За заг. ред. М.Й. Боришевського. – К., ІЗМН, 1998. – 192 с.
13. Сисоева С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня / С.О. Сисоева. – К., 1996. – 406 с.
14. Столяренко О. Використання нетрадиційних методів комунікативного спілкування у павчанні англійської мови // О. Столяренко / Рідна школа. – 2003. – №9. – С. 47-49.

САМОРЕАЛИЗАЦИЯ ДУХОВНЫХ УСТРЕМЛЕНИЙ ШКОЛЬНИКОВ КАК ОСНОВА СОДЕРЖАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Ключевые слова: духовное развитие, школьное образование, уроки искусства.
Keywords: moral development, school education, art lessons.

В современных условиях духовное развитие подрастающего поколения приобретает особую актуальность. Обогащение духовной жизни молодёжи лежит через облагораживание духовного мира личности ребенка, устремленного в будущее, заключающего в себе духовные потенциалы нашего общества.

В своем монументальном исследовании “Духовная культура” А.П.Марков считает искусство важнейшим стратегическим ресурсом, от которого зависит интеллектуальное и нравственное обновление общества.

Забота о сохранении и распространении отечественной культуры – одна из важнейших задач школы и всего современного общества. Так академик Д.С.Лихачев пишет: “Для жизни человека не менее важна среда, созданная культурой его предков и им самим. Если природа необходима человеку для его биологической жизни, то культурная среда столь же необходима для его духовной, нравственной жизни” [1]. Эти задачи может и должна решать школа.

Важнейшую роль в создании такой культурной среды играет искусство. “Историческая тенденция, – считает М.С.Каган, – состоит в осуществлении принципа приближения искусства к народу и народа к искусству. Но этот вопрос должен решаться не за счет количества “потребляемой” продукции, а за счет качественного эмоционального и осознанного общения с подлинными образцами мирового духовного наследия.” [2]

Школа как отражение социальной среды является сферой активнейшего влияния на духовный мир ребенка, что ставит учителя перед необходимостью систематически и целенаправленно заниматься вопросами духовного развития учащихся.

Современная педагогика и психология утверждают, что всякая личность самодостаточна и имеет свою индивидуальность, неповторимость. Школа должна формировать личность не только как носителя духовной культуры, но и активного ее преобразователя.

Педагогические концепции последних лет подчеркивают необходимость учета в учебно-воспитательном процессе не столько возрастных особенностей школьника, сколько индивидуальных. Внимание к миру личности М.В.Кларин определяет как основную тенденцию в современном образовании и пишет о необходимости его ориентации на реализацию личностного духовного потенциала.

В соответствии с целью личностно-ориентированной педагогики – развитие личности школьника, “самореализация ее духовных устремлений” – и составляет основное содержание и направление педагогической деятельности.

Особенно активно на духовное становление личности ребенка воздействуют

учебные и внеклассные занятия искусством. “Искусство, – пишет Б.М.Неменский, – открывает путь к освоению людского опыта восторга и презрения, любви и ненависти – для поисков сегодняшних сугубо личных критериев нравственного и безнравственного” [6].

Судьбоносное значение ценностно-ориентированных функций искусства отмечалось Л.С.Выготским. “Искусство, – писал ученый, – есть способ уравнивания человека с миром в самые критические и ответственные минуты жизни” [1].

Одной из главных задач школьного образования Б.М.Неменский считает поиски путей “очеловечивания школы”. В качестве основного дидактического принципа общей педагогики автор выдвигает “художественность”. Основным методом на уроках искусства Б.М.Неменский считает “освоение содержания через его переживание”, настаивая на приоритете духовных задач в школьном образовании [6].

В школьной педагогике наработан достаточный опыт в области художественного и нравственного воспитания детей, где в основу предметных программ положен принцип синтеза искусств.

На недостатки в современном образовании указывает Н.И.Мирошниченко, считая, что “личность как проблема отсутствует в курсах как естественных наук, так и гуманитарных” [5]. Н.И.Мирошниченко осуждает методы преподавания всех дисциплин, которые расщепляют целостный мир, выхватывая одну из его сторон.

Возможность эффективного решения этой проблемы нам видится в разработке и внедрении курса “Мировая художественная культура” (или “История искусств”) в начальные классы школ и гимназий. С помощью этого интегрированного курса все школьные предметы искусства (музыка, литература, изобразительное искусство, мифология и др.) могут быть объединены в реально существующий цикл, сопряженный главной целью – духовного развития личности школьника средствами искусства.

Очень важным представляется возможность создания на этих уроках “духовно-нравственной ситуации”, способствующей наиболее полному раскрытию и реализации духовных потенциалов личности. В связи с этим Л.С.Выготский писал: “Решающую роль в утверждении эстетического отношения к действительности играет сама практическая приобщенность человека к красоте и та социально-психологическая атмосфера, в которой протекает процесс становления ценностных ориентаций личности” [1].

Постигая основы мировой художественной культуры уже в звене начального школьного образования, учащиеся смогут осознать свои духовные ценности и активно стремиться к их творческой реализации. Стимулируя стремление к созидательной художественно-творческой деятельности, уроки мировой художественной культуры в начальных классах закладывают фундамент духовных потребностей школьников, формируя эстетический вкус, развивая творческие способности ребенка, активно выявляя его задатки и наклонности.

Духовное развитие на уроках искусства – это постижение общечеловеческих нравственных установок, которые глубоко и полно запечатлелись в великих произведениях искусства. Духовное развитие – это также формирование потребности и способности к активному самобытному созидательному художественно-творческому выражению, так как творческая деятельность способствует развитию всех психических процессов.

Список литературы

1. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. М., 1967. Изд. 2-е. С.96.
2. Каган М.С. Социальные функции искусства. М., 1987.С.52.
3. Кларин М.В. Личностная ориентация в непрерывном образовании // Педагогика. М., 1996. N 2. С.14-21.
4. Марков А.П. Духовная культура: социально-педагогические проблемы саморазвития // Дис. на соик. уч. степ. докт. филос. наук. СПб., 1998. С.330.
5. Мирошниченко Н.И. Контуры нового содержания образования / Педагогика. М., 1996. N 2. С.53-58.
6. Неменский Б.М. Мудрость красоты. М., 1981. С.192.
7. Праздникова Г.З. Педагогические идеи Д.С. Лихачева и формирование ценностных ориентаций подростков // Воспитание школьников. 2010. № 3. С. 28-34.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ключові слова: фізичне виховання, молодші школярі, шляхи удосконалення системи фізичного виховання.

Keywords: physical education, younger students, ways of improving the system of physical education.

Актуальність дослідження. Процес фізичного виховання школярів згідно з навчальною програмою з фізичної культури загальноосвітніх шкіл передбачає оволодіння учнями певним обсягом знань, відомостями, інформацією з фізичної культури та спорту [1]. Але, на жаль в ЗНЗ не достатньо приділяється уваги вирішенню таких важливих завдань, як формування у школярів глибоких і достатньо повних знань про свій фізичний стан і шляхи його покращення, а також виховання інтересів, потреб, які орієнтують людину на здоровий спосіб життя, на самостійну ціленаправлену діяльність з удосконалення власного тіла.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна увага в дослідженнях педагогів та психологів як-от: А.С.Вільчковський, Л.В.Волков, Т.Ю.Круцевич, О.С.Куц, Б.М.Шиян приділена змісту і структурі фізичної підготовки учнів, її спрямованості та організації. Проте, як зазначають нові соціальні, економічні та екологічні умови, які виникли за останній час в Україні, потребують вивчення цілої системи педагогічних впливів і методичних положень, які б забезпечували підвищення працездатності та поліпшення здоров'я дітей.

Мета дослідження – пошук нових шляхів удосконалення системи фізичного виховання молодших школярів на уроках фізичної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Створення нових освітніх технологій пов'язане зі змістом навчального матеріалу – послідовністю засвоєння базових знань, вмінь і навичок, раціональними засобами засвоєння навчальної інформації, дидактичним спілкуванням учнів і вчителя.

Окремі фахівці вважають, що причиною зниження зацікавленості дітей фізичною культурою є те, що останнім часом втрачено як освітню, так і виховну спрямованість уроків фізичної культури, підпорядковано їх в основному тренувальній меті.

Головна мета занять фізичною культурою і спортом молодших школярів – формування фізичної культури особистості, підготовка до життя і професійної діяльності, збереження і зміцнення здоров'я людини. Для цього необхідний певний обсяг знань про морфофункціональні особливості різних органів і систем організму, про вплив фізичних вправ на їх розвиток, а також на розвиток фізичних якостей (сили, швидкості, витривалості, гнучкості, спритності). Практика свідчить, що чим більше у дітей знань про фізичну культуру, чим більше розвивається у них розумовий компонент рухової діяльності – тим вище результати в освоєнні умінь і навичок, вихованні рухових здібностей, зростанню інтересу до занять фізичною культурою і спортом, формуванні потреби в них [4].

Результати досліджень дозволяють доповнити зміст існуючих програм на-

вчання і виховання в шкільних установах конкретними рекомендаціями по освоєнню дітьми інтелектуальних цінностей фізичної культури і формуванню у них стійких стимулів до занять фізичними вправами. В даний час в дослідженнях більшості сучасних учених існують уявлення про фізичне виховання як про процес управління індивідуальним розвитком здібностей і властивостей людини, необхідних йому у сфері рухової діяльності. У загальній структурі фізкультурного виховання руховий компонент грає головну роль в розвитку фізичного потенціалу людини, формуванні його життєво важливих умінь і навиків.

Висновки. Таким чином, визначає наступні шляхи удосконалення системи фізичного виховання молодших школярів

1. відсутність розуміння єдності формування знань з фізичного виховання та раціонального режиму рухової активності є в даний час однією з причин низької фізкультурної активності школярів і відсутності належного її прояву в їх способі життя. У зв'язку з цим виникає необхідність формування в підростаючого покоління відповідних знань;

2. мову слід вести про педагогічно обґрунтовану систему наукових знань про фізичну культуру в цілому і про практичні способи діяльності в цій сфері;

3. знання учнів повинні мати певну цільову спрямованість – допомогти їм виробивши вміння використовувати отримані знання на уроках фізичної культури і в умовах самостійних занять фізичними вправами;

4. знання про шляхи формування здоров'я і ведення здорового способу життя повинні органічно з'єднуватися з ефективною пропагандою цінностей здоров'я і практикою фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи з школярами;

5. теоретична підготовка учнів в області фізичної культури має бути необхідною базою для формування наукового світогляду і фізичної культури особи школярів на культурно-історичних традиціях вітчизняної системи фізичної культури, єдності із загальною людською культурою.

6. Поряд з вирішенням традиційних завдань по формуванню власне знань, рухових умінь і навиків, зміцнення здоров'я, слід вести роботу по вихованню ціннісних орієнтирів на фізичний і духовний розвиток особи, здоровий спосіб життя, формування потреби і мотивів (інтересів) до регулярних занять фізичними вправами, формування гуманізму, радості і досвіду спілкування, розвиток вольових і етичних якостей .

Література

1. Валкова С. С. Занятия с учащимися специальной медицинской группы / С.С. Волкова// Физическая культура в школе, 1989. – № 7, 11; 1990. – № 1.
2. Велитченко В. К. Физкультура для детей / В.К. Велитченко. – М.: Физкультура й спорт, 2009. – 109с.
3. Комплексні програми середньої загальноосвітньої школи: Фізична культура 1-11 класи. – К., 2013. – 53 с.
4. Круцевич Т. Ю. Методи исследования индивидуального здоров'я детей й подростков в процессе физического воспитания / Т.Ю, Круцевич. – К., 2009. – 232 с.
5. Малая энциклопедия “Физкультура и спорт”/ Пер. с немецкого. – М.: Радуга, 1982. – 376 с.

Задорожна І. О.

студентка 3 курсу

Інститут психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: Толкачова А.С

кандидат пед.наук, доцент

(Бердянський державний педагогічний університет) Україна

ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: громадянин, громадянськість, виховання громадянськості, громадянське виховання.

Keywords: citizen, citizenship, civic education, civic education.

Актуальність: У період становлення України як суверенної держави, відродження духовності суспільства проблема громадянського виховання підрастаючого покоління набуває особливої актуальності. Пріоритетність виховання громадянина зумовлюється водночас процесом відродження нації. Для України як поліетнічної держави громадянське виховання покликане сприяти формуванню її соборності, яка є серцевиною української національної ідеї. Саме на ґрунті демократичних цінностей, що мають лежати в основі громадянського виховання, можливе об'єднання різних етносів і регіонів України з метою розбудови й удосконалення суверенної, демократичної держави, громадянського суспільства.

Мета: теоретичне обґрунтування, розробка та експериментальна перевірка педагогічних умов формування громадянських якостей у дітей молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Громадянське виховання ґрунтується на ідейному багатстві народу, його морально – етичних цінностях, виховній мудрості. Щоб діти стали народом, творцями своєї держави, необхідно, аби вони за час навчання, виховання в сім'ї, школі міцно засвоїли духовність, культуру рідного народу, глибоко пройнялися його національним духом, способом мислення і буття. Ці якості потрібно виховувати у дітей тими засобами, методами, способами, традиціями, мораллю, що вироблені народом упродовж усього історико-культурного розвитку, при цьому органічно поєднуючи ці засоби та методи з новітніми надбаннями європейського та світового культурно – педагогічного досвіду [1].

Зміст громадянського виховання в школі і сім'ї становить роботу вчителів, вихователів та батьків з патріотичного виховання, з формування культури міжнаціонального спілкування, правової культури, вихованню в душі миру та не насильства. У цивільному становленні особистості важливе місце займає участь дітей, підлітків і юнацтва в діяльності дитячих громадських об'єднань і організацій [2].

Згідно з поглядами Чорної К. І. громадянин – людина, що проживає на території будь-якої держави, що користується його захистом, що має права та обов'язки перед державою. Громадянськість – інтегративна якість особистості, що дозволяє людині відчувати себе юридично, соціально, морально й політично дієздатним; моральна якість особистості, що свідоме й активне виконання цивільних обов'язків і боргу

перед державою, суспільством, народом; розумне використання своїх громадянських прав, точне дотримання і повага законів країн [2].

Ми згодні з думкою Чорної К. І. що виховання громадянськості – це формування активної громадянської позиції особистості, громадянського самовизначення, усвідомлення внутрішньої свободи і відповідальності за власний політичний і моральний вибір [2].

Громадянське виховання – це формування громадянськості як інтегративної якості особистості, що дозволяє людині відчувати себе юридично, соціально, морально й політично дієздатною [3].

Нам імponує думка Беха що громадянськість як соціально-педагогічний і морально-психологічний феномен є цілісним поєднанням інтелектуальної, емоційно-вольової й діяльної сфер особистості. Питання про розуміння громадянськості як базову ціннісну орієнтацію відбиває особливості розвитку сучасного суспільства. Виховання патріотизму, громадянськості, формування громадянських якостей, поваги до особистості й прав людини, стійких уявлень про світ, суспільство, державу, основні соціальні зв'язки й відносини, політичні й правові засоби регулювання громадського життя, що покликані підготувати підростаючу людину до відповідального й осмисленого життя й діяльності в демократичній правовій державі [3].

Висновок: Таким чином, формування громадянськості у дітей шкільного віку в навчальному закладі підвищиться за умов посилення громадянського спрямування, використання інтерактивних форм і методів, спрямованих на формування громадянської позиції кожного учня. Впровадження у виховний процес навчальних закладів розроблених на основі педагогічної технології формування громадянськості у молодших школярів таких інтерактивних форм роботи, як програма громадянського виховання, заняття доброти, ввічливості, творчі вправи громадянського спрямування; інтерактивних методів: ситуації морального вибору, рольові та імітаційні ігри, інтерв'ю, обмін думками, вікторини.

Література:

1. Луначарский А. В. О воспитании и образовании / А. В. Луначарский. – М. : Просвещение, 1976. – 565 с.
2. Чорна К. І. Зміст патріотичного виховання школярів в умовах державотворчого процесу в Україні // Виховання патріотизму у дітей та молоді в сучасних соціально-економічних умовах: Матер. звітної науково-практичної конференції. – К., 1999. – С. 12–14.
3. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: наук.-метод. посіб. / І. Д. Бех. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.

Наливайко О.Б.
аспірант кафедри педагогіки
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СІМЕЙНИХ ЛІКАРІВ

Анотація. У статті розглянуто питання професійної культури майбутнього лікаря, виокремлено етапи професійного становлення сімейного лікаря. Автор доводить багатоаспектність професійної культури. Акцентується увага на тому, що особливістю професійної культури є високий рівень професіоналізму її представників. Зауважується, що професійній культурі лікаря властиві стереотипи поведінки, специфіка дискурсу, символіка, традиції та звичаї.

Ключові слова: професійна діяльність лікаря, професійна медична культура, культура лікаря, професійні цінності, професіоналізм.

Keywords: the doctors' professional activity, professional medical culture, the doctors' culture, professional values, professionalism.

Нині, коли здоров'я людини є одним із найважливіших пріоритетів життя, різко зростає значущість медичної діяльності та зростає потреба в людях, котрі свідомо обирають професію лікаря. Проблема формування професійної культури є особливо актуальною.

Аксіологічним основам медицини присвячені роботи Ю. Абаєва, С. Кулика, Ю. Лісіцина, Т. Мішаткіної, В. Рибіна, М. Яровинського та ін. Регуляція засобом цінностей і норм медичної діяльності є одним із глобальних факторів, які визначають соціальну взаємодію в системі «лікар-хворий». Ряд авторів (О. Андрійчук, П. Бабенко, Н. Жуковська, О. Корчак, К. Куренкова, С. Пудова, І. Кузнецова та ін.) розглядають професійно-моральні якості та цінності майбутніх лікарів як основну складову його професійної придатності й медичного професіоналізму.

Професія, поєднуючись із загальнолюдською культурою, породжує таке соціальне явище, як «професійна культура» й охоплює як галузь трудової діяльності людини, так і якість цієї діяльності, що в результаті складає саме культуру як унікальний феномен всієї людської історії, всього людського буття. Культура включає в себе і предметні результати діяльності людей, і реалізовані в діяльності людини знання, вміння й навички, рівень інтелектуального, морального та естетичного розвитку, світогляду, способи та форми спілкування. Культура виражає глибину й незмірність людського буття. Такі науковці, як Н. Нікітіна, С. Смирнов, В. Сластьонін професійну культуру тісно пов'язують із процесом самовдосконалення, який розглядається як «діяльність людини, спрямована на формування нових і посилення наявних позитивних якостей і властивостей, умінь і навичок, а також на корегування своїх недоліків» [2, с. 74].

Особливістю професійної культури є високий рівень професіоналізму її представників, котрий виступає показником якості професійної діяльності.

Однією з головних відмінних особливостей сучасної медичної культури є трансформація моральних цінностей. Особливістю медичної діяльності є чітко виражена духовно-ціннісна складова. Визначну роль у професійній діяльності сучасного медика відіграє високий рівень його моральної культури, яка проявляється в специфічних вимогах до особистісних якостей лікаря. Їх характеризують здатність співчувати пацієнту; готовність до самопожертви; високе почуття відповідальності за результати своєї діяльності; старанність і обов'язковість; сила волі та професійна мужність; наявність розвиненої інтуїції та рішучості; почуття власної гідності, незалежності і впевненість у собі, принциповість; толерантність, терпимість до культури, релігії, характеру пацієнта; колегіальність, яка проявляється в тактовності, доброзичливості; нетерпимість до халатності й недобросовісності; високий рівень професійної та комунікативної компетентності; працьовитість; розвинена лікарська рефлексія, самокритичність; віра в рятувальну місію медицини; оптимізм [1, с.72].

Останнім часом постає питання про необхідність вироблення нового підходу до етично-правових аспектів професійної діяльності, який розробляється в рамках біоетики. Важливим кроком у даному напрямку стало виділення принципів Т. Бошама, Дж. Чайльдреса і системи правил при здійсненні медичної діяльності: правдивості, приватності, конфіденційності, вірності, інформованої згоди. Лікарю необхідно добре вивчити основні галузі психології: загальну, педагогічну, вікову, соціальну, медичну; оволодіти методиками психодіагностики, психокорекції, психотренінгу, психоаналізу; добре знати свій психічний статус і грамотно оцінити психічний статус хворого, і це особливо актуально нині, коли відбувається процес соціалізації професії лікаря, тобто перехід його діяльності із системи «людина – людина» в систему «людина – суспільство»

Отже, комплексний аналіз наукових джерел стосовно особливостей формування й основних складових професійної культури майбутніх лікарів дозволив нам визначити її основні структурні компоненти та критерії: аксіологічний (ціннісний критерій), операційно-діяльнісний (когнітивно-діяльнісний критерій), професійно-особистісний (особистісно-творчий критерій). Формування кожного з цих компонентів пов'язане з формуванням його характеристик і особливостей як складової цілісної системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кардашевська Г. Е. Професійні ціннісні орієнтації майбутніх лікарів / Г. Е. Кардашевська // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2013. – № 15. – С. 70-75.
2. Педагогика профессионального образования: Учеб. пособие / Е. П. Белозерцев, А. Д. Гонеев, А. Г. Пашков и др.; Под ред. В. А. Сластенина. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 368 с.

Головкова М.М.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки
і педагогічної майстерності

Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

Смоляков О.В.

магістрант Мелітопольського
державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

ГУМАНІЗМ – ЯК НЕОБХІДНА ЯКІСТЬ МЕНЕДЖЕРА ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ

Ключові слова: менеджер освіти, управління, освітній процес, гуманізм, загальноосвітній навчальний заклад, професіоналізм.

Keywords: the manager of formation, management, educational process, humanism, a general educational institution, professionalism.

Актуальність дослідження. Реформування системи освіти починається з певних змін в управлінні освітою та управлінні навчальними закладами. Тому ефективність освітніх процесів значною мірою залежить від професійної майстерності педагогічних і керівних кадрів, на які покладена відтепер провідна роль у здійсненні інноваційних перетворень у галузі навчання і виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми показав, що нині їй приділяється досить значна увага, здійснюється постійний пошук. Теоретичні проблеми підготовки і формування особистості менеджера освіти розглянуто в працях Т. Десятова, О.Коберника [4], В.Крижка [5,6], О.Максимова [9], О.Мармази [10], Є.Павлютенкова [6], І.Струкової [14], Б.Тевліна [4], Г.Тимошко [16], Є.Хрикова [18], Н.Чепурної [4] та інших.

Подальша доля освіти буде залежати від її здатності переорієнтуватися на людину, на виховання особистості, здатної служити Батьківщині, що важко собі уявити без викладачів і управлінців, які доводять приклад такого служіння. Стабільність і поступовий розвиток освіти буде залежати насамперед від гуманістичних якостей особистостей самих діячів, від їх культури, енергії, толерантності, від їх здібностей гуманізувати соціальний інститут освіти. Гуманізацію освіти й школи в широкому значенні слід розуміти як їх переорієнтацію на особистість, на формування людини як унікальної цілісної творчої індивідуальності, що прагне до максимальної реалізації своїх можливостей (самоактуалізації), відкрити для сприймання нового досвіду, здатну здійснювати свідомий і відповідний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях [1,177]. Сутність гуманізації в тому, що людина повинна бути освіченою, а освіта – людяною. Це розумів, наприклад, В.Сухомлинський, який ставив питання про «гуманітарну, лю-

дяну освіти»: «Чому людина загалом не стала для кожного найважливішим об'єктом пізнання, чому саме пізнання людини не стало... самим цікавим пізнанням?» [15,37]. Актуальність цієї проблеми нині не зменшилася, навпаки – прогресивно зростає. Але для того, щоб гуманізувати освіту, необхідно, для початку, як мінімум погодитися з існуванням людини (особистості) як об'єктивної реальності. Не дивлячись на те, що особистість як об'єкт дослідження завжди знаходиться в полі зору багатьох вчених, вивчена вона не зовсім повно. Про це свідчить той факт, що переважна більшість людей вважає, що чим краще живе людина, тим краще вона сама. Але в дійсності від особистості не можна відкараскатися лише «соцкультпобутом», а також високою зарплатнею. Особистість – це психологічний образ людини як дієздатного члена суспільства, який усвідомлює свою роль у ньому. Особистість формується під впливом зовнішніх умов життя (соціальних) і біологічних факторів. Те, що набуває особистість в результаті впливів навколишнього світу, і те, що є в індивіді від природи, тісно взаємопов'язано. А це означає, що формування людини під впливом зовнішніх умов життєдіяльності відбувається через внутрішні умови, тобто природні і набуті при житті якості, якими людина володіє. Наукова спадщина в галузі дослідження особистості яскраво виражена в працях Б.Ананьєва, О.Леонт'єва, С.Рубінштейна, Л.Виготського та інших. На основі відкриттів вітчизняних вчених визначені шляхи соціалізації і виховання особистості. Здібності, які формуються в ході цього процесу відтворюють у особистості найкращі людські якості, а, відповідно, і суспільство набуває нову якість. З суспільством людина пов'язана через різні соціальні організації і соціальні інститути. Школа і вищі навчальні заклади в тому числі. В їх функціонуванні знаходить конкретний прояв ставлення суспільства до окремої людини [3]. Це ставлення впливає на формування масштабності особистості і її поведінкової спрямованості, на забезпечення безпечних умов і гарантій життя людини. Природно, що ставлення світу до людини впливає на формування ставлення людини до світу. Світ, який викинув з поля зору людські проблеми, формує «скромну» особистість, коло потреб якої обмежено власними інтересами і егоїстичним здоровим глуздом. Тому назріла необхідність відновити єдиний ключовий гуманістичний «здоровий глузд», у відповідності з яким життя на землі, людина, особистість будуть пріоритетні, а техніка, економіка, освіта, політика, всі інші інститути лише тоді виправдають своє існування, коли будуть служити гуманістичному розвитку людини і суспільства. Якщо вони з цією функцією не справляються, необхідно шукати шляхи їх зміни, інакше вони витиснуть людину, стануть сильнішою за неї, стиснуть її особистість до масштабу егоїстичних потреб, її дух обмежиться утилітарними клопотами [3]. Велика кількість експериментів по виявленню якостей особистості самих вчителів призвела до важливого результату, який полягає в наступному. Для того, щоб гуманізувати інститут освіти в цілому, необхідно мати безперервний ланцюг, який складається з людей гуманістичної орієнтації: вихователь – вчитель – завуч – директор – керівники вищих органів управління закладами освіти – керівник на рівні міністра. Потрібна найтонша відновлювальна робота, турбота про те, щоб на усіх ключових позиціях були люди гуманістичного складу, люди, здатні в усьому йти від людини, виходити з інтересів народу, стверджувати гуманістичні цінності суспільства.

Управління – це, насамперед, робота з людьми, з кожною людиною окремо. Кожен фахівець повинен чітко усвідомлювати, що для досягнення успіху потрібно навчитися робити так, щоб усі, з ким доводиться працювати, пройнялися при-

хильністю до керівника, були переконані в його правоті і докладали максимальні зусилля для успіху загальної справи. Управління – це неперервний процес аналізу досягнень, творчого пошуку, запровадження елементів модернізації в практику управлінської діяльності, нових напрямів, трактувань, понять, які впевнено завоюють пріоритети в розвитку освіти сучасної доби [16, 37]. Щоб роботи щось якісно, треба знати, що і як робити, а вже потім моделювати, творити, реформувати. На наш погляд, підвищення ефективності підготовки педагогів і майбутніх менеджерів освіти багато в чому залежить від того, наскільки гуманні за змістом і методами навчання курси, які вони слухають; чи охоплюються усі культурні пласти і розрізи гуманітарного знання, не замикаючись в межах науки; чи правдиво відбиваються існуючі суспільні звичаї, не допускаючи ані прикрашення, ані очорнення; чи стимулюється логічний аналіз і порівняння різних точок зору з одних і тих самих питань, широко використовуючи діалогові методи роботи на заняттях; чи формуються навички мислити в широкому міжкультурному полі знань; чи ґрунтуються на загальнолюдських цінностях – повазі прав і свобод особистості, здоровим способом життя та ін. Необхідно спонукати тих, хто навчається до інтелектуального і морального самовдосконалення, постійного саморозвитку свого творчого потенціалу; інакше кажучи, активізувати творчу рефлексивну діяльність студентів у відповідності з принципом «ти будеш таким, яким сам себе зробиш»; формувати неприйняття соціальної нерівності людей, встановленого за расовим, статевим, національним, релігійним ознакам; сприяти вільному і раціональному самовизначенню в політичній, професійній, духовній і інших сферах тощо. Слід відзначити, що менеджмент в освіті має свою специфіку та притаманні тільки йому закономірності. Ця специфіка полягає в особливостях предмету, продукту, знарядь та результатів праці менеджера освіти. Менеджмент в освіті – це комплекс принципів, методів, організаційних форм та технологічних прийомів управління освітнім процесом, спрямованих на підвищення його ефективності. Предметом праці менеджера освітнього процесу є діяльність суб'єкта управління. Продуктом праці менеджера є інформація про навчально-виховний процес. Знаряддям праці є слово, мова. Результатом праці менеджера є рівень якості освіти, вихованості та розвитку об'єкта менеджменту – учнів [16,38].

Управляти загальноосвітнім навчальним закладом, забезпечити ефективне його функціонування може лише неординарна особистість керівника з такими якостями і професійними знаннями: сформованість особистісних цінностей і позитивної соціальної орієнтації; сформованість позитивної «Я-концепції», впевненість у собі; здатність до творчої діяльності, ризику; здатність і прагнення до саморозвитку; вміння впливати на підлеглих засобами переконання, розкриття перспективи особистісного і професійного росту, матеріального забезпечення; уміння виявляти, ставити і розв'язувати нагальні проблеми діяльності школи та бачити її перспективи розвитку; комунікативність, на основі якої формуються оптимальні міжособистісні взаємини в колективі; ініціативність і внутрішня свобода, прагнення досягти позитивного кінцевого результату; орієнтація в керівництві колективом на співпрацю з його членами, створення колективу одностайців тощо. Ефективність управління загальноосвітнім навчальним закладом визначається кінцевим результатом його діяльності – соціально і морально сформованою особистістю учня.

Розглядаючи основні тенденції удосконалення підготовки менеджерів освіти, слід відзначити те, що центральне місце в її оновленні займає особистість самого управлінця, яка поряд з метою, змістом, технологічними прийомами, засобами є головуючим компонентом в будь-якій педагогічній системі. Цілком природно, що при змінах, які відбуваються в освітній системі, повинні відбутися конструктивні зміни і у вимогах до особистості сучасного управлінця, до його професійної майстерності, від якої залежить швидкість і глибина перебудови освітньої системи. У зв'язку з цим до сучасного менеджера освіти висуваються дуже високі вимоги. Важливим є те, що він повинен володіти здатністю управляти собою, впливати на оточуючих, керувати, знати сучасні управлінські підходи, вміти навчати та створювати умови для розвитку підлеглих. Він повинен вміти сприймати потреби колективу, його проблеми, розуміти труднощі окремої людини, відстоювати інтереси співробітників, володіти добре розвинутою здатністю розуміти і ясно виражати загальні інтереси колективу.

Сучасний навчально-виховний процес в освітніх установах розвивається як соціально-педагогічна система, де суб'єкти цього процесу носять колективний характер, де зростає роль особистості, індивідуальності викладача і того, хто навчається, а, відповідно, і механізмів регуляції міжособистісних і ділових відносин в колективі. Це вимагає від керівника глибоких знань в галузі соціальної психології спілкування, загальної і професійної педагогіки, педагогіки управління різними системами. Стає все більш важливим відхід від авторитарних, адміністративних методів управління і перехід до економічних і психолого-педагогічних методів управління, які стимулюють творчу активність викладача, того, хто навчається, їх прагнення до самоосвіти, самовдосконалення і більш високих результатів їх сумісної праці. В сучасних умовах підготовки фахівців в галузі управління освітою необхідно сформувати міцний базовий масив знань і умінь, науковий стиль мислення, творчу ініціативу і оновлену філософію професійної праці. Тому викладачі педагогічного вузу повинні правильно розуміти і враховувати в роботі різноманітні явища суспільного життя, вміти передбачати результати своєї праці і освітньої системи в цілому. В них повинна бути сформована внутрішня потреба в постійному самовдосконаленні, невпинному пошуку нових технологій навчання і виховання молодих спеціалістів-управлінців.

Література.

1. Аносов І.П. Педагогічна антропология: Навчальний посібник. – К.: Твім інтер, 2005. – 262 с.
2. Аносов І.П. Сучасний освітній процес: антропологічний аспект: Монографія. – К.: Твім інтер, 2003. – 391 с.
3. Бойко А.М. Найвища цінність – людина // Педагогіка і психологія. – 1994. – № 2 (3). – С.47-54. Десятов Т.М., Коберник О.М., Тевлін Б.Л., Чепурна Н.М.. Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом: Навчальний посібник /– Х., Вид. гр. „Основа”, 2004. – 240 с.
4. Крижко В.В. Теорія та практика менеджменту в освіті. – Запоріжжя: Просвіта, 2003. – 272 с.
5. Крижко В.В., Павлютенков Є.М. Менеджмент в освіті. Д.О.: ІЗМН „Твін Сервіс”, 1998. – 192 с.
6. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти. – К.: Магістр, 1996. – 256 с.

7. Максакова В.И. Педагогическая антропология. – М., 2001.–208с.
8. Максимов О.С. Антропологічна сутність підготовки майбутнього вчителя // Науковий вісник МДПУ. Серія: Педагогіка. – Вип.1. – Мелітополь, 2005. – С.116-126.
9. Мармаза О.І. Реалії та можливості підготовки менеджерів освіти // Управління школою. – 2003. – № 27. – С.7-10.
10. Огурцов А.П. Педагогическая антропология: поиски и перспективы // Человек. – 2002. – № 1. – С.34-38.
11. Островерхова Н.М., Даниленко Л.І. Ефективність управління загальноосвітньою школою: соціально-педагогічний аспект: Монографія. – К.: Школяр, 1996. – 302 с.
12. Пікельна В.С. Управління школою. У 2 ч. – Х.: Вид. гр. „Основа”, 2004. – Ч. 1. – 112 с.; Ч.2. – 112 с.
13. Струкова І.І. Новий тип керівника на етапі змін // Управління школою. – 2006. – № 2. – С.24-27.
14. Тимошко Г. Організація самоменеджменту в процесі підготовки керівника ЗНЗ до управління якістю освіти // Освіта і управління. – 2007. – Т.10. – № 1. – С. 37-40.
15. Троїцька Т.С. Філософська методологія як чинник модернізації професійної підготовки педагога. – Сімферополь: Таврія, 2006. – 276 с.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З ПРЕДМЕТУ «ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО» У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

Ключові слова: навчально-методичне забезпечення; образотворче мистецтво; навчальна література; загальноосвітня школа.

Keywords: methodical maintenance; fine art; academic literature; school.

В умовах реформування мистецької шкільної освіти, державою висуваються нові вимоги до змісту, форм і методів навчання предметів художньо-естетичного циклу. Одним із актуальних питань є розробка якісного навчально-методичного забезпечення із навчальної дисципліни «Образотворче мистецтво» для учнів і вчителів загальноосвітніх закладів. Однак, за для реалізації поставлених завдань необхідне комплексне теоретичне підґрунтя основане на уточненні та систематизації навчально-методичного забезпечення з предмету образотворче мистецтво.

Відповідно до ДСТУ 3017-95 **Видання** – це документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, виготовлений друкуванням, тисненням або іншим способом, містить інформацію, призначену для поширення, і відповідає вимогам державних стандартів, інших нормативних документів щодо їхнього видавничого оформлення і поліграфічного виконання.

Разом з тим слід зауважити, що не завжди видання, що позначається як «книга для вчителя» або «книга для учнів», є навчальним. Воно може бути науково-популярним, якщо містить відомості з певного питання або результати наукового дослідження у формі, зрозумілій нефахівцям, і не має безпосереднього зв'язку з програмою навчальної дисципліни; літературно-художнім, якщо містить твір художньої літератури, але не пов'язує його з програмою певного курсу; виробничо-практичним, якщо адресується вчителям і подає відомості з технології, техніки й організації навчального процесу. Існують також видання, що посідають проміжне місце між навчальними виданнями та іншими, наприклад, довідковими (**навчальний довідник**, навчальний **тлумачний словник** і т.п.).

Образотворче видання – видання живописних, графічних, скульптурних творів мистецтва, спеціальних чи художніх фотографій та інших графічних робіт, креслень, діаграм, схем тощо. Оскільки друковане видання не завжди тиражує сам твір образотворчого мистецтва, а лише відтворює його зображення, дослідник проблеми критеріїв сучасної типології книги Гречихин О. вважає за доречне тлумачити образотворче видання, основну частину якого займає відтворення живописних, графічних, скульптурних творів мистецтва, спеціальних чи художніх фотографій та

інших графічних робіт, креслень, діаграм, схем тощо Про те, така трактовка не є державно затвердженою.

До навчально-методичного забезпечення, із шкільного предмету «образотворче мистецтво», належить **Альбом**. Це – книжкове чи комплектне аркушеве образотворче видання з пояснювальним текстом або без нього.

У рамках окресленого питання, потребує уточнення та розмежування поняття підручник та навчальний посібник.

Підручник – навчальне видання з систематизованим викладом дисципліни (її розділу, частини), що відповідає навчальній програмі та офіційно затверджене як таке. **Навчальний посібник** – навчальне видання, що доповнює або частково (повністю) замінює підручник та офіційно затверджене як таке. До навчальних видань належать також **навчально-методичний посібник** – навчальне видання з методики викладання навчальної дисципліни (її розділу, частини) або з методики виховання, **навчальний наочний посібник** – навчальне образотворче видання матеріалів на допомогу у вивченні, викладанні чи вихованні.

Враховуючи специфіку курсу «образотворче мистецтво» та особливості визначення основних понять окресленого питання, зазначимо, що у більшості наукових джерел **підручник із образотворчого мистецтва** тлумачиться, як вид навчальної літератури, який представляє знання і види діяльності з предмета «Образотворче мистецтво» відповідно до Державного стандарту галузі «Художня культура» та вимог навчальної програми з урахуванням вікових особливостей учнів. Відображення відомостей про вікову категорію читачів на титульному аркуші кожного видання – одна із обов’язкових вимог до методичного забезпечення.

Учителями образотворчого мистецтва в процесі педагогічної діяльності активно застосовуються **карткові видання** – картки встановленого формату, що надруковані на матеріалі міцної щільності, **поштові картки** – надруковані з одного чи з обох боків, **плакат** – видання у вигляді одного чи декількох аркушів друкованого матеріалу встановленого формату, надруковане з одного чи з обох боків аркуша, призначене для експонування. Зазначені картки та плакат, доповнюють ілюстративно-методичне забезпечення предмету, складають основу наочного ряду. Відмітимо, що значна увага при підборі наочності належить естетичному оформленню та демонстрації вищезгаданих методичних напрацювань. Плакат та карткові видання мають бути якісно надрукованими, чіткими та читабельними.

Отже, навчально-методичне забезпечення з дисципліни «образотворче мистецтво» складається з: образотворче видання, альбом, підручник, навчальний посібник, навчально-методичний посібник, навчальний наочний посібник, підручник із образотворчого мистецтва, карткові видання, поштові картки, плакат. Зібраний матеріал орієнтує у сфері мистецтва, допомагає уникати непорозумінь при роботі з навчально-методичним забезпеченням.

Павленко В.В.

кандидат педагогічних наук,
доцент,
Житомирський державний
університет
імені Івана Франка

РЕФОРМУВАННЯ ПОЛЬСЬКОЇ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ XX - ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ

Ключові слова: креативність, креативна компетенція, інноваційна школа, розвиток креативного потенціалу.

Keywords: creativity, creative competence, innovative school, development of creative potential.

Сучасна система освіти в Польщі перебуває на етапі модернізації, спрямованого на вдосконалення й організацію діяльності шкіл різних типів. Приєднання до Болонського процесу (1999 р.) є початком реалізації на державному рівні виконання стратегічних цілей, які відображають загальноєвропейську політику розвитку освіти на всіх рівнях. Головне завдання перетворень в освіті – наближення її до тих принципів, які характерні для країн Європейського Союзу.

У сучасній європейській педагогіці вдосконалення навчального процесу пов'язують із використанням методик і технологій, орієнтованих на розвиток креативності з урахуванням індивідуальності.

Із вересня 1999 року в Польщі була прийнята нова система народної освіти, яка отримала назву нової шкільної системи. Однією з причин реформи системи була перспектива інтеграції Польщі в Євросоюз, у зв'язку з чим була здійснена спроба адаптувати польську систему освіти до європейської [3].

Розвиток освітніх реформ у Польщі досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці: А. Василюк, Ю. Коваль, Л. Ляшенко, С. Мешальський, Е. Огородська-Мазур, С. Сисоева та ін.

У педагогічному словнику В. Оконя зазначено, що освітня реформа – це зміна системи, змісту й організації системи освіти в цілому або деяких її частин, викликана трансформацією соціально-економічного життя країни та необхідністю адаптації її до потреб освітньої діяльності, а також поліпшення педагогічних наук [1, 174].

Проведення реформи, яка почалася в 1999 р, було розраховано на кілька років. Зміни відбулися як у структурі польської системи освіти, програмі навчання, так і в наближенні навчальних закладів до європейських стандартів. Наслідком змін було збільшення числа молодих людей із середньою і вищою освітою. Випускники польських шкіл повинні отримувати широкопрофільну підготовку, у якій особлива увага звернена на інформатику, іноземні мови, підготовку до самоосвіти, самостійне влаштування на роботу, уміння поводити себе на ринку праці [2].

Реформа системи освіти внесла зміни практично в усі сфери її функціонування, починаючи з основ фінансування державної освіти, через створення нових

типів шкіл і нової організації занять, аж до принципів прийому на роботу та оплати праці вчителів [5].

Паралельно реформа була проведена у таких *напрямах*: структурна реформа – зміна шкільної системи; реформа програм, пов'язана зі зміною форм і методів роботи вчителя з учнем; реформа системи оцінювання; реформа у сфері управління і нагляду системи освіти, яка впливає з адміністративної реформи; реформа системи просування по службі та заробітної плати вчителів, а також зміна ролі вчителя в процесі навчання; реформа у сфері фінансування освіти.

Реформа польської освіти змінила шкільну систему. Реформування шкільної системи був поділено на декілька етапів. З 1 вересня 1999 року, відповідно до закону від 8 січня 1999 року, який містить правила введення реформи системи освіти, почалося впровадження реформованої системи обов'язкової освіти, до складу якого входять такі школи: 6-річна початкова школа, 3-річна гімназія, 3-річні профільні ліцеї.

У результаті реформування польської освіти у школах запроваджено дві системи – внутрішню та зовнішню оцінювання загальноосвітньої підготовки школярів.

Під час оцінювання вчитель повинен керуватись такими стандартами:

– *корисність* (оцінювання не має значення, якщо не буде використано певним способом);

– *ретьельність* (оцінювання потрібно проводити використовуючи засоби, які дають гарантію на вірогідність результатів);

– *реалістичність* (оцінювання проводиться з погляду доцільності, економічних та організаційних мотивів);

– *етичність* (оцінювати потрібно лише коректно) [4].

Директори та педагоги сучасних польських шкіл мають більше автономії у виборі змісту навчання. Вчителі можуть вибирати або створювати власні авторські програми. Така перебудова польських шкіл є наслідком децентралізації управлінських функцій, підвищення самоуправління та відповідальності шкіл за якість загальноосвітньої підготовки, що дозволить ефективніше використовувати педагогічні кадри [4].

Школа ідеальне місце для розкриття творчих здібностей і талантів, для розвитку креативності учнів. Професія вчителя вже давно розглядається як креативна, але лише в останні роки тема «креативного вчителя» набула особливе місце.

Креативність у школі – це: модернізація навчального процесу (відповідність потребам сучасних дітей); право на створення авторських програм; креативне вирішення проблем освіти (навчання та виховання), що враховує унікальність кожного учня.

Проаналізувавши навчальні плани можемо зробити висновок, що термін «креативність» зустрічається в передмовах до навчальних програм, але набагато рідше – у конкретних предметних розробках; ще рідше зустрічається реалізація ідеї креативності у практичній діяльності вчителя або в реальних навчальних ситуаціях.

До позитивних сторін реформи системи освіти польські дослідники відносять:

- передачу шкіл до відомих органів місцевого самоврядування;
- відновлення інституції гімназії у системі освіти;
- уведення системи критеріїв і зовнішніх іспитів;
- автономія шкіл (що забезпечує різноманітність освітніх пропозицій).

Література

1. Okoń W. Słownik pedagogiczny / W. Okoń. – Warszawa 1992, PWN. – s. 174.
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 1999 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego (Dz. U. 1999, nr 14, poz. 129). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zus.pl/default.asp?id=6&p=6>
3. Василюк А., Ляшенко Л. Нові підходи до планування і реформування освіти (зарубіжний досвід) // Освіта і управління. – 2002. – Т. 5. – № 1.
4. Гриневич Л. Децентралізація управління освітньою системою (на прикладі Польщі) / Л. Гриневич // Освіта і управління. – 2004. – Т. 7. – № 3-4.
5. Реформування шкільної освіти Польщі на початку ХХ ст. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://npu.edu.ua/e-book/book/html/D/ispu_kiovst_Demyanenko/300.html

ПОД- СЕКЦИЯ 3. Инновации в области образования.

Г.І. Кшановська¹, Л.Д. Борейко², С.Ю. Каратеева²

асистент кафедри догляду за хворими та

вищої медсестринської освіти¹,

к.мед.н, доцент кафедри догляду за хворими та

вищої медсестринської освіти²

ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет»

ІНТЕГРАЦІЯ НАУКИ І ПРАКТИКИ ЯК МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ В ОБЛАСТІ СУЧАСНОЇ МЕДИЦИНИ

Резюме: У статті висвітлено сучасні можливості університетських клінік, клініко-діагностичних лабораторій, поєднання наукового і практичного підходів в медицині.

Ключові слова / key words: університетська клініка / University Hospital, вища медична освіта / higher medical education, клініко-діагностична лабораторія / clinical diagnostic laboratory, лаборант / laboratory, бакалавр / bachelor.

Вступ. Європейські інтеграційні процеси дедалі відчутніше впливають на всі сфери життя України, зокрема, на реформування системи вищої освіти. Якість охорони здоров'я в країні є одним з найвиразніших показників її розвинутості. Сучасна освіта характеризується значним динамізмом знань, оскільки підґрунтя освіти — наукові дослідження — розвиваються дуже інтенсивно. Інтеграційні процеси ставлять нові завдання перед освітньою системою країни і потребують підвищення якості вищої освіти. Стратегічною є цілеспрямована орієнтація всіх дисциплін на цілісне вивчення явищ і процесів конкретної наукової галузі фахової орієнтації студента, формування професійних якостей майбутнього спеціаліста.

Основна частина. Досвід європейських країн свідчить, що однією з умов підвищення якості вищої освіти є інтеграція науки і практики як механізм формування висококваліфікованих спеціалістів в області сучасної медицини. Рівень освіти у вищих медичних навчальних закладах має сприяти стійкому економічному зростанню і посиленню ролі України як європейської держави на основі задоволення потреб суспільства і всіх суб'єктів ринку освітніх та наукових послуг у висококваліфікованих спеціалістах на рівні, який вимагає європейське та світове співтовариство [3].

Висока конкурентоспроможність випускників в галузі медицини і наукових розробок є головним критерієм ефективності освіти в напрямку підвищення якості практичної підготовки медичних кадрів.

Для розвитку інноваційної складової досліджень необхідна тісніша співпраця між медичною сферою і вузами. Так, в Європі створюються «Center of excellence», (що в перекладі означає «Центр передового досвіду») у вузах, які можуть пропонувати індустрії професійні структури для клінічних досліджень і проектів. Окремих контактів і договорів про співпрацю, як було до цих пір, вже недостатньо. Розвиток вузівської медицини як інтегрального компоненту освітнього процесу і науково-дослідної діяльності також має входити в комплекс стратегічних завдань на сучасному етапі [2].

В той же час вузівська медицина є невід'ємною частиною системи охорони здоров'я будь-якої цивілізованої країни, регіону. Зарубіжний досвід свідчить, що університетські клініки забезпечують найбільш високий рівень медичної допомоги: лікування здійснюють провідні професори, при необхідності негайно притягуються фахівці суміжних спеціальностей того ж рівня, діагностика проводиться на рівні науково-дослідних стандартів. Значна увага має приділятися університетським клінікам, функціонування яких сприяє посиленню загальномедичної компетентності студентів, і які відіграють важливу роль в спеціалізації лікарів. Як невід'ємна частина комплексної профілактики, діагностики і лікування в університетських клініках є клініко-діагностична лабораторія, де є поєднання наукового і практичного підходів в медицині [4].

Двадцять перше століття не даремно називають століттям розвитку лабораторної медицини, адже хворобу особливо за останні десятиліття можна виявити тільки після проведення складних лабораторних аналізів. Кожний медичний заклад починається з клінічної лабораторної діагностики – це один із найбільш точних і інформативних типів діагностики. Зараз в лабораторній діагностиці використовуються передові технології, тут можна розвиватися, тут можна дійсно допомагати всім лікарям: терапевтам, кардіологам, хірургам, акушер-гінекологам та ін. За даними ВООЗ лабораторна діагностика дає до 80% інформації про стан здоров'я людини. Лабораторія – це місце, де можна отримати саму достовірну інформація про стан організму за мінімальний проміжок часу.

В основу сучасних методів лабораторної діагностики лягли багаторічний досвід лікарів-лаборантів різних профілів (клініцистів, біохіміків, імунологів, бактеріологів та ін.). Досягнення клінічної медицини, лабораторної діагностики та організації медичної допомоги може полегшити задачі лікарів з оцінки (тлумачення) результатів клініко-лабораторних досліджень, надати примірний обсяг необхідних лабораторних досліджень при захворюваннях, які найчастіше зустрічаються в клініках [5].

У нових стандартах гармонічно поєднуються навички та вміння з біології, хімії та медицини, що дає можливість фахівцю кваліфіковано інтерпретувати результати досліджень. Введення у навчальний план суто медичних дисциплін з інтерпретацією лабораторних досліджень дасть можливість обґрунтовано підійти до проведення відповідного виду аналізу, інтерпретувати отримані результати та визначити кратність дослідження, що є важливим для тактики лікування пацієнта.

Підготовка висококваліфікованих фахівців з вищою освітою може здійснюватись на базі здобутого за напрямом «Лабораторна діагностика» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Набуття ними теоретичних знань за фахом, використання їх у практичній діяльності, оволодіння основними методиками досліджень у лабораторіях різного профілю (клініко-діагностичній, біохімічній, бактеріологічній, вірусологічній, імунологічній, санітарно-гігієнічній, патологоанатомічній, судово-медичній тощо) дозволяють орієнтуватися в складних службових ситуаціях і відповідають тим високим вимогам яких вимагає сучасна дійсність.

Майбутній бакалавр лабораторної діагностики повинен враховувати анатомо-фізіологічні особливості організму під час дослідження біологічного матеріалу; вміти використовувати обладнання клінічної, біохімічної, мікробіологічної, імунологічної, вірусологічної, санітарно-гігієнічної лабораторій відповідно до держстандартів і стандарту ISO/IEC; володіти професійними знаннями, методиками основних лабораторних досліджень;

працювати з сучасною апаратурою; вміти інтерпретувати результати аналізів; вести затверджену медичну документацію; використовувати латинську термінологію в практичній роботі, пов'язуючи її з анатомічною номенклатурою, назвами хвороб, збудників, медикаментів тощо, працювати з базами даних і використовувати інтернет-ресурси; формувати та висловлювати власну думку відповідно до отриманої інформації, використовуючи набуті знання під час дослідження біологічного матеріалу в подальшій професійній діяльності [4]. Постійний робочий контакт лікаря-клініциста і фахівця з лабораторної діагностики є тим чинником, що позитивно впливає на результативність діагностичного пошуку, а в остаточному підсумку і на ефективність лікування хворого.

У практиці медичних лабораторій зараз широко використовуються такі методи як спектрофотометрія, нефелометрія, турбідиметрія, флуориметрія, поляриметрія, радіоімунний, імуноферментний, флуоресцентний і хемілюмінісцентний аналізи та ін. Сучасні біохімічні аналізатори можуть виконувати від 200 до 1000 досліджень на годину, являють собою інтегровану систему для клінічних біохімічних досліджень, досліджень електролітів, а також спеціальних біохімічних досліджень, включаючи специфічні білки, моніторинг лікарських препаратів і визначення концентрації наркотичних речовин. Гематологічні аналізатори є високоавтоматизованими приладами з широкою комп'ютерною обробкою сигналів. Якщо звичайний клінічний аналіз крові надає лікарю 10-12 показників, то автоматичні гематологічні аналізатори останнього покоління дають оцінку 26 і більше параметрів одночасно з графічним представленням про розподіл основних клітинних популяцій (гістограми). На відміну від трудомістких ручних і напівавтоматичних методів дослідження, які займають багато часу, автоматичний аналіз крові дозволяє досліджувати до 100 і більше проб за годину, при цьому використовується невелика кількість крові (100-150 мкл). Особливою перевагою автоматичного аналізу є висока точність дослідження, оскільки підрахунок підлягають декілька тисяч клітин [6]. Фундаментальний принцип ПЛР здатність до саморепродукції, яка відтворюється штучно *in vitro*. Це витончений метод, що імітує природну еплікацію ДНК і дозволяє виявити єдину специфічну молекулу ДНК в присутності мільйонів інших молекул. Рівень визначення нуклеїнових кислот (ДНК і РНК) дозволяє проводити пряме виявлення інфекційних агентів або генетичну мутацію в будь-якому середовищі.

Лабораторії, які оснащені сучасним обладнанням, таким як ротаційний мікроскоп «Leica», що дозволяє отримувати зрізи тканин до 1мкм, мікроскоп з системою візуалізації зображення «AxioStar plus», набір необхідних реактивів та широка панель моноклональних та поліклональних антитіл дозволяють вирішувати майже весь спектр завдань з морфологічної діагностики.

Імуногістохімічні методи дозволяють проводити диференціальну діагностику пухлин, визначення гістогенезу пухлин, визначення джерела метастазу при невідзначеному первинному осередку пухлини, оцінювати гормональний статус пухлини, визначати імунофенотип пухлин (особливо пухлин лімфоїдної системи), визначати фактори прогнозу пухлинного росту, ідентифікувати різноманітні мікроорганізми (бактерії, віруси) та ін. [7].

Сучасні тенденції у розвитку приладів і апаратів для наукових і клінічних досліджень базуються як на фундаментальних знаннях біологічної і медичної науки, так і на широкому використанні досягнень фізики, хімії, інформаційної техніки, мікроелектронної технології, нових матеріалів [1].

Інноваційні технології позитивно впливають на процес навчання і виховання насамперед тому, що змінюють схему передачі знань і методи навчання. Водночас впровадження таких технологій у систему освіти в умовах становлення інформаційного суспільства ґрунтується на застосуванні комп'ютерів і телекомунікацій, спеціального устаткування, програмних і апаратних засобів, систем обробки інформації тощо. Кожне практичне заняття набуває рис науково-дослідної експериментальної роботи, сприяє розширенню кругозору студентів, дає можливість набутти практичні і теоретичні навички, необхідні для подальшої професійної діяльності.

Висновки. Необхідність застосування нових принципів управління і фінансування з впровадженням корпоративної форми управління, що сприятиме розвитку стратегічного бачення, інноваціям і гнучкості з метою досягнення належного рівня якості медичної освіти є очевидною.

Вивчення попиту на відповідному ринку праці, світовий досвід підготовки фахівців з лабораторної діагностики, процеси, що пов'язані з модернізацією матеріально-технічної бази клініко-діагностичних лабораторій закладів охорони здоров'я України, впровадження в медичну практику нових методів та методик діагностики захворювань, які базуються на сучасних досягненнях науки і техніки, свідчать про потребу у фахівцях, які поєднуюватимуть у собі певний рівень кваліфікації лікаря-клініциста та фахівця клініко-діагностичної лабораторії. Підготовка висококваліфікованих фахівців медичних-лаборантів, знання, вміння та практичні навички, які відповідають вимогам Стандарту освітньо-професійної програми за напрямом «Лабораторна діагностика», є головним завданням бакалаврату.

Література

1. Андрущенко В.П. Теоретико-методологічні засади модернізації вищої освіти в Україні на рубежі століть (за матеріалами доповіді, виголошеної на засіданні загальних зборів АПН України 23 листопада 2000р.) / В.П. Андрущенко // Вища освіта України. – 2001. – № 2. – С. 5-13.
2. Крисюк С. Державно-громадське управління освітою // Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні: матер. наук.-практ. конф. /С. Крисюк; [за ред. В.І. Лугового,В.М. Князева]. – К. : Вид-во УАДУ, 2001. -Т. 3.-С. 350-353.
3. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: матеріали до першої лекції / [уклад. М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, К.М. Левківський та ін.; відп.ред. М.Ф. Степко]. – К. : Вид. центр МОН України, 2004. -24 с.
4. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003-2004 рр.) / [за ред. В. Кременя; авт. кол.: М.Ф.Степко та ін.]. – Тернопіль : Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2004. – 147 с.
5. Сікорський П. Якість вищої освіти – основна вимога Болонського процесу / П. Сікорський // Освіта. – 2004. – № 19.- С. 3.
6. Горячковський О.М. Клінічна біохімія в лабораторній діагностиці: Довідковий посібник. – Вид. 3-е, вип. і доп.- Одеса: Екологія, 2005.- 616 с.
7. Теоретические основы и практическое применение методов иммуногистохимии // Руководство под ред. Д.Э. Коржевского// Издание второе 2014.- С.471.

Сілкова О.В.

доцент, к.п.н.,
в.о. завідуючого кафедрою
медичної інформатики,
медичної та біологічної фізики
ВДНЗУ «Українська медична
стоматологічна академія»

Оленець С.Ю.

викладач кафедри
медичної інформатики,
медичної та біологічної фізики
ВДНЗУ «Українська медична
стоматологічна академія»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Ключові слова: метод проектів, дидактика, освітня сфера

Keywords: project method, didactics, education sector

Ключевые слова: метод проектов, дидактика, образовательная сфера

Текст статті

Проект – це комплекс взаємопов’язаних заходів, розроблених для досягнення певних цілей протягом заданого часу при встановлених ресурсних обмеженнях [1].

В освіті метод проектів набув поширення починаючи з 18 століття в архітектурних та технічних школах Європи, де випускники, застосовуючи свої навички та знання у ході досліджень знаходили відповіді на певні завдання, наприклад, як спроектувати пам’ятник чи побудувати паровий двигун [2].

Проектний метод дозволяє студентам вирішувати проблеми з мінімальним керівництвом. Викладач при такому підході виступає консультантом, партнером, організатором пізнавальної діяльності.

Проектна діяльність, у першу чергу, спрямована на співпрацю суб’єктів навчального процесу, розвиток творчих здібностей, формування професійно-значущих умінь та навичок. Здебільшого проекти є ініціативою викладача, але плануються та виконуються студентами самостійно, індивідуально або у групах. Проектна робота ґрунтується на кваліфікації студентів і виступає у ролі технології для застосування навичок, набутих раніше у процесі навчання.

При роботі з проектом варто виділити ряд характерних особливостей. Перш за все це факт існування проблеми, яку необхідно вирішити у ході роботи. Причому проблема повинна бути особисто значимою для автора проекту, тим самим мотивуючи його до пошуків рішення.

Мета проекту обов’язково має бути зрозумілою, реально досяжною. Її втіленням є проектний продукт, котрий створюється автором у ході роботи останнього та являється засобом вирішення проблеми проекту.

У ході вирішення проблеми проекту корисно розбивати шлях на окремі етапи зі своїми проміжними завданнями. Кожен проміжний етап повинен бути відповідно поясненим.

Перед розробкою плану роботи над проектом, зазвичай необхідно підібрати та опрацювати літературу із різних джерел інформації, відібравши необхідну; далі провести потрібні досліді, експерименти, спостереження, дослідження, опитування, проаналізувавши і узагальнивши отримані дані; сформулювати висновки та записати на їх основі власну точку зору на вихідну проблему проекту та способи вирішення її.

Проект повинен бути виконаним обов'язково у письмовій формі (виконання так званого звіту про хід роботи, в якому описуються всі етапи проведеної роботи):

- проблема проекту;
- прийняті рішення та їх обґрунтування;
- проблеми, що виникали у ході роботи та способи їх подолання;
- аналіз зібраної інформації, проведені експерименти та спостереження, результати опитувань;
- підведення підсумків, зроблені висновки, перспективи проекту.

Зручно створювати проект використовуючи комп'ютерні технології (наприклад комп'ютерні програми для створення публікацій і WEB-сайтів, програми для створення комп'ютерних презентацій, текстовий та графічний процесори, табличний процесор, пошук інформації в Інтернеті, електронну пошту, тощо).

Проектний метод також передбачає застосування дослідницьких, пошукових та проблемних методів, які за своєю суттю є творчими. Результати проектів повинні мати матеріальний характер із відповідним оформленням. Це може бути відеофільм, альманах, альбом, плакат, комп'ютерна газета, тощо.

Виконаний відповідним чином, проект обов'язково має бути захищеним із презентацією результатів роботи. У ході презентації, автор повинен розповісти про хід роботи та показати її результати, таким чином продемонструвавши власні знання, досвід вирішення проблем проекту та придбану у процесі роботи компетентність. Презентація проекту виконавцем – один із найважливіших етапів виконання проекту, котрий передбачає самостійну оцінку автором виконаної ним роботи і придбаного досвіду в її ході. Автор проекту повинен також бути готовим відповідати на запитання інших студентів під час захисту.

Форми продуктів проектної діяльності також можуть бути подані у вигляді WEB-сайту, аналізу даних соціологічного опитування, відеофільму, відео кліпу, виставки, газети, журналу, макету, мультимедійного продукту, пакету рекомендацій, статті, навчального посібника та ін.

Особлива цінність проектного методу проявляється тоді, коли значна кількість тем із дисциплінарного курсу виноситься на самостійне опрацювання.

Таким чином, в основі методу проектів лежить розвиток пізнавальних навичок студентів, уміння самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі. Згідно з останніми дослідженнями, метод проектів покращує крім фактичного навчання, мотивацію студентів, впевненість у собі, розвиває критичне мислення. Однак застосування даного методу не є простим. Його використання потребує значних зусиль, додаткового часу, енергії та уваги як студента так і педагога.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bleeke M. H. The project: From a device for teaching to a principle of curriculum. – University of Wisconsin – Madison, 1968. – Т. 1.
2. Москвін С.О. Проектний аналіз. – Київ.: Лібра, 1999. –368 с.
3. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. – Київ.: Центр видавничої літератури, 2003. – 309 с.

Рішкевич Ольга Вікторівна

концертмейстер

кафедри теорії і методики музичної освіти та

хореографії Мелітопольського державного

педагогічного університета ім. Богдана Хмельницького

E-mail olga.richkevich@mail.ru

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-МУЗИКАНТА В КЛАСІ ВОКАЛУ

Розбудова незалежної України передбачає розвиток національної культури, славетної співочої народної спадщини, мистецтва та освіти, взаємозв'язок яких забезпечує прогрес суспільства й особистості.

Необхідність оновлення професійної підготовки вчителя музичного мистецтва підтверджується значним впливом на суспільство масової, телевізійної культури, посиленням бездуховності, знеціненням класичної світової та національної музичної спадщини й вокальної зокрема. Її загальні вектори визначені Національною доктриною розвитку освіти, Законом України «Про вищу освіту», Державною національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття») та «Діти України» [1, 6-11].

Характерною ознакою сучасного етапу розвитку мистецької освіти є загальнокультурна орієнтація навчально-виховного процесу, що передбачає не лише формування в студентів певної системи знань, умінь та навичок, а й розвиток духовної культури особистості. Якщо зміст духовної культури складають естетичні і моральні цінності суспільства, то музика, а саме вокальне мистецтво, є художньо-інтонаційним засобом вираження цих ціннісних орієнтацій. Тому формування вокально-виконавської культури у студентів є актуальним завданням формування сучасної музично-педагогічної освіти.

Вокально-виконавська культура вчителя музичного мистецтва, виявляючись підсистемою загальної професійно-педагогічної культури, має свої специфічні особливості: вона включає в себе оволодіння основами вокальної педагогіки і власне вокальне виконавство.

Різні аспекти вокальної педагогіки та вокального виконавства знайшли своє відображення в дослідженнях Д. Аспелунда, В. Багадурова, О. Далецького, Л. Василенко, Л. Дмитрієва, К. Мазуріна, Е. Малініной, А. Менабені, І. Назаренко, Г. Стуловой, Р. Юссона та ін. У науково-методичній літературі специфіка вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва розглядалася в різних аспектах: методика співу з позицій професійного виконавства (Л. Дмитрієв, М. Микиша, В. Морозов, В. Юшманов та ін.); роботи, присвячені загальним питанням вокально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики у ВНЗ (О. Баженова, К. Барвінська, В. Ємельянов, О. Плеханова, А. Філіппов та ін.) та питанням оволодіння вокально-виконавською технікою (Н. Гребенюк, К. Матвеева, А. Менабені, А. Саркісян). Різні грані вокального виконавства представлені в роботах китайських дослідників: Гу Юй Мей, Вей Лімін, У Лін Фень, Чжен Сяо

Ін, Чжоу Чжен Сун. Проблемам розвитку співацького голосу й вокально-естетичного виховання школярів присвячені праці: Л. Алексеевої, О. Малініної, Д. Огороднова, Г. Струве, Г. Стулової, Т. Шастіної, Ю. Юцевич та ін.

Водночас методичні аспекти роботи концертмейстера у класі вокалу з формування вокально-виконавської культури студентів допоки не отримали належного висвітлення у науково-методичних працях. Отже, зазначене вище і зумовило вибір теми даного дослідження.

Формування вокально-виконавської культури майбутніх учителів музичного мистецтва – одна з найважливіших цілей сучасної вищої музично-педагогічної освіти. І роль концертмейстера у цьому процесі є суттєвою.

Щоб захопити студентів музичним мистецтвом, концертмейстер сам повинен володіти високим рівнем виконавської майстерності, виконавської культури. Він повинен вміти зацікавити студентів виконанням зразків музичного мистецтва, розвинути у них інтерес і любов до музики, сформувати музично-виконавські навички. Концертмейстер як музикант-виконавець повинен володіти належною технікою гри на інструменті. У зв'язку із цим слід згадати слова видатного педагога-музиканта ХХ в. Г. Нейгауза: «... таланти створювати не можна, але можна створювати культуру, тобто ґрунт, на якому ростуть і процвітають таланти» [2, 147]. Концертмейстер повинен на високому художньому рівні виконувати музичні твори різних стилів і жанрів, вільно читати музичні твори з листа, здійснювати детальний розбір авторського тексту, знаходити адекватні інтерпретаційні рішення.

Отже, діяльність концертмейстера є суттєвим чинником формування вокально-виконавської культури майбутнього педагога-музиканта. І вона повинна мати системний характер. Методологічним підґрунтям цієї діяльності може стати комплексний культурологічний підхід у сучасній освіті.

Культурологічна орієнтація професійної діяльності концертмейстера проявляється в наступних теоретико-методичних аспектах:

1. *Семантичному* (розуміння, оцінка і ставлення до музично-педагогічної ситуації в контексті наявних культурних зразків).

2. *Проблемно-діяльнісному* (адекватність цілепокладання та ефективність вирішення музично-педагогічних проблем і завдань в конкретній соціокультурній ситуації).

3. *Комунікативному* (художньо-діалогічна взаємодія в ситуаціях музично-педагогічного спілкування в контексті відповідних культурних образів).

4. *Інформаційному аспекту* (фундаментальна основа професійної компетентності концертмейстера, що виявляється і професійних знаннях предмета, його методики, педагогіки та психології).

5. *Операційний аспект професійної компетентності концертмейстера*, структура якого представлена системою педагогічних знань, умінь і навичок:

- яскраво і захоплююче транслювати художню інформацію;
- осмислювати способи побудови художньо-педагогічної драматургії занять, варіювати їх типи і форми;
- управляти розвитком художньо-пізнавальних процесів, індивідуальної музичною діяльністю студентів;
- діагностувати рівень розвитку музично-педагогічних здібностей студентів, оперувати методами педагогічного дослідження на уроках вокалу.

6. *Діяльнісно-творчий аспект* професійної компетентності концертмейстера включає всі види творчої діяльності:

- співтворчість-сприйняття;
- художнє виконання музичного матеріалу;
- творчість-імпровізацію (як педагогічну, так і музично-виконавську);
- самовдосконалення;
- пошук новаторських форм і методів музично-педагогічної діяльності;
- спільну з студентами дослідницьку діяльність тощо.

Слід також виділити педагогічні умови, які від яких залежить ефективність процесу формування вокально-виконавської культури студентів у класі вокалу за участі концертмейстера:

1) реалізація навчально-педагогічного процесу має бути спрямована на розвиток музично-виконавської активності студента;

2) необхідно постійне підвищення рівня професійних знань, умінь, навичок, технічної майстерності як першооснови професійної підготовки майбутнього педагога-музиканта;

3) у процесі професійної підготовки необхідно акцентувати на розвиток індивідуальних особливостей особистості, у тому числі музикальності, як синтезу здібностей, необхідних для загального компонента всіх видів музичної діяльності;

4) при виборі репертуарної програми необхідно враховувати музично-творчий потенціал студента, як в плані їх підготовки, так і можливості її реалізації в концертному виступі;

5) у процесі освоєння педагогічного репертуару необхідно розширювати спектр вивчення високохудожніх зразків музичного мистецтва, інтерпретувати музичні твори у відповідності з певною культурною традицією;

6) потрібно використовувати ресурс історико-теоретичних дисциплін, що розширюють культурно-історичний контекст виконуваних творів і сприяють вихованню високої виконавської культури майбутнього вчителя музичного мистецтва;

7) організація та участь студентів-музикантів у різних формах музично-творчої та музично-просвітницької діяльності в процесі аудиторної та позааудиторної роботи (майстер-клас, концерт, лекція-концерт, творча зустріч-концерт, участь у конкурсах різного рівня, флеш-мобах, в концертних заходах для дітей та юнацтва і т. п.).

Отже, вокальна-виконавська культура майбутніх вчителів музичного мистецтва формується у процесі освоєння різних дисциплін. Особлива роль при цьому належить співацькій діяльності і її компетентному методичному супроводу як з боку педагога-вокаліста, так і з боку концертмейстера. Методологічним підґрунтям цього процесу є культурологічний підхід, який реалізується в різних аспектах (семантичному, проблемно-діяльнісному, комунікативному, інформаційному, операційному, діяльнісно-творчому) і передбачає формування у студентів здатності до глибокого осягнення змісту музики, виявлення власного ставлення до її художніх образів, технічно досконалого та артистичного втілення музичного твору в реальному звучанні.

Література:

1. Закон України «Про освіту»: З внес. змінами і допов. від 23 берез. 1996 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 21. – С. 84 – 90.

2. Нейгауз Г. Г. Об искусстве фортепианной игры: записки педагога / Г. Г. Нейгауз. – 5-е изд. – Москва: Музыка, 1988. – 240 с.
3. Шамаева Р. М. Креативные аспекты изучения репертуара в профессиональной подготовке педагога-музыканта / Р. М. Шамаева // Вестник Челябинской государственной академии культуры и искусств. – 2013. – № 3 (35). – С. 170-173.
4. Цагарелли Ю. А. Психология музыкально-исполнительской деятельности: учеб. пособие / Ю. А. Цагарелли. – Санкт-Петербург: Композитор, Санкт-Петербург. – 2008. – 367 с.

Садова Т.О.

Студентка магістратури
спеціальності

“Управління навчальними закладами”

Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

СПЕЦИФІКА УПРАВЛІНСЬКИХ ФУНКЦІЙ СУЧАСНОГО КЕРІВНИКА

Реалії сьогодення показують, наскільки сучасному керівнику необхідні знання з теорії та практики управління. Це потребує ґрунтовної професійної компетентності. Модернізація освіти в Україні поставила на порядок денний спеціальну підготовку керівних кадрів до управління змінами.

У Положенні про загальноосвітній навчальний заклад (розділ «Управління загальноосвітнім навчальним закладом») визначено межі компетенції директора ЗНЗ. Там же окреслено: «Директором може бути тільки громадянин України, який має вищу педагогічну освіту на рівні спеціаліста або магістра, стаж педагогічної роботи не менш як три роки, успішно пройшов атестацію керівних кадрів освіти». Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) проголошує: «На посаду директора призначаються досвідчені авторитетні фахівці-педагоги, які мають досвід управлінської діяльності або пройшли спеціальну управлінську підготовку»[3]. Під управлінням слід розуміти регулювання процесів, які відбуваються в певній системі. Саме слово «управління» означає свідому діяльність: вироблення рішень, перетворення їх у життя, регулювання системи відповідно до поставленої мети, підбиття підсумків діяльності, систематичне одержання, переробка і використання інформації.

За визначенням дослідників термін «управління», щодо школи означає цілеспрямований і планомірний вплив на колектив загалом, на окремих працівників та учнів з метою організації й координації їхньої діяльності, правильного здійснення

навчально-виховного процесу, підвищення його ефективності[1]. Нині управління школою має державно-громадський характер, ґрунтується на тісній співпраці державних органів і органів громадського самоврядування. Демократизація управління школою означає істотне розширення прав учителів та педагогічних колективів, відмову від жорсткої централізації і регламентації всіх сторін шкільного життя, подальший розвиток колегіальності керівництва, здійснення принципів звітності й виборності керівників, заміну адміністративно-командних методів управління методами і формами демократичного обговорення і прийняття рішень.

Управління освітою, школою — складний динамічний процес, система педагогічних впливів, які передбачають:

- комплексний аналіз досягнень і недоліків у навчально-виховному процесі;
- використання досягнень педагогічної науки та передового педагогічного досвіду в організації навчально-виховного процесу в школі;
- цілеспрямовані дії шкільного колективу, кожного учня;
- надання допомоги учнівським організаціям у трудовій підготовці учнів;
- підвищення педагогічної культури батьків;
- одержання інформації про діяльність учителів і учнів[1].

Процес управління має такі особливості:

- динамічність (гнучкість) — це властивість процесу управління змінюватися залежно від завдань, які стоять перед колективом;
- сталість процесу управління — це стабілізація, збереження традицій в організації навчально-виховного процесу, наступності у прийнятті управлінських рішень;
- циклічність і послідовність управлінських операцій — це постановка мети, збір інформації про стан об'єкта управління, планування дій, вибір варіанта дій, контроль і аналіз результатів[1,4].

Конаржевський Ю.А. стверджує, що внутрішньошкільний контроль є однією з найважливіших управлінських функцій, яка безпосередньо пов'язана з функцією аналізу і визначення мети; дані контролю без аналізу мертві, а при відсутності мети нічого контролювати[2].

Третьяков П.І. розглядає внутрішньошкільний контроль, як вид діяльності керівників школи спільно з представниками громадських організацій щодо встановлення відповідності функціонування та розвитку НВР школи на діагностичній основі[4].

Чоботар А.В. вважає, що внутрішньошкільний контроль – це одна з основних функцій управління, спрямована на отримання інформації про діяльність педагогів і на оцінку з метою прийняття конструктивних рішень по подальшій оптимізації управління та самоврядування в школі[2].

Ми вважаємо, що більш детальніше поняття «внутрішньошкільний контроль» розкривається із таких трьох позицій:

1. надання методичної допомоги педагогам з метою вдосконалення та розвитку професійної майстерності;
2. взаємодія адміністрації та педагогічного колективу, орієнтоване на підвищення ефективності педагогічного процесу;
3. вид діяльності керівників спільно з представниками громадських організацій щодо встановлення відповідності функціонування та розвитку, на діагностичній основі загальнодержавних вимогам.

Під управлінням взагалі розуміється діяльність, спрямована на вироблення рішень, організацію, контроль, регулювання об'єкта управління відповідно до заданої метою, аналіз і підведення підсумків на основі достовірної інформації. Так як, загальноосвітній навчальний заклад, як складна динамічна система виступає об'єктом внутрішкільного управління, то управління школою та її окремими компонентом або частиною, що виступає підсистемою більш загальної системи загальноосвітньої школи. Зазначеним компонентом підсистемами є цілісний педагогічний процес, класно-урочна система, система виховної роботи школи, система естетичного виховання учнів, системапрофорієнтаційної роботи та ін приватні випадки управління окремими шкільними підсистемами становлять сутність і зміст внутрішкільного управління. Таким чином, взаємодія учасників цілісного педагогічного процесу складається як ланцюг послідовних, взаємопов'язаних дій, або функцій: педагогічного аналізу, визначення мети і планування, організації, контролю, регулювання і коригування.

Управління школою здійснюється через реалізацію управлінських (технологічних) функцій, до яких відносяться планування, організація, координація, контроль, регулювання (корекція), облік та аналіз. Ідеться про функцію управління закладом і про функції управління будь-яким видом діяльності. Ефективне управління закладом освіти має спиратись на сучасні наукові підходи, перспективний педагогічний досвід. Сучасна наука пропонує філософські моделі управління, які ґрунтуються на теорії управління людськими ресурсами.

Відповідно до нових соціальних завдань зростають вимоги до змісту і характеру управлінської діяльності керівників шкіл, якості та ефективності навчально-виховного процесу. Керівник повинен володіти такими діловими і особистісними якостями, які допоможуть йому успішно вирішувати проблеми будь-якої складності і в будь-якому підрозділі школи.

Література

1. Ільїн В. С. Системно-структурний підхід до організації навчання. – М., 1992. – С. 16.
2. Конаржевский Ю.А. Менеджмент і внутрешкільное управління М., Центр «Педагогічний пошук», 2003 р.
3. Про затвердження Положення про загальноосвітній навчальний заклад Кабінет Міністрів України; Постанова, Положення, Перелік від 27.08.2010 № 778
4. Третьяков П.І. Управління школою за результатами / П.І. Третьяков, – М.: Просвещение, 1997. – 267 с.

О.А. Гаврилюк

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті розглянуто проблему професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва до художньої творчої діяльності з учнями загальноосвітніх закладів. Обґрунтовано створення необхідних педагогічних умов для забезпечення навчально-виховного процесу з максимальним використанням творчої діяльності засобами видів мистецтва. Охарактеризовано шляхи удосконалення професійних умінь та навичок застосування ефективних способів і методів в організації художньої творчої діяльності.

Ключові слова: професійна підготовка майбутнього вчителя, музичне мистецтво, художня творча діяльність, навчально-виховний процес.

Abstract. In the article the problem of professional preparing the future teachers of music to artistic creative activity with the pupils of secondary schools is examined. Creating the necessary pedagogical conditions for the educational process with maximum using of creative activity by the means of art facilities is grounded. The ways of improving professional skills and abilities of applying the effective methods and techniques in the art of creative activity are characterized.

Keywords: professional training of future teachers, musical art, artistic creativity, the educational process.

Актуальність дослідження. Пріоритетним напрямком державної освітньої галузі є постійне удосконалення професійної якості освіти, змісту та форм організації навчально-виховного процесу, необхідність оновлення теоретичних та методичних підходів в галузі розвитку висококваліфікованих спеціалістів, здатних реалізувати професійну значущість педагогічної творчості у відтворенні та збагаченні досвіду культурних цінностей суспільства. Перед сучасним вчителем ставляться вимоги розширення спеціальних музичних знань, уміння орієнтації у розмаїтті художньої творчості і з алгоритмами організації художньої творчої діяльності потребують

сформованості навичок професійної педагогічної діяльності та використання ціннісного потенціалу видів мистецтва.

Аспекти використання художньої творчої діяльності потребують сприятливих умов для розвитку творчих здібностей молодшої особистості педагога удосконалення комунікативних напрямків з урахуванням особливостей сучасного полікультурного середовища формування компетентності майбутнього фахівця, готовності до творчої самореалізації.

Результативність художньої творчої діяльності залежить від використання не лише педагогічних умов, але й удосконалених методів організації навчально-виховного процесу в цілому. Результати наукових досліджень з проблематики розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва свідчать про необхідність розробки нових шляхів формування професійної готовності до художньої творчої діяльності.

Мета даної статті полягає у визначенні шляхів формування готовності до художньої творчої діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва, удосконалення професійних умінь та навичок застосування художньої творчої діяльності.

Аналіз наукових досліджень з професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до художньої творчої діяльності з учнями загальноосвітніх закладів здійснювався через призму реорганізацій освітнього процесу. Основи художньої творчої діяльності як складової педагогічної підготовки розглядалися у працях П.Блонського, П.Каптерева, Я.Коменського, А.Макаренка, В.Сухомлинського та інших. Проблема готовності особистості до професійної діяльності у розвитку професійної компетентності висвітлено у працях Н.Кузьміної, К.Платонова, Д.Узнадзе; особливості педагогічної творчої діяльності обґрунтовано вченими Ф.Генобелен, В.Загвязинським, В. Кан-Калик, Н. Кузьміною, Л. Фрідман.

Проблематика творчості розкривається у працях О.Тутолміна, де аналізуються фактори, що обумовлюють характер, особливості творчої підготовки майбутніх спеціалістів в цілому: органічності єдності креативної грамотності, творчих здібностей та вмінь, творчої готовності до педагогічної праці [3, с. 5].

Провідним у реалізації проблеми професійної підготовки студентів І.Полубоярина відзначає діяльнісний підхід завдяки якому на основі вроджених задатків формуються здібності особистості [2, с.35].

Розглядаючи термін «діяльність» як практичний вид творчості, професійна готовність майбутніх вчителів музичного мистецтва в цьому аспекті проявляється у вирішенні різноманітних педагогічних завдань, успішній організації навчально-виховного процесу, отриманні відповідних результатів, наявності певних професійних і особистісних якостей, які забезпечують її ефективність. Успішність проведення такої діяльності студентів вбачається в удосконаленні організаційної системи навчально-виховного процесу, спрямованості на всебічний розвиток особистості, забезпечення високої якості формування професійної готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

В наукових дослідженнях О. Брушлинського, І. Дьякова, О. Леонтьєва, А. Нечаєва, А. Петровського, Я. Пономарьова, О. Тихомирова, П. Якобсона термін «творчість» розглядається як вид діяльності, що характеризується новизною процесу для якого необхідне дотримання відповідних умов, певних знань, вмінь і навичок та осо-

бістисних творчих здібностей. Професійна творча готовність виступає головним системоутворюючим компонентом творчої діяльності, яка обумовлює рівень професійної готовності майбутнього фахівця.

Термін «художня творча діяльність» висвітлюється у працях В. Шейко, де він обґрунтовується як напрям науково-дослідної діяльності студентів, робота у творчих студіях у вищих навчальних закладах [4, с. 29].

У контексті даного дослідження суттєвого значення набувають концептуальні основи розвитку художнього творчого потенціалу студентів, висвітлені в сучасних наукових працях накопичені Е.Абдулліна, Л.Арчажнікової, А.Козир, Г.Падалки, В.Ражникова, О.Ростовського, О.Рудницької, О.Щолокової. Дослідженням проблеми художньо-естетичного розвитку учнівської і студентської молоді займалися А.Болгарський, Б.Брилін, Т.Завадська, Л.Коваль, Л.Масол, С.Науменко, О.Олексюк, О.Отич, Г.Петрова, Г.Побережна, Г. Шевченко, А. Щербо, В. Шульгіна та інші.

У становленні методології педагогіки мистецтва як учення про закономірності, принципи та методи пізнання та відтворення дійсності засобами мистецтва в освітньому процесі важливого значення мають результати новітніх наукових розробок у музикознавстві М.Барановського, В.Медушевського, В.Назайкінського, Г.Орлова, В.Холопової.

Вклад основного матеріалу. Художня творча діяльність відноситься до специфічного виду естетичної творчості, що спрямовується на залучення особистості до спілкування з творами мистецтва та аматорської художньої творчості. Оскільки мистецтво – це сфера творчої діяльності, що спрямована на осмислення світу, його ціннісного потенціалу, оцінку людиною отриманих знань про буття й стосунки людей, яке виражає естетичне ставлення до цих явищ і об'єктивується в художніх образах [1, с. 61].

Обґрунтовуючи професійну необхідність використання мистецтва у змісті професійної підготовки майбутнього вчителя відзначається, що чим глибше педагог занурюється у світ мистецтва, тим краще донесе до своїх учнів зміст оволодіння педагогічною майстерністю.

Художня творча діяльність виступає однією з основних категорій педагогіки і мистецтв, виконує функції: комунікативну, просвітницьку, виховну, гедоністичну, пізнавально-евристичну, художньо-концептуальну, інформативну, естетичну, духовну, практичну та інші.

Для художньо-творчої діяльності характерні: наявність творчого завдання, особистісне значення і прогресивність, наявність об'єктивних умов творчості та особистісних якостей, новизна та оригінальність процесу та результату, необхідність творчої діяльності для професійного прогресу. Це вимагає від особистості безумовної наявності певної системи якостей, необхідних для її успішного виконання.

Розглядаючи в мистецькому плані художню творчу діяльність як ціннісний засіб вдосконалення особистості виникає необхідність поглиблення та оновлення змісту професійної підготовки вчителів музичного мистецтва реалізацією виховних заходів з використанням різних видів художньої творчості; функціонуванням творчих студентських гуртків за їх запитамі; впровадження активної художньої творчості студентів в процесі проходження педагогічної практики з учнями загальноосвітніх закладів; участь у конкурсах та фестивалях різних видів художньої творчості.

Успішність здійснення комплексного впливу на інтелектуальну, емоційну, почуттєву сферу впливає на рівень сформованості професійних умінь майбутніх вчителів музичного мистецтва, сприяє розвитку здібностей до художньої творчості, удосконалюються вміння, знання, набувається досвід роботи з учнями.

Набуття професійної майстерності студентів Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу здійснювалося шляхом досконалого володіння художнім мовленням, цікавим проведенням уроків музичного мистецтва з учнями, в проведенні позакласних заходів шляхом яскравого виконання художніх творів, проведенням різновидних форм музичної творчої діяльності.

Складовими готовності педагога до художньої творчої діяльності визначалися знання в галузях психології, педагогіки, мистецтвознавства, предметів музичних, теоретичних циклів, спеціальних музичних дисциплін; опанування методикою організації художньої діяльності студентів з учнями загальноосвітніх закладів.

Як засвідчив досвід експериментального дослідження професійна готовність вчителя до художньої творчої діяльності визначається рівнем розвитку репродуктивних та активних зразків діяльності творчого підходу в організації художньої діяльності. При цьому наявність позитивного ставлення до художньої творчості розглядається як результат і певний рівень професійної підготовки. Художня творча діяльність вибудовувалася за відповідною компонентною структурою формування професійної готовності вчителя музичного мистецтва, що включала: мотиваційну сферою для забезпечення позитивного ставлення до видів мистецтва, виявлення естетичних потреб та художніх інтересів; організаційну – яка включала засвоєння естетичних знань, сприймання творів мистецтва у вихованні естетичних почуттів, формування суджень, оцінок, смаків, ідеалів; корегувальною – керування процесом художньої творчої діяльності.

Таким чином, методичне забезпечення процесу удосконалення художньої творчої діяльності відбувалося через відповідний тематичний відбір видів художньої творчості, прогнозування естетичної результативності художньої діяльності; підбір матеріалів, засобів для проведеного заняття; визначення методики проведення та прийомів, структурування дій процесу творчої діяльності, аналіз проведених етапів заняття творчої діяльності разом з учнями та оцінювання результатів.

Висновки. Педагогічний досвід засвідчив, що майбутні вчителі музичного мистецтва розширювали професійний, педагогічний та художній світогляд, підвищували рівень виконавської музичної майстерності, розвивали в учнів здатність до оцінювання естетичних явищ, активізували художньо-творчі здібності, розвивали художній потенціал для формування навичок творчої співпраці в учнівському колективі засобами мистецтв, удосконалювали вміння творчого спілкування, комунікативності учасників художньої творчої діяльності. Отже вчитель музичного мистецтва є організатором художньої творчої діяльності, пов'язаних з музикою як об'єднуючим фактором художньої творчості.

Шляхом художньої творчої діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва сприятиме максимальній реалізації у різних напрямках мистецької діяльності, використання її художнього та виховного потенціалу, грамотному використанні різних видів художньої творчої діяльності, раціональному та ефективному вибору методів, самопізнавальної діяльності, використанні різних форм у виховному проце-

сі (індивідуальної, групової, колективної), показу власних естетичних переваг, вмінні володіти своєю поведінкою, культурою педагогічного спілкування, вмінні компетентно вмотивовано заохочувати вихованців, ціннісно підходити до кожного виду художньої творчої діяльності.

Результатом активної художньої творчої діяльності студентів стане зростання кількості творчих педагогів, підвищення якості їхньої професійної підготовки, розвиток неповторної творчої індивідуальності.

Використана література

1. Отич О.М. Педагогіка мистецтва у системі мистецьких субдисциплін педагогіки / Мистецька освіта в Україні: теорія і практика / О.П. Рудницька [та ін.]; заг.ред. О.В. Михайличенко, редактор Г.Ю.Ніколаї. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2010. – С.39-71
2. Полубоярина І. І. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки обдарованих студентів музичних спеціальностей у вищих навчальних закладах: дис. на здоб. наук. ст. доктора педагогічних наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Ірина Іванівна Полубоярина. – Харків, 2014. – С. 35.
3. Тутолмин А.В. Формирование профессионально-творческой компетентности студента-педагога [Электронный ресурс] : Монография / А.В. Тутолмин. – М. : Глазов. гос. пед. ин-та, 2006. – С. 5 – Режим доступа : http://window.edu.ru/catalog/pdf2txt/505/68505/42246?p_page=5
4. Шейко В. Організація науково-дослідницької діяльності : підручник. – 5-те вид., стер. / В.Шейко, Н.Кушнаренко. – К. : Знання, 2006. – С. 29.

Фоменко Елена Валерьевна

кандидат педагогических наук,
доцент кафедры физического воспитания,
Коммунальное учреждение
«Харьковская гуманитарно-педагогическая академия»
Харьковского областного совета,
г. Харьков

Фоменко Валерий Харитонович

кандидат биологических наук,
доцент кафедры спортивно-педагогических
и биологических дисциплин,
Коммунальное учреждение
«Харьковская гуманитарно-педагогическая академия»
Харьковского областного совета,
г. Харьков

ФИЗИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ СТУДЕНТОК ВЫСШИХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ С ПОМОЩЬЮ НЕТРАДИЦИОННЫХ ОЗДОРОВИТЕЛЬНЫХ ВИДОВ ГИМНАСТИКИ

Ключевые слова: студенты, молодежь, физическое воспитание, здоровье, технологии, нетрадиционные виды гимнастики, аэробика, шейпинг, пилатес, калланетика.

Keywords: pupils, students, youth, physical education, health protection, technologies, non-traditional gymnastics, aerobics, shaping, pilates, callanetics.

В учебно-воспитательном процессе педагогических ВУЗов физическое воспитание – это способ, который решает одну из сторон профессиональной подготовки студентов, способствует их индивидуальному творческому развитию, формированию и усовершенствованию его профессионально-важных навыков и качеств во взаимосвязи с его физическим и духовным развитием. Ряд диссертационных исследований [2, 4] освещали различные стороны занятий аэробикой в высших учебных заведениях и изучали такие вопросы как: технологии программ проведения занятий; содержание и направление занятий; совершенствование физического воспитания; формирование эстетического компонента; рассматривали как часть физического воспитания; организационно-методические условия проведения занятий; комплексный подход к проведению занятий; методика проведения дифференцированного занятия и как часть профессионально-прикладной физической подготовки.

Научные исследования в этом направлении, безусловно, представляют большой интерес, а их анализ позволяет ставить новые задачи к разрешению вопросов, которые должны улучшить физическое состояние студенческой молодежи [1]. Совершенствование и развитие педагогических технологий построения и разработка моделей самих занятий по физическому воспитанию студенток в педагогических ВУ-

Зах с помощью нетрадиционных видов гимнастики и их влияние на организм практически не рассматривались, поэтому важным аспектом наших исследований есть поиск путей усовершенствования организации занятий по физическому воспитанию студенческой молодежи, а выбранная тема актуальна [7].

По данным анкетирования в нашем исследовании среди студенток первых и вторых курсов было выявлено, что наибольшей популярностью пользуются сравнительно новые виды гимнастики: аэробика, шейпинг, калланетика, пилатес и др.

Цель исследования: совершенствование методики использования современных оздоровительных технологий для студенток первых и вторых курсов высших педагогических учебных заведений с различной степенью мотивации, уровня физического состояния и сделать сравнительный анализ физической подготовленности, двигательного-координационных способностей и морфофункциональных показателей студенток средствами нетрадиционных оздоровительных видов гимнастики.

Методы исследования: теоретический анализ и обобщение литературных источников, педагогическое тестирование.

Нами были исследованы 150 студенток и сформированы экспериментальные и контрольные группы. В каждой группе занималось по 25 студенток. Распределение студенток по группам проводилось по результатам проведенного анкетирования о выборе двигательной активности на занятиях по физическому воспитанию. Поэтому в занятия экспериментальной группы были включены нетрадиционные виды гимнастики: аэробика, пилатес, шейпинг, калланетика [5]. А контрольная группа занималась по типовой учебной программе по физическому воспитанию для ВУЗов Украины III-IV уровней акредитации.

Изучение литературных источников показало, что с возрастом значительно изменяются физические и координационные возможности человека [3]. Из исследований последних лет получены данные, свидетельствующие о положительном воздействии физических упражнений на физическое состояние занимающихся, в том числе на морфофункциональное состояние людей и на их двигательные-координационные способности [6].

Исходя из этого, одной из частных задач перед исследованием было определение динамики инволюционных изменений физического состояния и двигательных-координационных способностей студенток первых и вторых курсов педагогических ВУЗов, которые занимаются в экспериментальных группах.

Результаты исследований у студенток, которые занимаются в экспериментальных группах, свидетельствует о том, что в возрасте 16-19 лет изучаемые показатели лучше, чем в контрольных группах.

В связи с введением новых видов двигательной активности на занятиях у студенток имеет место нагрузка на сердечно-сосудистую и дыхательную системы их организма, в то время как функциональные возможности указанных систем ограничены и с возрастом имеют тенденцию снижения, а частота сердечных сокращений с возрастом наоборот повышается. Так, пульс в экспериментальной группе студенток участился, но незначительно. В то время как у студенток контрольной группы ЧСС стал гораздо больше.

Исследование быстроты двигательной реакции, оцениваемой «эстафетным» тестом по скорости сжатия сильнейшей рукой падающей линейки показал, что это качество быстрее начинает снижаться в более старшей экспериментальной группе.

Измерение гибкости, оцениваемой по общеизвестной методике, свидетельствует о том, что качество без работы над её поддержанием достаточно быстро снижается в контрольных группах, а в экспериментальных повышается.

Показатели скоростно-силовой выносливости, измеряемые максимальным количеством подскоков на месте за 20 с, с возрастом достоверно снижается.

Таким образом, сравнительный анализ результатов исследований физического состояния и уровня двигательного-координационных способностей студенток экспериментальных групп показал существенные изменения в их организме по сравнению со студентками контрольных групп.

Подведя итоги исследования, можно утверждать, что:

– при анализе научно-методической литературы выявлено, что недостаточно внимания уделяется поддержанию и совершенствованию координационных возможностей девушек, недостаточно разработан и методический подход к занятиям по физическому воспитанию.

– также в ходе исследования была выявлена тенденция усовершенствования физического воспитания студенток. Это дает возможность структуризировать проблемы по их необходимости и разрабатывать варианты решений с целью успешной реализации образовательной здоровьесберегающей стратегии.

Список литературы:

1. Анікеєв Д.М. Рухова активність у способі життя студентської молоді: автореф. дис. на соиск. наук. степ. канд. з фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.02 / Д.М. Анікеєв. – К., 2012. – 20 с.
2. Богданова Т.В. Технология реализации программы по аэробике для студенток высших учебных заведений: дис. . кандидата педагогических наук : 13.00.04 / Татьяна Владимировна Богданова; [Место защиты: Нац. гос. ун-т физ. культуры, спорта и здоровья им. П.Ф. Лесгафта, С.- Петерб.].- Санкт-Петербург, 2012.- 213 с.: ил. РГБ ОД, 9 12-5/3024.
3. Захарина Е.А. Формирование мотивации к двигательной активности в процессе физического воспитания студентов высших учебных заведений: Автореф. дис. На соиск. наук. степ. канд. наук по физ. восп. и спорту: 24.00.02 / Е.А. Захарина. – К., 2008. – 23 с.
4. Ковшура Т.Е. Содержание и направленность спортивной аэробики в физическом воспитании студентов вузов: автореферат дис. ... кандидата педагогических наук: 13.00.04 / Татьяна Евгеньевна Ковшура; [Место защиты: Нац. гос. ун-т физ. культуры, спорта и здоровья им. П.Ф. Лесгафта, С-Петербург].- Санкт-Петербург, 2012.- 23 с.
5. Лисицкая Т.С., Сиднева Л.В. Аэробика: в 2 т. Том 1. Теория и методика // М.: «Федерация аэробики», 2002. – 232 с.
6. Школа О.М. Теорія та методика навчання: аеробіка / О.М. Школа, І.М. Журавльова. – Х: ФОб Бровін О.О., 2015. – 265 с.
7. Футорний С.М. Шляхи удосконалення організації фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів / С.М. Футорний// Педагогіка, психологія і медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту, 2013. – № 11. – С. 94-99. doi: 11.6084/m9.figshare.880635.

Khmyzova O.

PhD, associate professor
Petro Mohyla Black Sea State University,
Mykolayiv, Ukraine

BUSINESS ENGLISH AND DEVELOPING LEADERSHIP POTENTIAL

Abstract. *Complex and challenging economic milieu presents difficult tasks for leaders in profit and nonprofit organizations. Business English course is a unique leadership and professional development opportunity aiming to provide future economists not only with knowledge of a foreign language, but also with an in-depth understanding of an increasingly complex market leadership as well as the social and environmental complications across a constantly changing world. The purpose of this paper is to define the main educational conditions for developing leadership potential of future economists in the process of learning Business English in transforming Ukrainian education area. The author concludes with discussion on practices of using interactive methods.*

Keywords: leadership, leadership potential, interactive methods, Business English.

The 21st century brings unprecedented set of challenges and potential opportunities for businesses. The speed of market changes, the pace of innovations, global dynamics, and competition in this increasingly complex and volatile milieu generate many possibilities to both profit and nonprofit organizations, but it is often difficult to locate those opportunities and act upon them. Thus, to succeed in driving business strategy, it is imperative for companies to have a strong human capital foundation: the right leaders in the right places. The idea of identifying and managing leadership potentials has become increasingly essential for governments, businesses and nonprofit organizations.

Researchers and theorists have created a number of leadership phenomenon interpretations. More specifically, leadership is: the ability to influence on individuals and groups directing their efforts to achieve the goals of the organization (M. Mescon, M. Albert, F. Khedouri, 1988) [1]; the process of the individual's support and influence on other people, aimed at achieving the objectives (O.Vikhanskiy, A. Naumov, 2006) [2].

The present paper incorporates studies on leadership potential conducted by L. Borshch, I. Dryhina, O. Yevtykhov, S. Kalashnykova, M. Kirsanov, R. Krychevskiy, J. Maxwell, N. Marakhovska, B. Paryhin, T. Pidlisna, R. Stogdill, F. Fidler, spanning different aspects of leadership at different levels of analysis, including the individual, the organization and the environment.

Review of recent publications has shown the diversity of leadership potential definitions. In particular, leadership potential is:

- a socio-psychological characteristic of a personality that reflects an individual's ability to successfully implement leadership; the level of its development is determined by the degree of his/her individual (abilities, traits, values) and universal (experience, skills, leadership styles, and leadership roles) components (S. Kalashnykova, 2011) [3, 325–327];

- a set of internal needs, opportunities, tools, values, and attitudes that contribute to achieving such integration of competences, responsibility, activity, and sociability, which helps to provide leading impact on group members through joint problem solving in life activities and give the positive direction to the professional progress (I. Dryhina, 2003) [4, 5];
- drivers to power and independence, the ability to generate new competitive ideas and projects, to fully disclose and realize individual potential based on natural and acquired leadership skills, intelligence, professional and life experience, charisma (L. Borsch, 2007) [5, 5].

There are different ways in which leadership potential can be measured. For example, the Korn Ferry Assessment of Leadership Potential (KFALP, 2015) [6] helps organizations to assess and identify a person's leadership potential due to seven key signpost characteristics (drivers, experience, awareness, learning agility, leadership traits, capacity, and derailment risks).

Analysis of recent researches and publications has revealed contradictions between: objective necessity of Ukraine in a new generation of leaders and insufficient attention of educational theory and practice to students' individual development by updating their leadership potential; recognition of its importance for future professional activity and underestimation of possibilities of higher education institutions in solving this issue.

Thus, the purpose of our research is to define the main educational conditions for developing leadership potential of future economists in the process of learning Business English.

Hence, when summarizing the findings from different studies it can be concluded that development of leadership potential is a process whereby current leaders or aspiring leaders obtain the skills, competencies, and behaviors needed to be a more effective leader i.e., to influence and facilitate others toward achieving some goal. It can typically be done in three ways: through experiences, training, or education.

Business English course is a unique leadership and professional development opportunity aiming to provide future economists not only with knowledge of a foreign language, but also with an in-depth understanding of an increasingly complex market leadership as well as the social and environmental challenges across a constantly changing competitive world. It is constructed to help students in dealings with the complex interdisciplinary issues that will influence on their future, as well as the future of their companies.

There are such main educational conditions for developing leadership potential of future economists in the process of learning Business English as: to increase leadership motivation; to create situations for leadership traits and skills development; to improve self-esteem and reflective skills of an individual; to monitor, review and adjust the activities of a lecturer; to identify, correct and control individual educational strategies of students; to implement the positive way to the professional progress.

Using interactive methods of teaching and learning (training, business games, brainstorming, consultation, portfolio, case study, discussion, conference and workshop) helps to create all these conditions.

Simultaneously, critical to the success of any leadership progress is the ability to encourage followers to reflect on learning experiences in order to promote the transfer of knowledge and skills to work contexts. Thus, it is necessary to design development around the real business culture, challenges and opportunities; to link business strategies with the certain purpose. To enhance reflective skills it is necessary to connect reflection activities

with particular learning objectives of the course. The integration of reflection activities into discussions and assessments increases student satisfaction and optimizes learning gains from the experience. Reflection affords students the opportunity to synthesize information and enables the lecturer to evaluate student learning.

For instance, case studies give students the opportunity to analyze a situation and gain practice in decision making. Thus, we usually propose case studies on such topics as “Types of industry. Sectors of business”, “Design and development of a product” (1st studying year); “Advertising and marketing”, “Managers. Levels of management” (2nd studying year); “Merger and acquisition”, “Subcontracting (outsourcing)” (3rd studying year); “Barriers to international trade”, “Production: factors and models” (4th studying year). Students may choose to write their own case studies of leadership dilemmas they have faced including a description of the context, the individuals involved, and the controversy or event that created the problem. Case studies are read in class, and students discuss the situation and identify how they would respond.

Draw a conclusion – this can be illustrated by asking students to read articles written by three different authors on the same issue. Next step is to select one of the articles and write a sentence or two summarizing the author’s viewpoint. Then students should draw a picture that symbolizes that viewpoint. They can compare written summaries and pictures with each other. At last, students must discuss how these various viewpoints account (or fail to account) for what they experience with leadership.

It can be concluded that by using various interactive methods of teaching and learning, taking part in business cases and research projects, discussing and negotiating the objectives, content and processes of their work at regular periods, students gradually take more responsibility for their own leadership progress. Consequently, Business English course can provide an environment and numerous educational experiences for future economists to successful development of their leadership potential.

References

1. Мескон М. Основы менеджмента [Текст] / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури; [пер с англ.]. — М. : Дело, 2005. — 720 с.
2. Виханский О. С. Менеджмент [Текст] / О. С. Виханский, А. И. Наумов. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Экономистъ, 2006. – С. 457–459.
3. Калашникова С. А. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки управлінців-лідерів в умовах сучасних суспільних трансформацій : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.06 / Калашникова С. А. – К., 2011. – 462 с.
4. Дрыгина И.В. Активизация лидерского потенциала личности студента в образовательном процессе вуза : автореф. дис. на соиск. науч. ст. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 “Общая педагогика, история педагогики и образования” / И.В.Дрыгина. – Красноярск, 2003. – 20 с.
5. Борщ Л.В. Економічні засади та інноваційні технології формування й використання лідерського потенціалу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.03 “Економіка та управління національним господарством” / Л.В.Борщ – К., 2007. – 20 с.
6. Korn Ferry Assessment of Leadership Potential, 2015 // http://static.kornferry.com/media/sidebar_downloads/KFALP_Technical_Manual_final.pdf

Школа Олена Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри фізичного виховання,

Комунальний заклад

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради, м. Харків

Пятницька Дар'я Всеволодівна

викладач кафедри

спортивно-педагогічних

і біологічних дисциплін,

Комунальний заклад

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради,

м. Харків

Бойченко Артем Васильович

викладач кафедри фізичного виховання,

Комунальний заклад

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради,

м. Харків

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОБОТИ ІНСТРУКТОРА ЗІ СПОРТУ В ДИТЯЧИХ ЗАКЛАДАХ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ

Ключові слова: інструктор зі спорту, дитячі заклади оздоровлення, відпочинок, дитячі табори.

Keywords: sports instructor, child care centres recreation, leisure, camps.

Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку є однією з найпотужніших складових освітньої системи щодо формування здоров'я дітей. Одним з обов'язкових компонентів організації оздоровлення, відпочинку та виховання дітей та підлітків є фізичне виховання [1-3].

Як показує практика, студентів часто запрошують до дитячих оздоровчих таборів працювати інструкторами зі спорту та плавання. З одного боку, практиканти гарно знають правила проведення змагань, знають методикку й усвідомлюють важливість безпеки при проведенні фізкультурно-оздоровчих заходів, однак, з іншого, студентам не вистачає досвіду систематизувати ці знання й скласти в єдиний механізм, що буде безперерійно працювати протягом оздоровчого періоду. Добре працювати у колективі, де всі працюють як одна команда. Часто у штатному розкладі дитячого закладу оздоровлення та відпочинку є один інструктор зі спорту та один з плавання. Тому необхідно підготувати собі помічників з вожатих та вихователів загонів. Весь педагогічний склад табору починає працювати за 6-10 днів до початку першої зміни. В ці дні треба організувати підготовчі курси або семінар з питань фізичного виховання. Основні питання, з якими треба ознайомити педагогічний склад табору це:

1. *Ознайомлення зі спортивною базою табору та повідомлення про наявність спортивного інвентарю.* Розкриваючи це питання, треба показати не тільки спортивні майданчики, а й красиві та зручні доріжки для бігу, галявини, де можна проводити ранкову гімнастику, а також продемонструвати, як можна використовувати природу для занять фізичними вправами та спортом.

2. *Правила безпеки.* Це друге і дуже важливе питання. В цьому питанні, крім підготовки майданчиків до проведення спортивних заходів, відповідності інвентарю та обладнання, дуже ретельно потрібно пояснити необхідність проводити з дітьми загальнорозвивальні вправи для розігріву м'язів і підготовки їх до виконання основних рухів (бігу, стрибків, метання, спортивних ігор, тощо).

3. *Ознайомлення з правилами спортивних ігор, правилами проведення легкоатлетичних та інших змагань.*

4. *Ознайомлення із суддівством різних спортивних заходів.*

Третє та четверте питання треба розкрити зразу, тому що, коли почеться робота безпосередньо з дітьми часу для пояснень буде обмаль. Особливу увагу при розкритті цих питань треба звернути на вміння користуватись секундоміром, складання протоколів змагань, уміння провести змагання по коловій системі та з вибуванням.

5. *Методика проведення ранкової гімнастики.*

В дитячих оздоровчих таборах, як правило, у старших загонах ранкову гімнастику проводить інструктор зі спорту, а у молодших загонах – вожаті. Тому треба навчити їх проводити не тільки звичайну ранкову гімнастику, а й гімнастику-гру, сюжетну гімнастику або гімнастику з використанням спортивного інвентарю, а також використовуючи навколишню природу (дерева, пні, рівчаки і тому інше).

6. *Організація і проведення спортивних свят.* В цьому питанні необхідно не тільки ознайомити вожатих і вихователів з тими спортивними святами які будуть проводитись для всіх загонів, а ще й надати їм сценарії спортивних свят, розваг, які можна провести кожному вожатому зі своїм загonom. Наприклад, цікава гра – подорож «Знайди клад», в якій діти ідуть у невелику подорож, де їм зустрічаються різні перешкоди (наприклад: перелізти через навал дерев, пролізти між двома деревами, перестрибнути рів, пройти по дереву, яке лежить на землі, та інші).

Озброєні цими знаннями вожаті та вихователі будуть гарними помічниками в організації та проведенні фізкультурно-оздоровчої роботи.

Крім того, необхідно організувати роботу з фізорганами, яких у загонах обирають з найкращих спортсменів та організаторів. Протягом всієї зміни, якщо вірно організувати роботу, вони будуть першими помічниками. Починається робота фізорга з першого засідання «Комітету фізоргів», де обговорюється вся робота, яку запланував фізрук. Треба дуже уважно вислухати міркування фізоргів. Врахувати зауваження і пропозиції, а пропозиції проведення цікавих фізкультурних заходів обов'язково будуть тому, що діти відпочивають не тільки у даному таборі, а і у інших оздоровчих таборах. Там теж проводяться цікаві спортивні заходи або варіанти тих заходів, які вже заплановано. І якщо всім фізоргам сподобається запропонована пропозиція, ці спортивні заходи потрібно обов'язково внести у план заходів.

Подальша робота фізоргів складається таким чином.

1. Кожен день коротенькі засідання, краще після вечері. Обговорення фізкультурних заходів проведених протягом дня у кожному загоні. Планування роботи на наступний день.

2. Суддівство змагань.

3. Проведення старшими дітьми ранкової гімнастики у молодших загонах або зі своїми однолітками.

4. Організація тренувань у своїх загонах – підготовка до змагань на першість дитячого оздоровчого табору.

5. Проведення змагань на звання «чемпіон загону» з різних видів спорту.

6. Проведення в загоні рухливих ігор, естафет та розваг.

7. Активна участь у організації та проведенні спортивних свят, походів.

Отже, інструктор зі спорту завжди повинен пам'ятати, що фізорги – це діти, які відпочивають у таборі. Таким чином, плануючи роботу з фізоргми, потрібно слідкувати, щоб вона була цікавою і легкою. Ніколи не заставляти фізоргів щось виконувати проти їх бажання. Також, в кінці зміни в урочистій обстановці (можна на закритті «Малих Олімпійських ігор») обов'язково нагородити кращих фізоргів загонів.

Список літератури:

1. Грищенко Л.К. Основи навчання гри у волейбол: навчально-методичний посібник / Л.К. Грищенко, О.М. Школа, Д.В. Пятницька. – Х.: ФОП Бровін, 2016. – 140 с.
2. Бойченко А.В. Основи навчання гри у міні-футбол: навчально-методичний посібник / А.В. Бойченко. – Х.: ФОП Бровін, 2016. – 192 с.
3. Школа О.М. Теорія та методика навчання: аеробіка: навчально-методичний посібник / О.М. Школа, І.М. Журавльова. – Х.: ФОП Бровін, 2015. – 265 с.

МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ E-LEARNING У ВНЗ

Ключові слова: дистанційне навчання, e-learning, інформаційно-комунікаційні технології в освіті.

Keywords: distance learning, distance education, e-learning.

Під системою підтримки e-learning у ВНЗ будемо розуміти фіксовану сукупність взаємозв'язаних способів, прийомів, форм, методів і засобів, котрі викладач використовує для реалізації цих технологій в процесі дистанційного навчання студентів і застосування яких призводить до заздалегідь визначеного очікуваного результату[1].

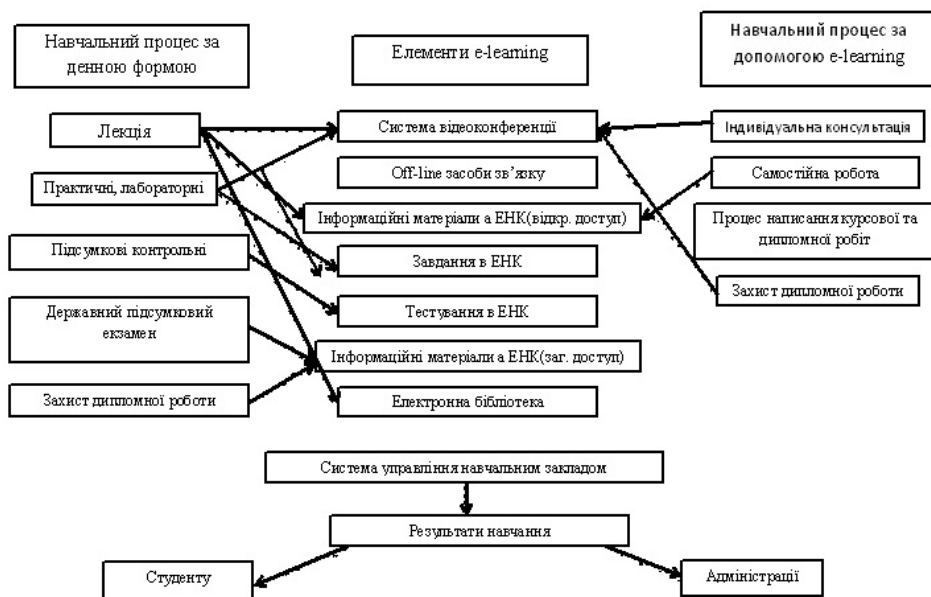
В Університеті Економіки і права «КРОК» відповідно до навчальних планів розподіл годин у періодах навчання проводиться по наступним видам робіт :

- Години аудиторних занять з яких виділяються лекційні та практичні заняття
- Лабораторні заняття
- Індивідуальне консультування
- самостійна робота студента
- підсумковий контроль відповідно поділяється на диференційований залік та екзамен.

- навчально-ознайомча практика, виробнича практика
- державний підсумковий екзамен
- захист дипломної роботи
- написання та захист курсової роботи

Система підтримки e-learning у ВНЗ була розроблена у контексті системного та інформаційного підходу відповідно до основних позицій щодо характерних властивостей, притаманних, з одного боку, педагогічним, з іншого боку, інформаційним системам. Система підтримки e-learning проектувалась як система, що включає необхідну кількість взаємопов'язаних, взаємообумовлених, взаємодіючих компонентів. Означені компоненти відповідають за управління та контроль щодо формування , інформаційно-комунікаційної ерудованості студентів (високий рівень набуття поглиблених знань та умінь, а також здатність до їх оперативного застосування), забезпечення професійної спрямованості фахової підготовки (високий рівень набуття комплексу професійних компетентностей студентів), інтенсифікації їх інтелектуальних можливостей у контексті науково-дослідної діяльності, фінансового, кадрового та ін. забезпечення навчально-виховного процесу.

Принципи функціонування системи підтримки e-learning були сформовані на основі тісної взаємодії структурних компонентів та відповідних функцій. Слід зауважити, що до розробки структурних компонентів ми підходили не відокремлено, а враховуючи тісні їх співвідношення між собою. Ми погоджуємось із думкою Є.

Мал.1. Модель системи підтримки e-learning.

М. Степанова, що функції, які забезпечують діяльність професійно- педагогічних систем, здійснюють базові зв'язки між вихідним станом структурних елементів системи і отриманим результатом, виявляючи ознаки того чи іншого об'єкта у його взаємозв'язку з іншими об'єктами [2].

Висновки: Як позитивний фактор доцільно кваліфікувати явище поступового запровадження дистанційних технологій навчання як на тижневій та недільній формі навчання, так і в навчальний процес денної форми навчання. Це дозволяє в межах акредитації спеціальностей зробити більш повним навчально-методичний комплекс дисципліни.

В цьому аспекті вирішальну роль відіграє ставлення керівництва університету до застосування інформаційно-комунікаційних, інноваційних педагогічних технологій дистанційного навчання у навчальному процесі. Показником якості та, на наш погляд, беззаперечним позитивним чинником є бажання викладачів опанувати нові горизонти педагогічної майстерності.

1. Герасименко І. В. Використання технологій дистанційного навчання в підготовці майбутніх співробітників центрів дистанційного навчання [Електронний ресурс] / Герасименко Інна. Володимирівна // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2014. – №3(41). – Режим доступу : http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1080#.U70eW_1_s-Q (дата актуальності 30.06.2014).
2. [Степанов Е. Н. Педагогу о современных подходах и концепциях воспитания / Е. Н. Степанов, Л. М. Лузина. – М: ТЦ Сфера, – 2002. – 160с.].

О ПОНЯТИИ МЕДИАКОМПЕТЕНТНОСТИ

Процесс информатизации человеческого общества ставит новые задачи перед нашей образовательной системой.

Использование электронных медиа в учебно-воспитательном процессе и учет его психолого-педагогических особенностей является важным для перестройки системы образования.

В этой связи чрезвычайно важным оказывается понятие медиакомпетенции.

Проблема определения медиакомпетенции связана с порождаемыми медиатехнологическим развитием быстрыми изменениями в обществе, которые едва поддаются обозрению. Прежде всего, медиакомпетенция описывает общее умение, которое принципиально связано со всеми видами медиа, поэтому она должна быть определена над основными умениями, такими как ориентироваться и действовать в медиамире. Под этим понимается, что медиакомпетенция не привязывается только к новым информационным технологиям, но и включается в старые. Немецкие исследователи выделяют следующие основные измерения, из которых может быть составлено определение медиакомпетенции: Познавательное измерение касается знания, понимания и анализа медиа и предлагаемой им информации.

Моральное измерение: медиа должны рассматриваться и оцениваться в этическом аспекте.

Социальное измерение. Перемещение когнитивных и моральных измерений происходит в сфере социальной и политической деятельности.

Аффективное измерение. Медиа должны выполнять функцию общения и наслаждения. Взвешенно подходить к этому факту – важный аспект медиапользования.

Этическое измерение. Этот показатель дополняет другие в том отношении, что здесь медиа рассматриваются как посредники возможностей выражения и информирования.

Деятельностное измерение. Это измерение должно обозначать умение пользоваться медиа, самостоятельно и активно организовывать работу с ними [1,2, 3,4].

Зарубежные педагоги достаточно давно используют данный термин, понимая под ним способность к «квалифицированному, самостоятельному, творческому и социально-ответственному действию по отношению к медиа» [5].

Развитие медиакомпетентности основано на ряде компонентов. «Первый компонент – опыт.

Второй компонент – активное приложение умений в сфере медиа.

Третий компонент – созревание/готовность к самообразованию» [6].

С.Дж. Бэрэн составил классификацию умений, необходимых для медиакомпетентности личности: «способность и готовность сделать усилие, чтобы вос-

принимать, понять содержание медиатекста и отфильтровывать «шум»; понимание и уважение силы влияния медиатекстов; способность различать эмоциональную и аргументированную реакцию при восприятии, чтобы действовать соответственно; развитие компетентного предположения о содержании медиатекста; знание условностей жанров и способность определять их синтез; способность размышлять о медиатекстах критически, независимо от того, насколько влиятельны их источники; знание специфики языка различных медиа и способность понимать их воздействия, независимо от сложности медиатекстов» [7].

Аналогичную, но более компактную и систематизированную структуру медиакомпетентности, состоящую из пяти блоков обязательных умений, разработал немецкий учёный В.Вебер: «Во-первых, это обе формы деятельностно-ориентированного анализа медиа: отбор и использование того, что могут предложить медиа; разработка своего собственного медиапродукта [8].

А.В. Федоров составил собственную классификацию показателей медиакомпетентности личности с учетом подходов Р.Кьюби, Дж.Поттера и В.Вебера: «агентства медиа» (изучение работы, функций и целей создателей медиатекстов), «категории медиа» (изучение типологии – видов и жанров медиа/медиатекстов), «технологии медиа» (изучение способов/технологий создания медиатекстов), «языки медиа» (изучение медийных языков, то есть вербального, аудиовизуального, монтажного ряда медиатекстов), «репрезентации медиа», «аудитории медиа» (изучение типологии аудитории, типологии медиавосприятия) [9].

При этом у каждого из семи показателей медиакомпетентности А.В. Федоров выделил высокий, средний и низкий уровни развития: мотивационный; контактный; информационный; перцептивный; интерпретационный; практико-операционный (деятельностный); креативный.

Собственное диагностическое исследование, направленное на определение уровня сформированности различных показателей медиакомпетентности у будущих педагогов показало, что у большинства испытуемых наблюдается высокий уровень мотивационного показателя. Студенты стремятся к совершенствованию своих знаний и умений в области взаимодействия с медиа, которые будут совершенствовать их педагогическую деятельность, что так необходимо в их работе с молодым поколением.

Низкий уровень информационного показателя отмечен у 85% опрошенных. Многим студентам катастрофически не хватает медиаобразовательных знаний, отличных от знаний в области информатики.

Низкий методический уровень выразился в том, что у опрошенных наблюдаются фрагментарные методические умения в области медиаобразования, отсутствие креативных умений работы в данной области. При довольно низких информационном и методическом показателях у студентов педагогических специальностей обнаружился средний уровень деятельностного показателя, который, однако, выразился в регулярной, но лишённой систематического подхода медиаобразовательной деятельности в процессе учебных занятий разных типов. Исследование же показало, что в практике чаще встречается эпизодическое, бессистемное использование медиа, в большей степени как иллюстрации к тематике конкретных занятий.

Как следствие отсутствия достаточной информированности и умений работы с медиа проявился низкий уровень креативного показателя.

Анализ ответов показывает, что узнать о новейших технических средствах и использовать их в своей профессиональной деятельности желает подавляющее большинство студентов. Будущие педагоги считают, что практическая деятельность с внедрением технических средств в их профессиональной сфере улучшится, будет более интересной, разнообразной, значительно сократятся временные затраты на обработку исследований. Студенты также отмечают, что культура личности педагога изменится в лучшую сторону. Студенты считают себя плохо информированными о возможностях современных информационных технологий для образовательных и воспитательных нужд, медиапродуктах учебного назначения. Все эти данные подтверждают необходимость и важность формирования медиакомпетенции у будущих педагогов.

Литература

1. Aufenanger, Stefan, Lernen mit den neuen Medien – Perspektiven für Erziehung und Unterricht. – Hamburg, 1998.
2. Aufenanger, Stefan, Wie neu wird das neue Lernen mit Medien in der Schule? – Hamburg, 2002.
3. Baacke, Dieter: Jugend im Spannungsfeld von Medienexpansion und sozialem Wandel. Zum Stellenwert medienpädagogischer Projektarbeit, in: GMK-Rundbrief, Nr.39/40, 1996, S. 2 – 17.
4. Baacke, D.: Medienpaedagogik. – Tuebingen: Niemeyer, 1997, S. 105.
5. Федоров А.В. и др. Медиаобразование. Медиапедагогика. Медиажурналистика. CD.
6. Potter, W.J. (2001). Media Literacy. Thousand Oaks — London: Sage Publication, 423 p.
7. Baran, S. J. (2002). Introduction to Mass Communication. Boston-New York: McGraw Hill, 535 p.
8. Вебер В. Портфолио медиаграмотности//Информатика и образование. 2002. № 1 / http://www.infojournal.ru/journal_arxiv/2002/
9. Федоров А.В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза. М.: Изд-во МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007.

Баркаси В.В.

кандидат педагогических наук, доцент

Филиппева Т.И.

кандидат педагогических наук, доцент

Николаевский национальный университет
имени В.А.Сухомлинского

МОДЕЛЬ СМЕШАННОГО ОБУЧЕНИЯ КАК РЕАЛИЗАЦИЯ КОНЦЕПЦИИ МОДЕРНИЗАЦИИ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Ключевые слова: английский язык, методика преподавания, смешанное обучение, традиционное обучение, электронное обучение.

Key words: blended learning, eLearning, English, teaching methods, traditional learning.

Постановка проблемы. Совершенствование преподавания иностранных языков в Украине требует знакомства и использования зарубежного опыта в данной сфере. Решению этого вопроса способствуют как зарубежные командировки с целью изучения опыта преподавания, стажировки, участие в международных конференциях и т.д. Вместе с тем необходимы существенные коррективы учебных программ, которые способствовали бы организации преподавания иностранных языков на европейском уровне.

Анализ последних исследований и публикаций. На сегодняшний день параллельно с практичными разработками проводились также теоретические исследования эффективности использования современных технологий преподавания иностранных языков как отечественными, так и зарубежными специалистами. Они отражены в ряде публикаций украинских педагогов и ученых, таких как В. Кухаренко, О.Муслиновская, О.Рыбалко, П.Стефаненко, Б. Шуневич [2, 3, 4].

Выделение нерешенных ранее частей общей проблемы. На сегодняшний день не разработана специальная программа усовершенствования данной системы, поэтому необходима системная разработка совершенствования методики преподавания иностранных языков для создания оптимальных условий обучения в соответствии с европейскими требованиями.

Цель статьи – дать сравнительный анализ существующих современных методик преподавания иностранных языков и выявить все преимущества и недостатки с целью подбора критериев для создания методики, отвечающей современным требованиям обучения иностранным языкам.

Изложение основного материала. В последнее время с расширением сферы необходимости знания и использования иностранных языков в жизни нашего общества, появляются новые технологии их преподавания, а также совершенствования тех методов, которые используются на протяжении многих десятилетий.

Для анализа эффективности основных технологий обучения иностранным языкам были проанализированы результаты применения таких видов обучения как традиционное, электронное и смешанное.

Были рассмотрены в сравнении все характеристики данных технологий. В частности, электронное обучение предлагает множество преимуществ с точки зрения эффективности и качества обучения, но неотъемлемой особенностью преподавания иностранных языков есть также и тот фактор, что изучение языка должно также быть осуществлено на практике под руководством квалифицированного преподавателя.

Смешанное обучение сочетает в себе преимущества электронного обучения с практикой, при непосредственном участии преподавателя «face-to-face».

Смешанное обучение имеет ряд неоспоримых преимуществ, в числе которых рациональность, эффективность, комфортные условия, персональный гибкий график обучения и оптимизация учебного процесса.

Рациональность предполагает процесс обучение каждого студента в соответствии с личностными психическими и базовыми данным, что позволяет ему не быть в числе «отстающих» студентов по сравнению с другими участниками учебного процесса.

Комфортность обучения заключается в активном использовании мультимедиа средств, увеличивающих качество обучения и возможность повторного обращения к отдельным элементам занятия.

Персональный гибкий график и оптимизация учебного процесса позволяет создать студенту свое собственное расписание занятий и сфокусировать свое внимание на том учебном материале, изучение которого наиболее важно в данный момент, а также оптимизировать в целом учебный процесс.

Для разработки программ и в процессе экспериментального обучения необходимо учитывать все преимущества и недостатки как традиционного и электронного обучения, так и смешанного обучения.

Традиционные занятия предусматривают обучение по строго утвержденному последовательному учебному плану (curriculum), построенному в соответствии со структурой учебника. В этом случае прогресс значительно ослаблен и не ярко выражен.

При электронном обучении студент концентрируется на материале, который не усвоен в достаточное мере, выбирая тот аспект языка, освоение которого важно на данный момент – грамматика, лексика, техника чтения, произношение. Однако часто он испытывает чувство неуверенности и невозможности проверить правильность формирования своих навыков в аспектах говорения и письма. Смешанное обучение позволяет составить свою собственную программу обучения и сконцентрироваться на личных проблемах в сфере владения иностранным языком, а также развить уверенность в аспектах говорения и письма, достаточно быстро совершенствуя свои знания при постоянном тестировании и консультации преподавателя.

Для проведения традиционного урока, кроме четкого плана, характерно строгое расписание занятий, оно создает определенные ограничения, учитывая большую загруженность студентов в целом в ходе учебного процесса. Электронное обучение снимает эту проблему и позволяет выбор удобного для занятий времени и продолжительности занятий. Смешанное обучение в добавление к этому проходит при участии учителя, позволяя ему корректировать и оказывать необходимую помощь и консультации в ходе занятия.

Количество студентов в группе при традиционной форме занятий определяет скорость и качество усвоения изучаемого материала. Степень прогресса зависит от индивидуальных способностей студентов и, как правило, наличие «слабых» студентов в группе тормозит формирование общего успеха. В ходе электронного обучения снимаются проблемы жесткого графика и планирования, но остается проблема контроля и активной помощи со стороны преподавателя. При смешанном обучении время занятия и изучаемые темы, а также форма презентации материала и его усвоение определяются индивидуальными особенностями и возможностями самого студента. Постоянная при необходимости поддержка преподавателя значительно улучшает процесс усвоения учебного материала.

Особое внимание в нашем анализе современных методик преподавания иностранных языков уделялось проблеме использования полученных знаний в активных реальных жизненных ситуациях. Смешанное обучение дает неограниченные возможности реализации знаний на практике через ролевые игры и обратную связь. Занятия с преподавателем сфокусированы на говорении в рамках конкретного аспекта языковой подготовки, что практически отсутствует при традиционной форме занятий и не может полностью реализоваться при электронном обучении.

Присутствие преподавателя на традиционном уроке обеспечивает мониторинг урока, однако преподаватель не всегда имеет время для обратной связи. Смешанное обучение отличает реальная возможность для осуществления обратной связи и контроля в удобное согласованное между преподавателем и студентом время.

Особое, если не решающее, значение имеет формирование и наличие мотивации в процессе изучения иностранного языка. Традиционному уроку присущи постоянное общение с учителем на уроке, а также общение, постановка и реализация общих целей, что способствует формированию мотивации. В отличие от этой формы, электронное обучение, напротив, формирует чувство изолированности и невозможности сравнить свой прогресс с результатами других студентов. В решении этой проблемы смешанное обучение дает все возможности для формирования и поддержки мотивации к обучению в течение всего курса обучения, так как постоянное «face-to face» общение с учителем и другими студентами создает чувство принадлежности к группе. Индивидуальная работа через Skype и телефонную связь, а также постоянная «имэйл» переписка позволяют регулярное общение с преподавателем как устно, так и письменно.

С точки зрения использования методических приемов традиционный урок ограничен условиями его проведения, указанными выше. При проведении электронного урока методические приемы не всегда соответствуют психолингвистическим особенностям студентов, учитывая практическое отсутствие обратной связи. Смешанное обучение имеет все преимущества в этом аспекте, так как позволяет тщательный отбор и использование методик в соответствии с индивидуальными особенностями студентов.

Дальнейшая работа по этой теме предполагает разработку «Положения про внедрение технологии смешанного обучения в учебный процесс факультета иностранной филологии», которое будет предусматривать все преимущества и факторы риска для создания оптимальной программы обучения, и создание экспериментальных учебных и рабочих программ по дисциплинам, которые изучаются в курсе обу-

чения на основе использования технологии смешанного обучения, а также апробация этих программ в учебном процессе в экспериментальных группах.

Вывод. На современном этапе традиционная система образования отстает от потребностей студентов и общества в целом (хотя является привычной формой обучения для студентов, к которой они привыкают со школьных лет), а применение электронных и смешанных технологии способствует ликвидации этого недостатка. Благодаря использованию этих технологий студенты и преподаватели могут плодотворно сотрудничать не только во время занятия в аудитории, но и за пределами учебного учреждения. Смешанное обучение – это тот оптимальный вид занятий, который следует разрабатывать и адаптировать применительно к условиям украинской системы образования.

Список литературы

1. Довідка щодо реалізації програми Темпус в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=38468301&cat_id=32779763&cti
2. Кухаренко В., Рибалко О., Сиротенко Н. Дистанційне навчання: Умови застосування. Дистанційний курс: Навч. посібн., 3-є вид. / За ред. В. Кухаренка – Х.: НТУ “ХПІ”, Торсінг, 2002. – 320 с.
3. Мусійовська О.Ф. Проблеми впровадження комбінованого навчання у вищій школі України [Електронний ресурс] – Режим доступу :<http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em7/content/08mofshu.htm>
4. Шуневич Б. Про основні відмінності між заочним і дистанційним навчанням // Лінгво-дидактичний плюралізм навчального процесу з іноземних мов у вищих навчальних закладах: Матеріали другої західно-регіон. наук.-метод. конф. викл. вищих навч. закладів, м. Тернопіль, трав. 1999 р. – Тернопіль: НВП Еліком ЛТД, 1999. – С. 218–221.
5. Blended Learning vs Elearning vs In Person [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://www.tjtaylor.net/english/compare-blended>